

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI

**TÜRKİYE DIŞ TİCARETİNDE ÖNE ÇIKAN
İLLER VE GAZİANTEP DIŞ TİCARETİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İbrahim Halil OĞUZ

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Metin YILDIRIM

GAZİANTEP
HAZİRAN 2014

T.C.
GAZIANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI

TÜRKİYE DIŞ TİCARETİNDE ÖNE ÇIKAN İLLER VE GAZIANTEP DIŞ
TİCARETİ

İbrahim Halil OĞUZ

Tez Savunma Tarihi: 26.06.2014

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Doç. Dr. Hilmi BAYRAKTAR
SBE Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları sağladığını onaylıyorum.

Prof. Dr. Arif ÖZSAGIR
Enstitü ABD Başkanı

Bu tez tarafımda okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Yrd.Doç. Dr. Metin YILDIRIM
Tez Danışmanı

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri:

Yrd. Doç. Dr. Metin YILDIRIM

Yrd.Doç. Dr. Mehmet AYTEKİN

Dr. Nalan IŞIK

ABSTRACT**TURKISH FOREIGN TRADE FEATURED CITIES AND FOREIGN TRADE
GAZİANTEP**

OĞUZ, İbrahim Halil

M. A. Thesis, Department of Economics

Supervisor: Assist. Prof. Dr. Metin YILDIRIM

June 2014, 135 pages

In today's global environment, the fact of competitive has entered to sliding tendency from national to logic. Beyond of competitiveness in countrywide, in level of logic the perception of competitive has obliged to focus on the cities of competitive Powers anymore. Especially, it will constitute an important starting point that to be analyzed in export the performance of provinces as part of scientific method and methodology and to be clarified their positions by different performnace criterias and to be evaluated at the results of these criterias. At the development of country and to be developed the potential of regional ideally, to be generalized, supported, and evaluated the productive realistic usage of current resources takes an important place and by extension in small and medium-size industry wide range. Therefore, to be presented the current industry profile of the provinces, to be assigned development, possibility and their abilitiy, to be designed and performed the goals and strategy, which obsesses prudential new enterprises. Particularly in Turkey after 2000, the important development of provinces has taken an important place at the development of country. As for GAZİANTEP, which is an important city of industry and trade of TURKEY, owns an important place both in the economy of turkey and the economy of region by wide range and affluent production values in industry and trade.

Key words: Foreign trade, Development, Employment, Competition.

ÖZET

TÜRKİYE DIŞ TİCARETİNDE ÖNE ÇIKAN İLLER VE GAZİANTEP DIŞ TİCARETİ

OĞUZ İbrahim Halil
Yüksek Lisans Tezi, İktisat ABD
Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Metin YILDIRIM
Haziran 2014, 135 sayfa

Günümüz küresel ortamında rekabet olgusu,ulusaldan yerele kayma eğilimine girmiştir.Ülke genelindeki rekabetçiliğin ötesinde kent seviyesinde rekabet algısı,artık şehirlerin rekabet güçlerine odaklanmayı zorunlu kılmaktadır.Özellikle illerin ihracatta performanslarının bilimsel yöntem ve metodolojiler çerçevesinde analiz edilmesi ve farklı performans kriterleri ile konumlarının netleştirilmesi ve bu politikaların sonuçlarının değerlendirilmesinde önemli bir başlangıç noktası teşkil edecektir. Ülke kalkınmasında ve bölgesel potansiyellerin en iyi şekilde değerlendirilmesinde, mevcut kaynakların verimli ve gerçekçi kullanımı ve bunlara dayalı olarak küçük ve orta ölçekli sanayinin yurt dışında yaygınlaştırılması, desteklenmesi ve geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Bunun için de illerin mevcut sanayi yapısı profilinin ortaya konulması, gelişme imkân ve kabiliyetinin belirlenmesi, geleceğe yönelik yeni yatırım hedef ve stratejilerin tasarlanması ve uygulanması da üzerinde ciddiyetle durulması gereken hususların başında gelmektedir.Özellikle Türkiye de 2000 sonrası dönemde dış ticarete illerin önemli gelişmeler göstermesi ülke kalkınmasında büyük bir yer bulmuştur. Türkiye'nin önemli sanayi ve ticaret merkezlerinden biri olan Gaziantep İlinde ise sanayi ve ticarete yaratılan çok çeşitli ve zengin üretim değerleri ile gerek ülke gerekse bölge ekonomisi açısından önemli bir ekonomik güce sahiptir.

Anahtar kelimeler: Dış Ticaret, Kalkınma, İstihdam , Rekabet

ÖNSÖZ

Dünyada son yıllarda ulaşım, haberleşme ve bilişim alanlarında yaşanan gelişmelere paralel olarak küresel ekonomi ve küresel ticaret hacminde önceden görülmemiş bir büyüklüğe ulaşılmıştır. Gelinen noktada, uluslararası mal ticaretinin geleneksel yapısı değişmekte; ticaretin konusu emek yoğun sektörlerden ileri teknoloji içeren ürünlere, Ar-Ge yoğun sektörlerle ve kendi sektöründe fark yaratan ürünlere kaymaktadır. Dünyadaki küreselleşme eğilimleri, dış ticaretin önemini giderek artırıyor. Dış ticaretini başarıyla sürdüren ülkeler ulusal gelir ve refah artışı sağlamaya başlamıştır. Dünya ticaretindeki önemi giderek artan Türkiye'nin, uluslararası rekabet içindeki konumunu güçlendirebilmesi ve küresel değer zincirinin önemli bir parçası haline gelebilmesi adına bu eğilimlerin analiz edilerek doğru politika önerilerinin geliştirilmesini oldukça önemli hale gelmektedir.

Türkiye'nin ve Gaziantep'in dış ticaretini analiz ettiğimiz bu çalışmada ihracat ve ithalatımızı fasıl, ülke, bölge ve illere göre ayrıntılı olarak inceleyerek illerin ihracatta daha rekabetçi hale gelmelerine imkan sağlayarak politikaların tasarlanmasında ve bu politikaların sonuçlarını değerlendirilmesinde önemli bir başlangıç noktası teşkil edecektir.

Çalışmanın ilk aşamasından tamamlanmasına kadar geçen sürede ve beraber yaptığımız bilimsel çalışmalarda yol gösterdiği ve moral desteğini esirgemediği için değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Metin YILDIRIM'a ve çok değer verdiği sevgili aileme teşekkürlerimi sunarım.

İbrahim Halil OĞUZ
12.06.2014

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa no</u>
ÖZET	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLolar LİSTESİ	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ	x
KISALTMALAR LİSTESİ	xi
1.GİRİŞ	1
1.1. GİRİŞ.....	1
2.TÜRKİYE'NİN DIŞ TİCARETİ	3
2.1.Türkiye'nin Dış Ticaretinin Gelişimi.....	3
2.1.1.Türkiye'de Dış Ticaretin Gelişimi.....	3
2.2.2.İhracat.....	6
2.2.3.İthalat.....	9
2.2.4.Bölgesel Düzeyde Dış Ticaret.....	11
2.2.5.Ülke Gruplarına Göre Dış Ticaret.....	13
2.2.6.Komşu Ülkelerle Dış Ticaret.....	20
2.2.7.Ödemeler Dengesi.....	22
3.TÜRKİYE DIŞ TİCARETİNDE ÖNE ÇIKAN İLLER	26
3.1.TÜRKİYE DIŞ TİCARETİNDE ÖNE ÇIKAN İLLER.....	26
3.1.1.İstanbul'da Dış Ticaret.....	27
3.1.2.İzmir'de Dış Ticaret.....	33
3.1.3.Ankara'da Dış Ticaret.....	36

3.1.4.Kocaeli’de Dış Ticaret.....	43
3.1.5.Bursa’da Dış Ticaret.....	47
3.1.6.Manisa’da Dış Ticaret.....	51
3.1.7.Denizli’de Dış Ticaret.....	55
3.1.8.Hatay’da Dış Ticaret.....	58
3.1.9. Adana’da Dış Ticaret.....	61
4.GAZİANTEP’TE DIŞ TİCARET.....	66
4.1.GAZİANTEP’İN COĞRAFİ, TARİHİ VE EKONOMİK YAPISI.....	66
4.1.1.Gaziantep Hakkında Genel Bilgiler.....	70
4.1.2.Eğitim.....	70
4.1.3.Tarım ve Hayvancılık.....	73
4.1.4.Madencilik.....	77
4.1.5.Enerji.....	78
4.1.6.Sağlık.....	78
4.1.7.Ulaşım.....	80
4.1.8. Nüfus.....	83
4.1.9.Turizm.....	84
4.1.10.Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Düzeyi.....	89
4.1.11.Finansal hizmetler ve Bankacılık.....	92
4.1.12. Kamu Yatırımları.....	96
4.1.13.İstihdam ve işsizlik.....	99
4.1.14. Sanayi ve Ticaret Yapısı.....	101
4.1.14.1. İl Sanayisinin Değerlendirilmesi.....	104
4.1.14.1.1.Türkiye Sanayisinde Gaziantep İli Sanayisi.....	104
4.1.14.1.2.Gaziantep İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı.....	105
4.1.14.1.3.Organize Sanayi Bölgeleri.....	106
4.1.14.1.4.Küçük Sanayi Siteleri.....	110
4.1.15. Gaziantep Dış Ticareti.....	112

4.1.16. Gaziantep Sınır Ticareti.....	125
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	127
KAYNAKLAR.....	133
ÖZGEÇMİŞ (VITAE).....	135

TABLOLAR LİSTESİ

Sayfa no

Tablo 2. 1. Dış Ticaret Göstergeleri (000 000 \$).....	4
Tablo 2.2 Sektörlere göre ihracat.....	6
Tablo 2.3.Geniş Ekonomik Grup Sınıflamasına Göre İhracat.....	7
Tablo 2. 4. İhracatımızda İlk On Fasıll.....	8
Tablo 2.5. Sektörlere Göre İthalat.....	9
Tablo 2. 6. Geniş Ekonomik Grup Sınıflamasına Göre İthalat.....	10
Tablo 2.7. İthalatımızda İlk On Fasıll	10
Tablo 2.8. 2012 Yılında İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflaması Düzey-1'e Göre Dış Ticaret göstergeleri.....	12
Tablo 2. 9. Ülke Gruplarına Göre Dış Ticaret Göstergeleri(000 000 \$)	14
Tablo 2. 10. Seçilmiş Ulusal ve Uluslararası Teşkilatlara Göre Dış Ticaret leri.....	17
Tablo 2.11. En Çok İhracat Yaptığımız İlk On Ülke(000 000 \$)	18
Tablo 2.12. En Çok İthalat Yaptığımız İlk On Ülke(000 000 \$).....	19
Tablo 2.13. Komşu Ülkelerle Dış Ticaret (000 000 \$)	21
Tablo 2.14. Ödemeler Dengesi Yıllara Göre	24
Tablo 3.1. En Fazla İhracat Yapan 10 İl Arasında İstanbul'un Yeri 2012	28
Tablo 3.2. 2012 Yılında İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflaması Düzey-1'e Göre Dış... Ticaret Göstergeleri.....	29
Tablo 3.3. İhracatçı Firma Sayısına Göre İl Sıralaması (2009-2012).....	30
Tablo 3.4. İthalatçı Firma Sayısına Göre İl Sıralaması (2009-2012).....	30
Tablo 3.5. İhracat Değerine Göre İl Sıralamaları (2009-2012).....	31
Tablo 3.6. İthalat Değerine Göre İl Sıralamaları (2009-2012).....	32
Tablo 3.7 . Dış Ticaret Hacmi ve Dış Ticaret Dengesi, 2002-2012, milyon dolar.....	32
Tablo 3.8 . İhracatın Gelişimi ve İhracatta İzmir'in Payı 2002-2012, milyon dolar.....	33
Tablo 3.9 . İzmir İhracatının Ülkelere Göre Dağılımı, 2009-2012, bin dolar	33
Tablo 3.10. Türkiye, Ege Bölgesi ve İzmir için İthalatın Gelişimi, 2002-2012, milyon... dolar.....	34
Tablo 3.11. İhracatçı Firma Sayısına Göre İl Sıralaması (2009-2012).....	35
Tablo 3.12. İthalatçı Firma Sayısına Göre İl Sıralaması (2009-2012).....	35
Tablo 3.13. Ankara İli İhracat ve İthalat Değerleri (Bin ABD Doları), 2008-2012 ..	37
Tablo 3.14. Dış Ticaret Dengesi	38
Tablo 3.15. İhracatçı Firma Sayısına Göre İl Sıralaması (2009-2012).....	38
Tablo 3.16. İthalatçı Firma Sayısına Göre İl Sıralaması (2009-2012).....	39
Tablo 3.17. İhracat Değerine Göre İl Sıralamaları (2009-2012).....	40
Tablo 3.18. Ankara İli İhracatının Ülkelere Göre Dağılımı (Bin USD)	41
Tablo 3.19. İthalat Değerine Göre İl Sıralamaları (2009-2012).....	42
Tablo 3.20. Ankara İli İthalatının Ülkelere Göre Dağılımı (Bin USD)	43

Tablo 3.21. İhracatçı Firma Sayısına Göre İl Sıralaması (2009-2012).....	44
Tablo 3.22. İthalatçı Firma Sayısına Göre İl Sıralaması (2009-2012).....	44
Tablo 3.23. İhracat Değerine Göre İl Sıralamaları (2009-2012).....	46
Tablo 3.24. İthalat Değerine Göre İl Sıralamaları (2009-2012).....	46
Tablo 3.25. İhracatçı Firma Sayısına Göre İl Sıralaması (2009-2012).....	48
Tablo 3.26. İthalatçı Firma Sayısına Göre İl Sıralaması (2009-2012).....	48
Tablo 3.27. İhracat Değerine Göre İl Sıralamaları (2009-2012).....	49
Tablo 3.28. İthalat Değerine Göre İl Sıralamaları (2009-2012).....	50
Tablo 3.29. İhracatçı Firma Sayısına Göre İl Sıralaması (2009-2012).....	51
Tablo 3.30. İthalatçı Firma Sayısına Göre İl Sıralaması (2009-2012).....	52
Tablo 3.31. İhracat Değerine Göre İl Sıralamaları (2009-2012).....	53
Tablo 3.32. İthalat Değerine Göre İl Sıralamaları (2009-2012).....	54
Tablo 3.33. İhracatçı Firma Sayısına Göre İl Sıralaması (2009-2012).....	55
Tablo 3.34. İthalatçı Firma Sayısına Göre İl Sıralaması (2009-2012).....	55
Tablo 3.35. İhracat Değerine Göre İl Sıralamaları (2009-2012).....	56
Tablo 3.36. İthalat Değerine Göre İl Sıralamaları (2009-2012).....	57
Tablo 3.37. İhracatçı Firma Sayısına Göre İl Sıralaması (2009-2012).....	58
Tablo 3.38. İthalatçı Firma Sayısına Göre İl Sıralaması (2009-2012).....	59
Tablo 3.39. İhracat Değerine Göre İl Sıralamaları (2009-2012).....	59
Tablo 3.40. İthalat Değerine Göre İl Sıralamaları (2009-2012).....	60
Tablo 3.41. İhracatçı Firma Sayısına Göre İl Sıralaması (2009-2012).....	62
Tablo 3.42. İthalatçı Firma Sayısına Göre İl Sıralaması (2009-2012).....	62
Tablo 3.43. İhracat Değerine Göre İl Sıralamaları (2009-2012).....	63
Tablo 3.44. İthalat Değerine Göre İl Sıralamaları (2009-2012).....	64
Tablo 4.1. Gaziantep Ekonomik ve Sosyal Durum Profili (2012).....	68
Tablo 4.2. İl Geneli Eğitim Durumu (Gaziantep İl MEM 2010-2014).....	71
Tablo 4.3. Bitirilen Eğitim Düzeyi (2012)	72
Tablo 4.4. Arazi Dağılımı (2012).....	73
Tablo 4.5. Tarımsal Arazilerin Kullanım Amacına Göre Dağılımı (2012).....	74
Tablo 4.6. Mevcut Hayvan Sayısı (2012)	75
Tablo 4.7. 2012 Yılı Gaziantep-Türkiye Sağlık İstatistikleri.....	77
Tablo 4.8. Sağlık Hizmet Birimleri (2012)	78
Tablo 4.9. Karayolu Ağ Durumu (2012).....	79
Tablo 4.10. Yıllara Göre Uçak Ve Yolcu Trafığı	80
Tablo 4.11. Gaziantep Yük Taşımacılığı (2012).....	81
Tablo 4.12. İlçeler İtibariyle Nüfus ve Nüfus Yoğunlukları (2012)	82
Tablo 4.13. Gaziantep Tarihi Yerler 2012	84
Tablo 4.14. Gaziantep'teki Konaklama Tesisleri 2012.....	85
Tablo 4.15. Gaziantep'te Konaklayan Turist Sayısı	86
Tablo 4.16. İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (2011)	86
Tablo 4.17. İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması	88
Tablo 4.18. EDAM, "Türkiye İçin Bir Rekabet Endeksi" ilin alt endekslere ilişkin durumu, (2009).....	90
Tablo 4.19. İllerde Faaliyet Gösteren Banka Sayıları	91
Tablo 4.20. İllere Göre ATM, POS ve Üye İşyeri Dağılımı (2012)	92
Tablo 4.21. İllere Göre Bankalarda Çalışanların Dağılımı	93
Tablo 4.22. İllere Göre Şube Başına Ortalama Kredi (2000-2012).....	94
Tablo 4.23. Yılı Kamu Yatırımlarının İllere Göre Dağılımı Bin TL (2012).....	95
Tablo 4.24. Yılı Kamu Yatırımlarının İllere Göre Dağılımı Bin TL (2012).....	95
Tablo 4.25. İşgücü, İstihdam, İşsizlik Oranları (2012)	97

Tablo 4.26. Gaziantep Sosyal Güvenlik Kapsamında Aktif Çalışan kişi sayısı	98
Tablo 4.27. İstihdam ve enerji tüketimi	106
Tablo 4.28. Firmaların sektörel dağılımı (2012).....	106
Tablo 4.29. Ticaret ve Sanayi Odalarına Kayıtlı Toplam Üye Sayısı (2012).....	107
Tablo 4.30. Küçük Sanayi Sitesi Dağılımı (2012)	107
Tablo 4.31. Yıllar İtibariyle Toplam Ticaret Hacimleri.....	108
Tablo 4.32. TOBB Sanayi Veri Tabanına Göre Gaziantep'in Bazı Ürünlerde Türkiye Üretimindeki Payı (%)	109
Tablo 4.33. Firmaların sektörel dağılımı (2012).....	110
Tablo 4.34. Yıllara Göre Dış Ticaret Göstergeleri (1000\$) 2012	110
Tablo 4.35. İhracatın Sektörel Dağılımı 2012.....	111
Tablo 4.36. En Fazla İhracat Yapan 10 İl Arasında Gaziantep'in Yeri 2012.....	112
Tablo 4.37. Türkiye Ekonomisinde Gaziantep'in Yeri 2012.....	112
Tablo 4.38. En fazla ihracat yapılan 10 ülke (1000 \$)	113
Tablo 4.39. Bölgeler İtibariyle Firma Sayısı Ve İhracat Değeri İle Gaziantep.....	114
Tablo 4.40. Bölgeler İtibariyle Firma Sayısı Ve İthalat Değeri İle Gaziantep	115
Tablo 4.41. İlk 1.000 İhracatçı Firma Arasında Gaziantep'li Firma Sayısı	116
Tablo 4.42. Gaziantep'in Türk Patent Enstitüsüne Yapılan Başvuru ve Tescillerin..	116
Tablo 4.43. Orta Doğu Ülkelerine İhracat.....	117
Tablo 4.44. Gaziantep'in AB Ülkelerine İhracat (\$).....	118
Tablo 4.45. Karkamış Sınır Kapısı'ndan Suriye ile Olan Sınır Ticareti Rakamları	119

ŞEKİLLER LİSTESİ

	<u>Sayfa no</u>
Grafik 2.1.Yıllara Göre Dış Ticaret Göstergeleri.....	5
Grafik 2.2.Yıllara Göre İhracatın İthalatı Karşılama Oranı.....	6
Grafik 4.1.Gaziantep-Türkiye Kamu Yatırımları Dağılımı 2012.....	96
Grafik 4.2. İktisadi Faliyet Kollarına Göre İstihdam 2012.....	98

KISALTMALAR LİSTESİ

- AA:Anadolu Ajansı
AB : Avrupa Birliği
ABD : Amerika Birleşik Devletleri
ADNKS : Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
AR-GE : Araştırma Geliştirme
ASEAN : Güneydoğu Asya Milletler Birliği
BDDK : Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BDT : Bağımsız Devletler Topluluğu
BOTAŞ : Boru Hatları ile Petrol Taşıma Anonim Şirketi
BRIC : Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin
BYS : Başka yerde sınıflandırılmamış
CBS : Coğrafi Bilgi Sistemleri
CIF : Cost, insurance and freight (Mal bedeli, sigorta ve navlun)
ÇBYE : Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi
ÇSGB : Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
DEİK : Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu
DGD : Doğrudan Gelir Desteği
DHMİ : Devlet Hava Meydanları İşletmesi
DİR : Dahilde İşleme Rejimi
DSİ : Devlet Su İşleri
DTH : Döviz Tevdiat Hesabı EB Ekonomi Bakanlığı
ECB : Avrupa Merkez Bankası

- EÇE : Ekonomik Çeşitlilik Endeksi
- EDAM: Ekonomi ve Dış Politika Araştırmalar Merkez
- EFTA : Avrupa Serbest Ticaret Birliği
- EİT : Ekonomik İşbirliği Teşkilatı
- EPDK : Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu
- EUROSTAT : Avrupa Birliği İstatistik Ofisi
- EÜAŞ : Elektrik Üretim A.Ş.
- FOB : Free on Board (Gemi güvertesinde teslim)
- GB : Gümrük Birliği
- GEM : Küresel Girişimcilik Görünümü (Global Entrepreneurship Monitor)
- GETAM: Gaziantep Bölgesel Endüstriyel Tasarım ve Modelleme Merkezi
- GMG : Gayri Safi Milli Gelir GSYH : Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
- G-20 : The Group of 20 (20'ler Grubu)
- G-7 : The Group of 7 (7'ler Grubu)
- HM : Hazine Müsteşarlığı
- IFC : Uluslararası Finans Kuruluşu
- ILO : Uluslararası Çalışma Örgütü
- IMF : Uluslararası Para Fonu
- İBBS : İstatistik Bölge Birimleri Sınıflaması
- İİF : Uluslararası Finans Enstitüsü
- İİT : İslam İşbirliği Teşkilatı
- İGE : İnsani Gelişme Endeksi
- İMKB : İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
- İŞKUR : Türkiye İş Kurumu
- İYK : İş Yapma Kolaylığı
- İZTO : İzmir Ticaret Odası
- KB : Kalkınma Bakanlığı
- KBGMG : Kişi Başına Gayri Safi Milli Gelir
- KDV : Katma Değer Vergisi

- KEİ : Karadeniz Ekonomik İşbirliği
- KEP : Katılım Öncesi Ekonomik Program
- KİK : Kamu İhale Kurumu
- KİS : Kamu İşveren Sendikaları
- KİT : Kamu İktisadi Teşebbüsü
- KREE : Küresel Rekabet Edebilirlik Endeksi
- MB : Maliye Bakanlığı
- MEB : Milli Eğitim Bakanlığı
- MİG's : Ana Sanayi Grupları Sınıflaması
- MKYF : Menkul Kıymet Yatırım Fonu
- NACE : Avrupa Topluluğunda Ekonomik Faaliyetlerin İstatistikî Sınıflaması
- OECD : Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı
- OPEC : Petrol İhraç Eden Ülkeler Topluluğu
- OVP : Orta Vadeli Program OVPM Orta Vadeli Mali Plan
- ÖİB : Özelleştirme İdaresi Başkanlığı
- ÖTV : Özel Tüketim Vergisi
- SB : Sağlık Bakanlığı
- SDR : Special Drawing Rights (Özel Çekme Hakları)
- SEGE : Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi
- SGK : Sosyal Güvenlik Kurumu
- SGP : Satın Alma Gücü Paritesi
- SPK : Sermaye Piyasası Kurulu
- STK : Sivil Toplum Kuruluşları
- TBB : Türkiye Bankalar Birliği
- TCDD : Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları
- TCMB : Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
- TEPAV : Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı
- THY : Türk Hava Yolları
- TKB : Türkiye Kalkınma Bankası

TMSF : Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu

TOBB : Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği

TÜİK : Türkiye İstatistik Kurumu

TÜFE : Tüketici Fiyatları Endeksi TÜİK : Türkiye İstatistik Kurumu

UN : Birleşmiş Milletler

URAK: Uluslararası Rekabet Araştırmaları Kurumu Derneği

UNDP : Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı

ÜFE : Üretici Fiyatları Endeksi

WB : Dünya Bankası

WEF : Dünya Ekonomik Forumu

WHO : Dünya Sağlık Örgütü

WTO : Dünya Ticaret Örgütü

YF : Yatırım Fonu

YP : Yabancı Para

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. GİRİŞ

Yaşadığımız çağ, hızlı değişimlerin çağıdır. Buna bağlı olarak dış politika konuları da daha karmaşık ve çetrefil bir nitelik kazanmıştır. Dünyamızda yaşanan bu değişimin ve gelişmelerin hızına ayak uydurarak gerekli adımları zamanında atabilmek, bugün karar vericilerin önündeki en önemli sınamaya ve görevdir. Böyle bir ortamda gelişmeler; uluslararası yasallık, karşılıklı ekonomik bağımlılık, insan haklarına saygı, sürdürülebilir bir çevre politikası ile farklı dini ve etnik kökene mensup kişiler arasında uyumun kalıcı barış, istikrar ve refahın tesisi bakımından önümüzdeki dönemin en önemli ihtiyaçları olduğunu bizlere göstermekte; uluslararası dinamiklerin küresel barış ufkuyla ve doğru araçlarla tahlil edilmesini zorunlu kılmaktadır.

Dünyanın 16. ve Avrupa'nın 6. büyük ekonomisi olan Türkiye, en güçlü ekonomilerin temsil edildiği G-20'nin faal bir üyesidir. Küresel malî kriz nedeniyle birçok dünya ekonomisinin daralma gösterdiği bir dönemde Türk ekonomisi 2008 yılındaki ekonomik yavaşlamanın ve 2009 yılındaki küçülmenin ardından 2010 ve 2011 yıllarında sırasıyla % 9,2 ve % 8,5 oranında büyüme hızını yakalayarak Çin Halk Cumhuriyeti'nin ardından büyüme hızı en yüksek ikinci ülke, Avrupa'nın ise en hızlı büyüyen ekonomisi durumundadır. 2002-2011 döneminde ortalama büyüme oranı % 6 olmuştur. Ekonomik reformlar ve son yıllarda uygulanan komşu ülkeler başta olmak üzere Orta Doğu, Afrika, Uzakdoğu ve Latin Amerika'ya yönelik bölgesel ticareti geliştirme stratejileri sayesinde dış ticaretin hacmi, yapısı ve yönelimi değişmiştir. 2012 yılında Türkiye 200'den fazla ülkeye ihracat gerçekleştirmiş ve ticaret hacmi 390 milyar Dolara yaklaşmış, ihracat ise rekor bir düzeye erişerek 152,6 milyar Dolar olarak gerçekleşmiştir. Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşunun yüzüncü yılı olan 2023 yılı için ana hedef ihracatı 500 milyar Dolara, toplam ticaret hacmini ise 1 trilyon Dolara çıkarmaktır.

Çin'den başlayıp Avrupa'ya kadar uzanan, tüccarların, bilgelerin, fikirlerin, dinlerin ve kültürlerin yolu olan dünyaca ünlü 2000 yıllık İpek Yolu'nun üzerinde kurulmuş ve yükselmiş olması, İpek Yolu'nun Anadolu'ya açılan kapısı konumunda olan Gaziantep'in karakteristik özellikleri olan üretkenlik ve ticari kabiliyetin temellerini oluşturmuştur.1950'li yıllardan itibaren sanayi sektörü canlanmaya başlayan Gaziantep son yıllarda gerçekleştirdiği büyük yatırımlarla ve yaptığı atılımlarla Türkiye'nin en önde gelen Sanayi illeri arasında yerini almayı başarmıştır. Yıllık ihracatta Türkiye 6.lığını elde etmesiyle de bu konunun haklılığını ortaya koymuştur.

Gaziantep birçok parametre açısından Türkiye ortalamasının üzerinde değerlere sahip olmasına karşın, Gaziantep 'in gelişme süreci, Türkiye ölçeğinden uygulanan politikalardan ayrı düşünülemez. Farklı bir anlatımla, Türkiye ölçeğinde uygulanacak dış ticaret, sanayileşme, teknoloji gibi Gaziantep'in gelişme dinamiklerini etkileyecek öğeler içerecektir. Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde Ekonomik bir merkez durumunda olan Gaziantep'te özellikle imalat sanayi gelişmiş ve Türkiye'de önemli bir üretim merkezi kentlerin başında gelmektedir. Gaziantep Cumhuriyet'in kuruluşundan günümüze sanayi sektörü başta olmak üzere, ekonomide önemli gelişmeler sağlamış, ulaştığı teknolojik düzey ve bilgi birikimi açısından önemli atılımlar gerçekleştirmiştir

Gaziantep 'in dış ticaretini analiz etmeyi hedefleyen bu çalışma 4 bölüm altında toplanmıştır. Birinci bölüm "Giriş" bölümüdür. Türkiye'nin Dış ticaret meydana gelen gelişmeler ikinci bölümün konusunu oluşturmaktadır. Bu bölümde ilk olarak, Türkiye'de öne çıkan illerde meydana gelen gelişmeler incelenmiş, izleyen alt bölümde ise Türkiye'nin ihracat, ithalat, dış ticaret dengesi, ihracatın ithalatı karşılama oranı gibi parametrelerin analizi yapılacaktır.Çalışmanın üçüncü bölümünde Türkiye'nin ihracatında öne çıkan illere ilişkin Dış Ticaret göstergeleri incelenerek, Türkiye'nin ihracat, ithalat, dış ticaret dengesi, ihracatın ithalatı karşılama oranı gibi parametreler,seçilmiş illere göre değerlendirilecektir.Dördüncü bölümün konusunu Gaziantep'in dış ticaret yapısının "mevcut durum analizi" oluşturmaktadır.Bu bölümde ilk olarak Gaziantep ekonomisi incelenecek,sonra Gaziantep'in dış ticaret yapısı detaylı bir şekilde ele alınacak, Gaziantep'in ihracat, ithalat, dış ticaret dengesi, ihracatın ithalatı karşılama oranı gibi parametrelerin analizi yapılmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM TÜRKİYE'NİN DIŞ TİCARETİ

2.1.TÜRKİYE'NİN DIŞ TİCARETİ

2.1.1.TÜRKİYE'DE DIŞ TİCARETİN GELİŞİMİ

Türkiye rekabet kurallarının işlediği, özel sektörün ekonomide önü, kamunun ise düzenleyici rol oynadığı, liberal dış ticaret politikalarının uygulandığı, mal ve hizmetlerin bireyler ve kurumlar arasında engelsiz olarak el değiştirebildiği bir serbest piyasa ekonomisidir(T.C.Dış İşleri Bakanlığı,2012).Dış ticaret göstergelerindeki gelişmeler büyük ölçüde küresel ekonomideki gelişme ve değişimlere bağlı olarak şekillenmektedir. 2009 yılında derinleşen ve geçen beş yıla rağmen hala etkileri hissedilen küresel ekonomik kriz, dünya ticaret hacminin büyük ölçüde küçülmesine neden olmuş, bu gelişmeden ülkemizin dış ticareti de olumsuz şekilde etkilenmiştir. 2011 yılında özellikle Yurtiçi tüketim ve yatırım talebinin güçlü seyretmesi ile ithalatımız yüksek bir artış gösterirken, ihracat kriz sonrası dış talepte toparlanmanın başlaması ve yeni pazarlar bulunmasıyla daha düşük oranda artış göstermiştir.

2012 yılında Türkiye ekonomisi yavaşlama sürecine girmiş, tüketim ve yatırım talebinde yavaşlama görülmüştür. Bu gelişme ithalatın 2012 yılı boyunca azalış eğilimi sergilemesine neden olmuştur. İhracat, yıllardır en önemli ticaret ortağımız olarak nitelendirilen Avrupa Birliği ülkelerinde yaşanan ekonomik sorunların getirdiği talep daralmasından olumsuz yönde etkilenmiştir. İhracatçılar Afrika, Ortadoğu, Asya ve Pasifik ile Latin Amerika ülkelerine yönelerek pazar çeşitliliği sağlamış ve bu açığı büyük ölçüde kapatmıştır. İran'a yapılan altın ihracatındaki artış, 2012 yılında ihracat artışını destekleyen en önemli unsurlardan birisi olmuştur.

2011 yılında küresel ekonominin toparlanmaya başlamasıyla %18,5 oranında artan ihracat, 2012 yılında da %13,1 oranında artmış ve değer olarak 134.907 milyon \$'dan 152.561 milyon \$'a yükselerek küresel kriz öncesi seviyesini geçmiştir. İthalat 2011 yılında %29,8 oranında artarken, 2012 yılında %1,8 oranında azalmış ve değer

olarak 240.842 milyon \$'dan 236.537 milyon \$'a gerilemiştir.2011 yılının ikinci yarısından itibaren Avro Bölgesi'ndeki mali sorunların derinleşmesi yurtiçi mali piyasalarda dalgalanmalar yaşanmasına neden olmuştur. Ancak başta cari açığıdaki daralma olmak üzere olumlu makro göstergeler ve güven ortamı sayesinde mali piyasalar yurt dışı piyasalardan pozitif yönde ayrıştırmıştır (T.C.Maliye Bakanlığı, Yıllık Ekonomi Rapor,2013:45).

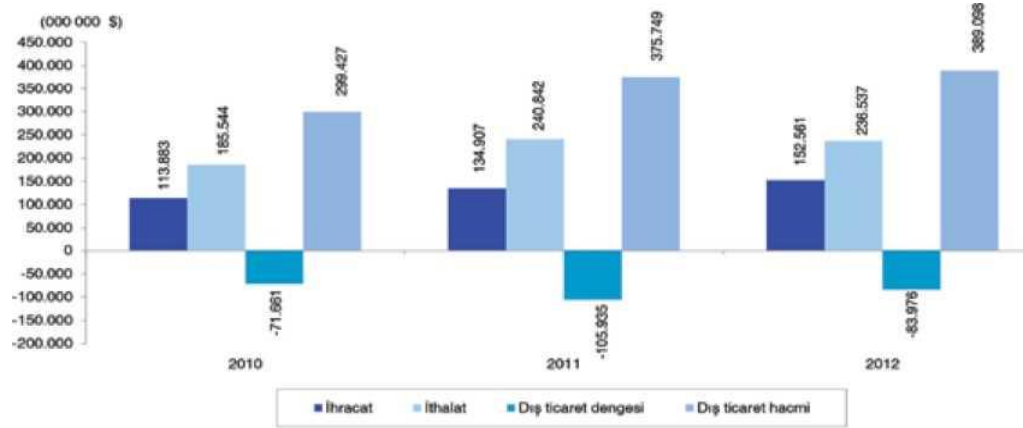
Ekonominin hızlı bir toparlanma sürecine girmesiyle 2010 yılında %23,2 oranında, 2011 yılında da %25,5 oranında artış göstererek 375.749 milyondolara ulaşan dış ticaret hacmimiz, ekonominin yavaşlamasıyla 2012 yılında sadece %3,6 oranında artış göstermiş ve 389.098 milyon dolar olmuştur. Dış ticaret hacmi artışındaki yavaşlama bir önceki yıl ile kıyaslandığında ihracattaki artış hızının yavaşlamasından ve ithalattaki azalmadan kaynaklanmıştır.

2011 yılında %47,8 oranında artarak tarihin en yüksek seviyesine çıkan dış ticaret açığı, 2012 yılında ithalattaki daralmanın oluşturduğu olumlu etki ile %20,7 oranında azalarak 83.976 milyon dolara gerilemiştir (TOBB,2012:150).

Tablo 2.1. Dış Ticaret Göstergeleri (000 000 \$)

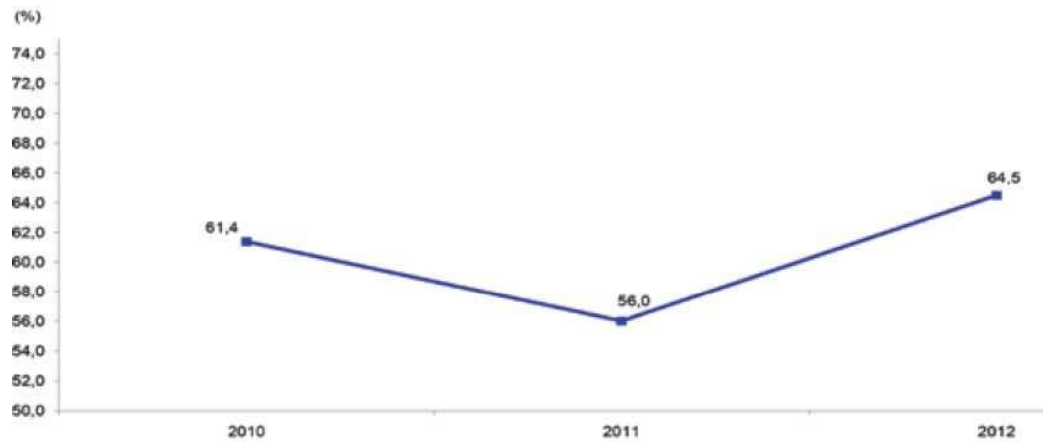
	YILLIK								
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
İHRACAT (FOB)	73.476	85.535	107.272	132.027	102.143	113.883	134.907	152.462	151.796
İTHALAT (CIF)	116.774	139.576	170.063	201.964	140.928	185.544	240.842	236.545	251.651
DIŞ TİCARET HACMİ	190.251	225.111	277.334	333.991	243.071	299.428	375.749	389.007	403.447
DIŞ TİCARET AÇIĞI	-43.298	-54.041	-62.791	-69.936	-38.786	-71.661	105.935	-84.083	-99.854
İHRACAT / İTHALAT (%)	62,9	61,3	63,1	65,4	72,5	61,4	56,0	64,5	60,3
İHRACAT / GSMH (%)	15,3	16,2	16,5	17,8	16,6	15,6	17,4	19,4	18,5
İTHALAT / GSMH (%)	24,3	26,5	26,2	27,2	22,9	25,4	31,1	30,1	30,7

KAYNAK: TUİK(20.06.2013)

Grafik.2.1. Yıllara Göre Dış Ticaret Göstergeleri
Kaynak: TÜİK(2012)

Bu gelişmelere bağlı olarak ihracatın ithalatı karşılama oranı, 2012 yılında 2011 yılına göre 8,5 puan artarak %56,0'dan, %64,5'e yükselmiştir (Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği,2012).2012 yılında ihracat %13 oranında artması ve ithalatın da %1,8 oranında azalması ihracatın ithalatı karşılama oranının bir önceki yıla göre artması sonucu sonucunu doğurmuştur. 2011 yılında %56 seviyelerinde olan karşılama oranı, 2012 yılında %64,5'e yükselmiş olmasına rağmen hala çok düşük bir seviyededir.İhracatın ithalatı karşılama oranı genellikle kriz yıllarında %70'li seviyeleri aşabilmiş, ekonominin ithalat bağımlılığı nedeni ile ekonominin büyüme gösterdiği yıllarda bu oran %60'lara, hatta 2011'de olduğu gibi %60'larında altına inmiştir.

Grafik .2.2. Yıllara Göre İhracatın İthalatı Karşılama Oranı
Kaynak: TÜİK(2012)

İhracatın ithalatı karşılama oranında dengeye yaklaşamadıkça cari açık sorunu devam edecek ve ekonomi dış tasarrufa ihtiyaç hissedecektir. Bu oranın küçülmesi iç tasarruf oranlarının artması neden olabilecektir (İstanbul Sanayi Odası,2013).

2.2.2.İhracat

İhracatımızda kriz sonrası başlayan istikrarlı artış süreci 2012 yılında da devam etmiştir. Avrupa ülkelerinde devam eden resesyon dünyanın diğer bölgeleri gibi Türkiye'yi de etkilemiş, en büyük ihracat pazarımız olan AB ülkelerine yapılan ihracatımız azalmıştır. Bu azalma, yeni pazarlara yönelerek, ihracatta bölgesel ve sektörel bazda çeşitlilik artırılarak telafi edilmeye çalışılmıştır. 2012 yılında, özellikle Afrika ülkeleri, Asya ve Pasifik ile Latin Amerika ve Ortadoğu ülkelerine yapılan ihracatın önemli oranda artış gösterdiği dikkati çekmektedir.

Bu gelişmeler sonucu, 2012 yılında bir önceki yıla göre %13,1 oranında artan ihracat, 134.907 milyon \$'dan, 152.561 milyon \$'a yükselmiştir. Sektörler itibarı ile en fazla artış imalat sektörü ihracatında gerçekleşmiştir. Geçen yıla göre %13,8 oranında artış gösteren imalat sektörü ihracatı, 143.290 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. Madencilik ve taşocakçılığı sektörü ihracatı %12,7 oranında artış göstererek 3.162 milyon dolara, balıkçılık sektörü ihracatı %2,4 oranındaki artışla 190 milyon \$'a, tarım ve ormancılık sektörü ihracatı %5,0 oranındaki artışla 5.192 milyon dolara yükselmiştir.Sektörlerin, toplam ihracat içindeki oranları bir önceki yıl oranları ile kıyaslandığında, balıkçılık ile madencilik ve taşocakçılığı sektörlerinin paylarının aynı kaldığı, tarım ve ormancılık sektörünün payının düştüğü, imalat sektörünün payının ise arttığı gözlenmektedir (TOBB,2013:155).

Tablo 2.2 . Sektörlere Göre İhracat

Sektörler	İhracat Değeri			Toplam İçindeki Oranı			Değişim Oranı		
	2010	2011	2012	2010	2011	2012	2010	2011	2012
Tarım ve ormancılık	4.935	5.167	5.192	4,3	3,8	3,4	13,5	4,7	0,5
Balıkçılık	156	186	190	0,1	0,1	0,1	-17,5	19,2	2,4
Madencilik,Taşocakçılığ	2.687	2.805	3.162	2,4	2,1	2,1	59,7	4,4	12,7
İmalat	105.467	125.963	143.290	92,6	93,4	93,9	10,5	19,4	13,8
Diğer	638	786	727	0,6	0,6	0,5	34,3	23,2	-7,5
Toplam	113.883	134.907	152.561	100,0	100,0	100,0	11,5	18,5	13,1

Kaynak: TÜİK(20.05.2013)

Geniş ekonomik grup sınıflamasına göre ihracatta bir önceki yıla kıyasla 2012 yılında en yüksek artışı %21,7 oranı ile 82.706 milyon \$'a yükselen ara (hammadde) malı ihracatı göstermiştir. Krizle birlikte azalan ara malı ihracatı, 2010 yılında yükselişe geçmiş, ekonominin canlanmaya başlamasıyla 2011 yılından itibaren ise hız kazanmıştır. Bunu %6,5 oranında artış gösteren tüketim malları ihracatı 55.590 milyon \$ değeriyle takip etmiştir. Sermaye (yatırım) malları ihracatı ise %3,1 oranında azalış göstermiştir. Ana mal gruplarının toplam ihracat içindeki oranları, bir önceki yıl ile kıyaslandığında tüketim mallarının oranı %38,7'den %36,4'e, sermaye (yatırım) mallarının oranı %10,5'ten %9,0'a düşerken, ara (hammadde) mallarının oranı %50,4'ten %54,2'ye yükselmiştir (TİM,2014:75).

Tablo 2.3.Geniş Ekonomik Grup Sınıflamasına Göre İhracat

Geniş Ekonomik Grup Sınıflaması	İhracat Değeri			Toplam İçindeki Oranı			Değişim Oranı		
	2010	2011	2012	2010	2011	2012	2010	2011	2012
Sermaye (Yatırım) malları	11.771	14.192	13.749	10,3	10,5	9,0	5,9	20,6	-3,1
Ara (Hammadde) malları	56.381	67.942	82.706	49,5	50,4	54,2	13,4	20,5	21,7
Tüketim malları	45.321	52.219	55.590	39,8	38,7	36,4	11,3	15,2	6,5
Diğerleri	410	555	516	0,4	0,4	0,3	-26,7	35,3	-6,9
Toplam	113.883	134.907	152.561	100,0	100,0	100,0	11,5	18,5	13,1

Kaynak: TÜİK(20.02.2013)

2012 yılı ihracatında ilk onda yer alan fasıllar incelendiğinde; kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, taklit mücevher eşyası ve metal paraları ihracatının 16.328 milyon \$ ile ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Bu grubun toplam ihracat içindeki oranı 7,9 puan artış göstererek %2,8'den %10,7'ye yükselmiştir. Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam ve parçaları ihracatı 15.151 milyon \$ ile ikinci sırada yer almaktadır. Kazan, makineler, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları ihracatı 12.015 milyon \$ ile üçüncü sırada, demir ve çelik ihracatı 11.342 milyon \$ ile dördüncü sırada yer almaktadır. 2010 ve 2011 yıllarında ihracatımızda lider durumda olan motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam ve parçaları ihracatı 2012 yılında bir önceki yıla göre %4,1 oranı ile azalış gösteren tek fasıl olmuş, diğer bütün fasıllarda ise artış yönünde değişim gözlenmiştir. En yüksek artış %336,7 oranı ile kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, taklit mücevher eşyası ve metal paralar ihracatında

gerçekleşmiştir (Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği,2013:165).2012 yılı ihracatı fasıllar itibariyle incelendiğinde ilk sırada %10,7'lik pay ve %336,7'lik artış oranıyla Kıymetli ve Yarı Kıymetli Taşlar ve Kıymetli Metaller ihracatı gelmektedir. 2012 yılı ihracatının dolar bazında %13,1 oranında artmasında en önemli faktör altın ihracatının yıla damgasını vuran yükselişi olmuştur. 2011 yılında bu kalemin toplam ihracat içindeki payı %1,1 gibi düşük bir seviyede iken, 2012'de bu oran %10,7 gibi çok yüksek bir düzeye ulaşmıştır.

Tablo 2. 4. İhracatımızda İlk On Fasıllar

Fasıllar	Sıra No			İhracat Değeri (000 000 \$)			Toplam İhracat İçindeki Oranı			Değişim Oranı		
	2010	2011	2012	2010	2011	2012	2010	2011	2012	2010	2011	2012
Motorlu kara taşıtları, traktör, bisiklet, motosiklet ve diğer	5	10	1	3.747	3.739	16.328	3,3	2,8	10,7	36,8	-0,2	336,7
Kazan: makine ve cihazlar, aletler, parçaları	1	1	2	13.813	15.803	15.151	12,1	11,7	9,9	12,7	14,4	-4,1
Demir ve çelik	2	2	3	9.413	11.56	12.015	8,3	8,6	7,9	15,7	22,8	3,9
Elektrikli makine ve cihazlar, aksam ve parçaları	3	3	4	8.740	11.225	11.342	7,7	8,3	7,4	14,4	28,4	1,0
Örme giyim eşyası ve aksesuarları	5	4	5	7.530	8.874	9.380	6,6	6,6	6,1	13,6	17,8	5,7
Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve müstahsalları, mumlar	4	5	6	7.731	8.386	8.428	6,8	6,2	5,5	11,6	8,5	0,5
Demir veya çelikten eşya	7	6	7	4.469	6.539	7.707	3,9	4,8	5,1	14,0	46,3	17,9
Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarları	6	7	8	4.850	5.748	6.103	4,3	4,3	4,0	6,7	18,5	6,2
Plastik ve plastikten mamul eşya	8	8	9	4.636	5.124	5.436	4,1	3,8	3,6	7,9	10,5	6,1
Yenilen meyveler, kabuklu yemişler, turunçgil ve kavun kabuğu	10	9	10	3.717	4.580	5.016	3,3	3,4	3,3	20,1	23,2	9,5
Toplam ihracat				113.883	134.907	152.561	100,0	100,0	100,0	11,5	18,5	13,1

Kaynak: TÜİK(20.06.2013)

2012 yılında altın ihracatındaki yüksek artış oranı toplam ihracatın dolar bazında %13,1 oranında artmasına neden olurken, bu artışın imalat sanayi üretimine pozitif bir katkısı olmamıştır (İstanbul sanayi odası,2013) .Son yıllarda ihracatın ana sektörü olan Taşıt Araçları Sanayi ihracatı, %9,9'luk pay ile 2012 yılında ikinci sırada yer almıştır. Bu sektörün ihracatı 2011 yılına göre %4,1 oranında düşüş göstermiştir. Üçüncü sırada %7,9'luk payla yer alan Kazanlar, Makine ve Teçhizat

ürünlerinin ihracatı ise 2012 yılında %3,9 oranında artmıştır. 2012 yılında ihracatı sadece %1 oranında artabilen Demir ve Çelik Ürünleri ihracatı ise %7,4'lük payla dördüncü sırada yer alırken, Elektrikli Makine ve Cihazlar da %6,1'lik pay ve %5,7'lik artış oranıyla beşinci sırada yer almıştır (İstanbul sanayi odası,2013) .

2.2.3. İthalat

2012 yılında ekonomik büyüme hız keserken, daralan iç taleple birlikte, yatırım ve tüketim talebi de gerilemiş ve ithalat azalış eğilimine girmiştir. 2011 yılında bir önceki yıla göre %29,8 oranında artan ithalat, 2012 yılında %1,8 oranında azalarak 240.842 milyon \$'dan 236.537 milyon dolara gerilemiştir. Sektörler düzeyinde; bir önceki yıla göre balıkçılık sektörü ithalatı %15,4 oranında artarak 56 milyon dolara, madencilik ve taşocakçılığı sektörü ithalatı %13,2 oranında artarak 42.247 milyon dolara yükselirken, tarım ve ormancılık sektörü ithalatı %16,3 oranında azalarak 7.446 milyon \$'a, imalat sektörü ithalatı da %4,2 oranında azalarak 176.228 milyon dolara düşmüştür. 2012 yılında toplam ithalat içerisinde sektörlerin oranları bir önceki yıl oranları ile kıyaslandığında, balıkçılık sektörü ithalatının payı değişmezken, tarım ve ormancılık sektörü ile imalat sanayi sektörlerinin payı azalmış, madencilik ve taşocakçılığı sektörünün payı ise artmıştır (TOBB,2013:170).

Tablo 2.5. Sektörlere Göre İthalat

Sektörler	İthalat Değeri			Toplam İçindeki Oranı			Değişim Oranı		
	2010	2011	2012	2010	2011	2012	2010	2011	2012
Tarım ve ormancılık	6.457	8.895	7.446	3,5	3,7	3,1	40,6	37,8	-16,3
Balıkçılık	33	49	56	0,0	0,0	0,0	6,5	47,6	15,4
Madencilik ve taşocakçılığı	25.933	37.331	42.247	14,0	15,5	17,9	25,7	44,0	13,2
İmalat	145.367	183.930	176.228	78,3	76,4	74,5	30,9	26,5	-4,2
Diğer	7.754	10.636	10.560	4,2	4,4	4,5	66,9	37,2	-0,7
Toplam	185.544	240.842	236.537	100,0	100,0	100,0	31,7	29,8	-1,8

Kaynak: TÜİK(20.02.2013)

İthalat sektörel bazda bakıldığında yıllara göre dalgalanmalar göstermektedir. Geniş ekonomik grup sınıflamasına göre de ithalat değerlerinde 2011 yılında görülen artış, 2012 yılında yerini azalışa bırakmıştır. 2012 yılında bir önceki yıla göre artış gösteren tek grup ara (hammadde) malları ithalatı olurken, %1,0 artış oranı ile 174.923 milyon \$ değerine ulaşmıştır. Sermaye (yatırım) malları ithalatı, 2012 yılında bir önceki yıla göre %9,0 oranında azalarak 33.924 milyon \$'a, tüketim malları ithalatı ise %10,1 oranında azalarak 26.700 milyon \$'a gerilemiştir. 2012

yılında ara (hammadde) malları ithalatının toplam ithalat içerisindeki payı bir önceki yıl ile kıyaslandığında artış gösterirken, sermaye (yatırım) malları ve tüketim malları ithalatının toplam ithalat içindeki payı azalmıştır (TOBB,2013:171).

Tablo 2.6. Geniş Ekonomik Grup Sınıflamasına Göre İthalat

Geniş Ekonomik Grup oranı	İthalat değeri			Toplam İçindeki Oranı			Değişim Oranı		
	2010	2011	2012	2010	2011	2012	2010	2011	2012
Sermaye (Yatırım) malları	28.818	37.271	33.924	15,5	15,5	14,3	34,3	29,3	-9,0
Ara (Hammadde) malları	131.445	173.140	174.923	70,8	71,9	74,0	32,1	31,7	1,0
Tüketim malları	24.735	29.692	26.700	13,3	12,3	11,3	28,2	20,0	-10,1
Diğer	5460	739	990	0,3	0,3	0,4	-17,9	35,3	34,1
Toplam	185.544	240.842	236.537	100,0	100,0	100,0	31,7	29,8	-1,8

Kaynak:TUIK(10.02.2013)

Tablo 2.7. İthalatımızda İlk On Fasıl

Fasıllar	Sıra No			İthalat Değeri			Toplam İthalat İçindeki Oranı			Değişim Oranı		
	2010	2011	2012	2010	2011	2012	2010	2011	2012	2010	2011	2012
Mineral yakıtlar, mineral yağlar	1	1	1	38.497	54.118	60.114	20,7	22,5	25,4	28,7	40,6	11,1
Kazan: makine ve cihazlar, aletler	2	2	2	21.267	27.111	26.315	11,5	11,3	11,1	24,1	27,5	-2,9
Demir ve çelik	3	3	3	16.121	20.424	19.641	8,7	8,5	8,3	42,0	26,7	-3,8
Motorlu kara taşıtları, traktör, bisiklet, motosiklet	4	5	4	14.642	16.835	16.280	7,9	7,0	6,9	19,6	15,0	-3,3
Elektrikli makine ve cihazlar, aksam	5	4	5	13.419	17.184	14.514	7,2	7,1	6,1	49,5	28,1	-15,5
Plastik ve plastikten mamul eşya	6	6	6	9.730	12.579	12.505	5,2	5,2	5,3	40,1	29,3	-0,6
İnciler, kıymetli taş ve metal mamulleri, madeni paralar	13	7	7	3.037	7.022	8.530	1,6	2,9	3,6	51,6	131,2	21,5
Organik kimyasal	8	8	8	4.400	5.504	5.065	2,4	2,3	2,1	31,7	25,1	-8,0
Eczacılık ürünleri	9	11	9	3.438	4.116	4.055	1,9	1,7	1,7	21,3	19,7	-1,5
Bakır ve bakırdan eşya	7	9	10	4.410	4.697	3.996	2,4	2,0	1,7	8,1	6,5	-
Toplam İthalat				185.54	240.842	236.537	100,0	100,0	100,0	31,7	29,8	-1,8

Kaynak:TUIK(20.02.2013)

2012 yılında toplam ithalat içinde en yüksek orana sahip olan ilk 10 fasıl içinde 60.114 milyon \$ ile mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların

damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar ilk sırayı almaktadır. Toplam ithalat içinde en yüksek orana sahip ikinci fasıl kazanlar, makineler, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktör parçaları ithalatı olup, değeri de 26.315 milyon \$'dır. İthalat içinde en yüksek oranlara sahip diğer fasıllar sırasıyla; demir ve çelik ithalatı 19.641 milyon \$ ile üçüncü sırada, elektrikli makine ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme verme cihazları; aksam, parça, aksesuarı ithalatı 16.280 milyon \$ ile dördüncü sıradadır (TOBB,2013:178).2012 yılında yatırım malları ithalatı dolar bazında %9 oranında azalırken, tüketim malları ithalatı da %10,1 oranında azalmış; buna karşın ara mal ithalatı %1 ile az da olsa artmıştır. 2012 yılında ara mal ithalatının toplam ithalat içindeki payı 2011 yılına göre 2,1 puan artarak %74'e yükselmiştir (İstanbul sanayi odası,2013).

2.2.4.Bölgesel Düzeyde Dış Ticaret

2012 yılında İBBS Düzey-1'e göre en yüksek ihracat değerine 76.670 milyon \$ ile İstanbul bölgesi sahiptir. İstanbul bölgesi ihracatı Türkiye toplam ihracatının %50,3'ünü oluşturmaktadır. İstanbul bölgesini 26.806 milyon \$ ile Doğu Marmara bölgesi ve 17.079 milyon \$ ile Ege bölgesi izlemektedir. Toplam ihracat içinde en düşük değere sahip olan bölge 181 milyon \$ ile Kuzeydoğu Anadolu bölgesidir (TUIK,2012).

2012 yılı ithalat değerlerinde de aynı bölgesel sıralama geçerli olup, Türkiye'nin toplam ithalatının %50,6'sını alan İstanbul bölgesi 119.601 milyon \$ ile birinci sıradadır. İstanbul bölgesini 24.322 milyon \$ ile Doğu Marmara bölgesi ve 17.244 milyon \$ ile Ege bölgesi takip etmiştir. Toplam ithalat içinde en düşük paya sahip bölge ise 180 milyon \$ ile yine Kuzeydoğu Anadolu bölgesi olmuştur.

Tablo 2.8. 2012 Yılında İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflaması Düzey-1'e Göre Dış Ticaret Göstergeleri

Bölge Kodu	İBBS Düzey-1	İhracat	İthalat	Dış Ticaret Hacmi	Dış Ticaret Dengesi	İhracatın İthalatı Karşılama Oranı	Dış Ticaret Dengesinin İhracata Oranı
TR1	İstanbul	76.670	119.601	196.271	-42.931	64,1	-56,0
TR2	Batı Marmara	1.431	1.457	2.888	-26	98,2	-1,8
TR3	Ege	17.079	17.244	34.324	-165	99,0	-1,0
TR4	Doğu Marmara	26.806	24.322	51.127	2.484	110,2	9,3
TR5	Batı Anadolu	8.698	11.766	20.464	-3.068	73,9	-35,3
TR6	Akdeniz	7.428	11.210	18.637	-3.782	66,3	-50,9
TR7	Orta Anadolu	2.067	2.023	4.090	44	102,2	2,1
TR8	Batı Karadeniz	1.303	3.032	4.335	-1.729	43,0	-132,7
TR9	Doğu	2.077	374	2.451	1.703	555,1	82,0
TRA	Kuzeydoğu	181	180	361	2	101,0	1,0
TRB	Ortadoğu	747	227	974	520	328,6	69,6
TRC	Güneydoğu	8.068	5.619	13.687	2.449	143,6	30,4
TR	Türkiye (I)	152.561	236.537	389.098	-83.976	64,5	-55,0
Bir Önceki Yıla Göre Değişim Oranı							
TR1	İstanbul	24,7	-3,5	5,9	-31,2	29,2	-44,9
TR2	Batı Marmara	4,1	-15,9	-7,1	-92,6	23,8	-92,9
TR3	Ege	4,0	-0,7	1,6	-82,6	4,8	-83,3
TR4	Doğu Marmara	-1,0	-10,2	-5,6	31.900,9	10,2	32.230,6
TR5	Batı Anadolu	8,7	-10,9	-3,5	-41,0	22,0	-45,8
TR6	Akdeniz	2,3	-3,9	-1,5	-14,1	6,4	-16,0
TR7	Orta Anadolu	4,5	-9,7	-3,0	-116,9	15,7	-116,1
TR8	Batı Karadeniz	-10,7	-6,0	-7,5	-2,1	-5,0	9,7
TR9	Doğu	0,8	32,5	4,6	-4,2	-23,9	-5,0
TRA	Kuzeydoğu	-12,3	12,1	-1,6	-96,1	-21,8	-95,6
TRB	Ortadoğu	7,2	-8,1	3,2	15,6	16,6	7,8
TRC	Güneydoğu	16,2	3,7	10,7	60,7	12,1	38,3
TR	Türkiye (I)	13,0	-1,8	3,5	-20,7	15,1	-29,8

Kaynak: TÜİK(20.02.2013)

(1): Türkiye verileri gizli ve belirsiz verileri de içermektedir.

Dış ticaret hacminde de ithalat ve ihracat değerlerine ve Türkiye içindeki paylarına bağlı olarak sıralamada herhangi bir değişiklik olmamıştır. İstanbul bölgesi 196.271 milyon \$, Doğu Marmara bölgesi 51.127 milyon \$ ve Ege bölgesi 34.324 milyon \$ ile ilk üç sırada yer alan bölgeler olmuştur. Dış ticaret hacminin en düşük olduğu bölge 361 milyon \$ ile Kuzeydoğu Anadolu bölgesidir (TÜİK,20.10.2012).Dış ticaret açığı en yüksek bölge 42.931 milyon \$ ile İstanbul bölgesi olurken, 3.782 milyon \$ ile Akdeniz bölgesi ve 3.068 milyon \$ ile Batı Anadolu bölgesi İstanbul bölgesini izlemiştir. En yüksek dış ticaret fazlası veren

bölge ise 2.484 milyon \$ ile Doğu Marmara bölgesi olmuştur. İhracatın ithalatı karşılama oranının en yüksek olduğu bölge %555,1 oranıyla Doğu Karadeniz bölgesi olurken, %328,6 oranıyla Ortadoğu Anadolu bölgesi ve %143,6 oranıyla Güneydoğu Anadolu bölgesi ihracatın ithalatı karşılama oranının yüksek olduğu diğer iki bölgedir. İhracatın ithalatı karşılama oranının en düşük olduğu bölge ise %43,0 oranı ile Batı Karadeniz bölgesidir (Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği,2013:180).

2.2.5. Ülke Gruplarına Göre Dış Ticaret

Ülke gruplarına göre dış ticaret gerçekleştirmelerine bakıldığında, yıllardır en güçlü ihracat pazarımız konumunda olan AB ülkelerinin 2012 yılında ihracat içindeki payının düştüğü görülmektedir. 2010 yılında AB ülkelerine gerçekleştirilen ihracat 52.685 milyon \$ değerinde iken, 2011 yılında %18,3 oranında artışla 62.347 milyon \$'a yükselmiş, 2012 yılında %5,0 oranında azalışla 59.241 milyon \$ seviyesine düşmüştür. Türkiye Serbest Bölgelerine yapılan ihracat %9,8 oranında azalarak 2.295 milyon \$ olmuştur. AB ülkelerinin ekonomilerindeki durgunluğun devam etmesiyle düşen ihracatımız içindeki payı, pazar çeşitlendirme çalışmalarıyla diğer ülkelere yapılan ihracattaki artış ile büyük ölçüde telafi edilmiştir. Böylece diğer ülkeler grubuna yapılan ihracat 2012 yılında %30,0 oranında artış göstererek, 91.025 milyon \$'a yükselmiştir. 2012 yılında AB ülkelerine yapılan ihracatın, toplam ihracat içindeki oranı %38,8; Türkiye Serbest Bölgeleri'ne yapılan ihracatın oranı %1,5 ve diğer ülkeler grubuna yapılan ihracatın oranı ise %59,7 olmuştur (TOBB,2013:162).

2012 yılında diğer ülkeler grubuna yapılan 91.025 milyon \$'lık ihracatın, 14.373 milyon \$'ı AB ülkeleri dışında kalan Avrupa ülkelerine, 13.361 milyon \$'ı Afrika ülkelerine, 9.636 milyon \$'ı Amerika ülkelerine, 53.059 milyon \$'ı Asya ülkelerine, 490 milyon \$'ı Avustralya ve Yeni Zelanda'ya ve 105 milyon \$'ı da bunların dışında kalan ülke ve bölgelere yapılan ihracattan oluşmaktadır. 2012 yılında toplam ihracat içinde AB dışındaki Avrupa ülkelerine yapılan ihracatın toplam ihracat içindeki payı %9,4, Afrika ülkelerine yapılan ihracatın payı %8,8, Amerika ülkelerine yapılan ihracatın payı %6,3, Asya ülkelerine yapılan ihracatın payı %34,8, Avustralya ve Yeni Zelanda'ya yapılan ihracatın payı %03,0, diğer ülke ve bölgelere yapılan ihracatın payı da %01,0 düzeyinde gerçekleşmiştir (Bilim,Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı,2013).

Tablo 2.9. Ülke Gruplarına Göre Dış Ticaret Göstergeleri (000 000 \$)

Ülke Grupları	İhracat								
	2010			2011			2012		
	Değer	Genel Toplam Oranı	Değişim Oranı	Değer	Genel Toplam Oranı	Değişim Oranı	Değer	Genel Toplam Oranı	Değişim Oranı
A- Avrupa Birliği	52.685	46,3	12,1	62.347	46,2	18,3	59.241	38,8	-5,0
B- Türkiye Serbest Bölgeleri	2.084	1,8	6,5	2.545	1,9	22,1	2.295	1,5	-9,8
C- Diğer Ülkeler	59.114	51,9	11,2	70.015	51,9	18,4	91.025	59,7	30,0
1- Diğer Avrupa	11.373	10,0	0,5	12.976	9,6	14,1	14.373	9,4	10,8
2- Afrika Ülkeleri	9.283	8,2	-8,6	10.334	7,7	11,3	13.361	8,8	29,3
Kuzey Afrika	7.025	6,2	-5,3	6.701	5,0	-4,6	9.448	6,2	41,0
Diğer Afrika	2.258	2,0	-17,6	3.633	2,7	60,9	3.913	2,6	7,7
3- Amerika Ülkeleri	6.077	5,3	24,6	7.926	5,9	30,4	9.636	6,3	21,6
Kuzey Amerika	4.242	3,7	18,5	5.459	4,0	28,7	6.673	4,4	22,2
Orta Amerika	598	0,5	-3,8	626	0,5	4,7	770	0,5	22,9
Güney Amerika	1.237	1,1	82,5	1.840	1,4	48,8	2.193	1,4	19,1
4- Asya Ülkeleri	31.876	28,0	23,1	38.134	28,3	19,6	53.059	34,8	39,1
Yakın ve Orta Doğu	23.295	20,5	21,4	27.935	20,7	19,9	42.477	27,8	52,1
Diğer Asya	8.581	7,5	28,0	10.199	7,6	18,9	10.582	6,9	3,7
5- Avustralya ve Yeni Zelanda	403	0,4	11,2	481	0,4	19,4	490	0,3	2,0
6- Diğer Ülke ve	102	0,1	-81,9	164	0,1	60,9	105	0,1	-35,7
Genel Toplam	113.883	100,0	11,5	134.907	100,0	18,5	152.561	100,0	13,1
Ülke Grupları	İthalat								
	2010			2011			2012		
	Değer	Genel Toplam Oranı	Değişim Oranı	Değer	Genel Toplam Oranı	Değişim Oranı	Değer	Genel Toplam Oranı	Değişim Oranı
A- Avrupa Birliği	72.180	38,9	27,7	91.128	37,8	26,3	87.446	37,0	-4,0
B- Türkiye Serbest Bölgeleri	878	0,5	-9,0	1.038	0,4	18,2	1.046	0,4	0,8
C- Diğer Ülkeler	112.486	60,6	34,8	148.675	61,7	32,2	148.045	62,6	-0,4
1- Diğer Avrupa	30.312	16,3	17,1	35.979	14,9	18,7	37.409	15,8	4,0
2- Afrika Ülkeleri	4.824	2,6	22,5	6.767	2,8	40,3	5.922	2,5	-12,5
Kuzey Afrika	3.098	1,7	38,4	3.342	1,4	7,9	3.309	1,4	-1,0
Diğer Afrika	1.726	0,9	1,5	3.425	1,4	98,4	2.613	1,1	-23,7
3- Amerika Ülkeleri	16.799	9,1	36,9	22.749	9,4	35,4	20.234	8,6	-11,1
Kuzey Amerika	13.234	7,1	39,1	17.346	7,2	31,1	15.085	6,4	-13,0
Orta Amerika	623	0,3	30,9	903	0,4	45,0	1.069	0,5	18,3
Güney Amerika	2.942	1,6	28,7	4.500	1,9	53,0	4.079	1,7	-9,4
4- Asya Ülkeleri	53.354	28,8	48,7	73.583	30,6	37,9	71.012	30,0	-3,5
Yakın ve Orta Doğu	13.011	7,0	82,4	20.439	8,5	57,1	21.410	9,1	4,7
Diğer Asya	40.343	21,7	40,3	53.144	22,1	31,7	49.602	21,0	-6,7
5- Avustralya ve Yeni Zelanda	493	0,3	-23,9	807	0,3	63,7	861	0,4	6,7
6- Diğer Ülke ve	6.703	3,6	39,0	8.789	3,6	31,1	12.607	5,3	43,4
Genel Toplam	185.544	100,0	31,7	240.842	100,0	29,8	236.537	100,0	-1,8

Kaynak: TÜİK(20.02.2013)

Tablo 2.9. Ülke Gruplarına Göre Dış Ticaret Göstergeleri (Devamı) (000 000 \$)

Ülke Grupları	Dış Ticaret Hacmi								
	2010			2011			2012		
	Değer	Genel Toplam Oranı	Değişim Oranı	Değer	Genel Toplam Oranı	Değişim Oranı	Değer	Genel Toplam Oranı	Değişim Oranı
A- Avrupa Birliği Ülkeleri (AB 27)	124.865	41,7	20,6	153.476	40,8	22,9	146.687	37,7	-4,4
B-TürkiyeSerbest Bölgeleri	2.962	1,0	1,4	3.583	1,0	21,0	3.342	0,9	-6,7
C- Diğer Ülkeler	171.600	57,3	25,6	218.690	58,2	27,4	239.069	61,4	9,3
1- Diğer Avrupa (AB Hariç)	41.685	13,9	12,0	48.956	13,0	17,4	51.782	13,3	5,8
2- Afrika Ülkeleri	14.107	4,7	0,1	17.101	4,6	21,2	19.284	5,0	12,8
Kuzey Afrika	10.123	3,4	4,9	10.043	2,7	-0,8	12.757	3,3	27,0
Diğer Afrika	3.984	1,3	-10,3	7.058	1,9	77,2	6.527	1,7	-7,5
3- Amerika Ülkeleri	22.876	7,6	33,4	30.675	8,2	34,1	29.869	7,7	-2,6
Kuzey Amerika	17.476	5,8	33,5	22.805	6,1	30,5	21.758	5,6	-4,6
OrtaAmerika ve Karavinler	1.221	0,4	11,2	1.530	0,4	25,3	1.839	0,5	20,2
Güney Amerika	4.179	1,4	41,0	6.341	1,7	51,7	6.272	1,6	-1,1
4- Asya Ülkeleri	85.230	28,5	38,0	111.717	29,7	31,1	124.070	31,9	11,1
Yakın ve Orta Doğu	36.306	12,1	37,9	48.374	12,9	33,2	63.887	16,4	32,1
Diğer Asya	48.924	16,3	38,0	63.343	16,9	29,5	60.184	15,5	-5,0
5-AvustralyaveYenZelanda	896	0,3	-11,3	1.288	0,3	43,8	1.352	0,3	5,0
6- Diğer Ülke ve Bölgeler (1)	6.805	2,3	26,4	8.953	2,4	31,6	12.713	3,3	42,0
Genel Toplam	299.427	100,0	23,2	375.749	100,0	25,5	389.098	100,0	3,6

Kaynak: TÜİK(20.02.2013)

(1): Veri gizliliği nedeniyle, ülke bilgisi gizlenen veriler "Diğer Ülke ve Bölgeler" grubu içinde yer almaktadır.

Ülke grupları için ithalat rakamları irdelendiğinde; 2012 yılında bir önceki yıla göre AB ülkelerinden yapılan ithalat %4,0, diğer ülke grubundan yapılan ithalat %4,0 oranlarında düşerken, Türkiye Serbest Bölgeleri'nden yapılan ithalat %8,0 oranında artmıştır. 2012 yılında AB ülkelerinden 87.446 milyon \$, Türkiye Serbest Bölgeleri'nden 1.046 milyon \$, diğer ülkeler grubundan ise 148.045 milyon \$ değerinde ithalat gerçekleştirilmiştir. Toplam ithalat içerisinde ülke gruplarının

oranları incelendiğinde; AB ülkelerinden yapılan ithalatın %37,0 oranına, Türkiye Serbest Bölgeleri'nden yapılan ithalatın %4,0 oranına ve diğer ülkeler grubundan yapılan ithalatın %62,6 oranına sahip olduğu görülmektedir.

Diğer ülkeler başlığı altında yer alan ülkelere yapılan 148.045 milyon \$'lık ithalatın, 37.409 milyon \$'ı AB haricindeki diğer Avrupa ülkelerinden, 5.922 \$'ı Afrika ülkelerinden, 20.234 milyon \$'ı Amerika ülkelerinden, 71.012 milyon \$'ı Asya ülkelerinden, 861 milyon \$'ı Avustralya ve Yeni Zelanda'dan ve 12.607 milyon \$'ı da diğer ülke ve bölgelerden yapılmıştır. Toplam ithalat içinde AB dışındaki Avrupa ülkelerinden yapılan ithalat %15,8, Afrika ülkelerinden yapılan ithalat %2,5, Amerika ülkelerinden yapılan ithalat %8,6, Asya ülkelerinden yapılan ithalat %30,0, Avustralya ve Yeni Zelanda'dan yapılan ithalat %4,0, diğer ülke ve bölgelerden yapılan ithalat ise %5,3 paya sahiptir (TOBB,2013:70).

Dış ticaret hacmi 2012 yılında bir önceki yıla göre %3,6 oranında artış ile 389.098 milyon \$ olmuştur. AB ülkeleri ile olan dış ticaret hacmi 146.687 milyon \$, Türkiye Serbest Bölgeleri ile 3.342 milyon \$, diğer ülkeler grubu altında olan ülkelerle de 239.069 milyon \$ olmuştur. 2012 yılında dış ticaret hacmi bir önceki yıla göre en yüksek oranlı artışını %42,0 oranı ile diğer ülke ve bölge grubunda gösterirken, %32,1 oranı ile Yakın ve Ortadoğu ülkeleri, %27,0 oranı ile de Kuzey Afrika ülkeleri değişim oranının pozitif yönlü ve yüksek değerinde olduğu ülke gruplarıdır.

Seçilmiş ulusal ve uluslararası teşkilatlara göre ihracat göstergeleri incelendiğinde; Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) ülkelerine 2012 yılında 66.346 milyon \$ değerinde, İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) ülkelerine 55.249 milyon \$ değerinde, Karadeniz Ekonomik İşbirliği (KEİ) ülkelerine 18.799 milyon \$ değerinde, Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (EİT) ülkelerine 16.569 milyon \$ değerinde, Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) ülkelerine 15.083 milyon \$ değerinde, Türk Cumhuriyetleri'ne 5.845 milyon \$ değerinde, Avrupa Serbest Ticaret Birliği (EFTA) ülkelerine 2.601 milyon \$ değerinde ihracat gerçekleştirilmiştir. Toplam ihracat içerisinde OECD ülkelerine yapılan ihracat %43,5, İİT ülkelerine yapılan ihracat %36,2, KEİ ülkelerine yapılan ihracat %12,3 oranına, EİT ülkelerine yapılan ihracat %10,9, BDT ülkelerine yapılan ihracat %9,9, Türk Cumhuriyetleri'ne yapılan ihracat %3,8 ve EFTA ülkelerine yapılan ihracat %1,7 paya sahiptir (TOBB,2013:75).

Tablo 2.10. Seçilmiş Ulusal ve Uluslararası Teşkilatlara Göre Dış Ticaret Göstergeleri (000 000 \$)

Seçilmiş Ulusal ve Uluslararası Teşkilatlar	İhracat								
	2010			2011			2012		
	Değer	Genel Toplam Oranı	Değişim Oranı	Değer	Genel Toplam Oranı	Değişim Oranı	Değer	Genel Toplam Oranı	Değişim Oranı
Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma (OECD)	61.492	54,0	10,1	67.114	49,7	9,1	66.346	43,5	-1,1
Avrupa Serbest Ticaret Birliği	2.416	2,1	-44,3	1.887	1,4	-21,9	2.601	1,7	37,8
Karadeniz Ekonomik İşbirliği (KEİ)	14.456	12,7	17,8	17.768	13,2	22,9	18.799	12,3	5,8
Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (EİT)	7.617	6,7	28,1	9.292	6,9	22,0	16.569	10,9	78,3
Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT)	10.288	9,0	29,3	13.377	9,9	30,0	15.083	9,9	12,8
Türk Cumhuriyetleri	3.921	3,4	15,4	5.040	3,7	28,5	5.845	3,8	16,0
İslam Konferansı Teşkilatı (İKT)	32.470	28,5	13,4	37.325	27,7	15,0	55.249	36,2	48,0
Genel Toplam	113.883	100,0	11,5	134.907	100,0	18,5	152.561	100,0	13,1
Seçilmiş Ulusal ve Uluslararası Teşkilatlar	İthalat								
	2010			2011			2012		
	Değer	Genel Toplam Oranı	Değişim Oranı	Değer	Genel Toplam Oranı	Değişim Oranı	Değer	Genel Toplam Oranı	Değişim Oranı
Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı	99.315	53,5	30,1	121.328	50,4	22,2	113.722	48,1	-6,3
Avrupa Serbest Ticaret Birliği (EFTA)	4.002	2,2	43,9	5.846	2,4	46,1	5.238	2,2	-10,4
Karadeniz Ekonomik İşbirliği (KEİ)	32.980	17,8	19,1	38.770	16,1	17,6	41.502	17,5	7,0
Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (EİT)	11.607	6,3	93,2	17.306	7,2	49,1	16.429	6,9	-5,1
Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT)	28.909	15,6	16,8	33.159	13,8	14,7	35.241	14,9	6,3
Türk Cumhuriyetleri	2.924	1,6	56,2	3.642	1,5	24,6	3.558	1,5	-2,3
İslam Konferansı Teşkilatı (İKT)	22.201	12,0	66,2	31.418	13,0	41,5	31.690	13,4	0,9
Genel Toplam	185.544	100,0	31,7	240.842	100,0	29,8	236.537	100,0	-1,8
Seçilmiş Ulusal ve Uluslararası Teşkilatlar	Dış Ticaret Hacmi								
	2010			2011			2012		
	Değer	Genel Toplam Oranı	Değişim Oranı	Değer	Genel Toplam Oranı	Değişim Oranı	Değer	Genel Toplam Oranı	Değişim Oranı

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı	160.807	53,7	21,7	188.442	50,2	17,2	180.069	46,3	-4,4
Avrupa Serbest Ticaret Birliği	6.418	2,1	-9,8	7.733	2,1	20,5	7.840	2,0	1,4
Karadeniz Ekonomik İşbirliği (KEİ)	47.436	15,8	18,7	56.538	15,0	19,2	60.302	15,5	6,7
Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (EİT)	19.224	6,4	60,8	26.598	7,1	38,4	32.998	8,5	24,1
Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT)	39.197	13,1	19,8	46.536	12,4	18,7	50.324	12,9	8,1
Türk Cumhuriyetleri	6.845	2,3	29,9	8.682	2,3	26,8	9.403	2,4	8,3
İslam Konferansı Teşkilatı (İKT)	54.671	18,3	30,2	68.743	18,3	25,7	86.939	22,3	26,5
Genel Toplam	299.427	100,0	23,2	375.749	100,0	25,5	389.098	100,0	3,6

Kaynak:TÜİK(20.02.2013)

Ulusal ve uluslararası teşkilat ve ülkelere göre 2012 yılı ithalat değerlerine göre de, en fazla ithalat 113.722 milyon \$ ile OECD ülkelerinden yapılmış, OECD ülkelerini 41.502 milyon \$ ile KEİ ülkeleri izlemiştir. İthalat yapılan diğer gruplar ise sırasıyla; 35.241 milyon \$ ile BDT ülkeleri, 31.690 milyon \$ ile İİT ülkeleri, 16.429 milyon \$ ile EİT ülkeleri, 5.238 milyon \$ ile EFTA ve 3.558 milyon \$ ile Türk Cumhuriyetleri ülkeleridir.

Tablo 2.11. En Çok İhracat Yaptığımız İlk On Ülke(000 000 \$)

Ülkeler	Sıra No			2010			2011			2012		
	2010	2011	2012	İhracat Değeri	Toplam İhracat	Değişim Oranı	İhracat Değeri	Toplam İhracat	Değişim Oranı	İhracat Değeri	Toplam İhracat	Değişim Oranı
Almanya	1	1	1	11.479	10,1	17,2	13.951	10,3	21,5	13.132	8,6	-5,9
Irak	5	2	2	6.036	5,3	17,8	8.310	6,2	37,7	10.830	7,1	30,3
İngiltere	10	10	3	3.044	2,7	50,3	3.590	2,7	17,9	9.923	6,5	176,4
İtalya	2	3	4	7.236	6,4	21,9	8.151	6,0	12,7	8.701	5,7	6,7
Fransa	9	9	5	3.333	2,9	15,1	3.707	2,7	11,2	8.177	5,4	120,6
Rusya	6	6	6	4.628	4,1	45,1	5.993	4,4	29,5	6.683	4,4	11,5
ABD	3	4	7	6.505	5,7	10,5	7.851	5,8	20,7	6.376	4,2	-18,8
İspanya	4	5	8	6.054	5,3	-2,5	6.806	5,0	12,4	6.202	4,1	-8,9
Birleşik Arap	7	7	9	3.763	3,3	16,1	4.584	3,4	21,8	5.615	3,7	22,5
İran	8	8	10	3.536	3,1	25,5	3.918	2,9	10,8	3.721	2,4	-5,0
İlk 10 ülke toplamı				55.614	48,8	18,0	66.860	49,6	20,2	79.360	52,0	18,7
Toplam				113.88	100,0	11,5	134.907	100,0	18,5	152.56	100,0	13,1

Kaynak: TÜİK(20.02.2013)

2012 yılında bu ülke grupları ile gerçekleştirilen ithalatın, toplam ithalat içerisindeki payları; OECD ülkelerinde %48,1, KEİ ülkelerinde %17,5, BDT ülkelerinde %14,9, İİT ülkelerinde %13,4, EİT ülkelerinde %6,9, EFTA ülkelerinde %2,2 ve Türk Cumhuriyetlerinde de %1,5 olmuştur.2012 yılında OECD ülkeleri ile olan dış ticaret hacmi bir önceki yıla göre %4,4 oranında azalışla 180.069 milyon \$, İİT ülkeleri ile olan dış ticaret hacmi %26,5 oranındaki artışla 86.939 milyon \$, KEİ ülkeleri ile olan dış ticaret hacmi %6,7 oranındaki artışla 60.302 milyon \$, BDT ülkeleri ile olan dış ticaret hacmi de %8,1 oranındaki artışla 50.324 milyon \$'dır (TOBB,2013:76).

En çok ihracat yaptığımız ilk on ülke içinde Almanya'nın 13.132 milyon \$ ile geçen yıl olduğu gibi ilk sırada yer aldığı, Irak'ın 10.830 milyon \$ ile ikinci sıradaki yerini muhafaza ettiği, İngiltere'nin ise 9.923 milyon \$ ile onuncu sıradan üçüncü sıraya yükseldiği görülmektedir. 2012 yılında da ihracatta her zaman olduğu gibi Almanya %8,8'lik payla ilk sırada yer alırken, ikinci sırada %7,1'lik payla Irak, üçüncü sırada ise özellikle külçe altın ihracatındaki artış nedeniyle %6,5'lik payla İngiltere yer almıştır (İstanbul Sanayi Odası,2013).

Tablo 2.12. En Çok İthalat Yaptığımız İlk On Ülke(000 000 \$)

Ülkeler	Sıra No			2010			2011			2012		
	2010	2011	2012	İthalat Değeri	Toplam İthalat İçindeki Oranı	Değişim Oranı	Toplam İthalat İçindeki Oranı	Toplam İthalat İçindeki Oranı	Değişim Oranı	İthalat Değeri	Toplam İthalat İçindeki Oranı	Değişim Oranı
Rusya Federasyonu	1	1	1	21.601	11,6	11,1	23.953	9,9	10,9	26.620	11,3	11,1
Almanya	2	2	2	17.549	9,5	24,5	22.986	9,5	31,0	21.400	9,0	-6,9
Çin	3	3	3	17.181	9,3	35,5	21.693	9,0	26,3	21.295	9,0	-1,8
ABD	4	4	4	12.319	6,6	43,6	16.034	6,7	30,2	14.131	6,0	-11,9
İtalya	5	5	5	10.140	5,5	33,5	13.450	5,6	32,6	13.344	5,6	-0,8
İran	7	6	6	7.645	4,1	124,5	12.462	5,2	63,0	11.965	5,1	-4,0
Fransa	6	7	7	8.177	4,4	15,3	9.230	3,8	12,9	8.590	3,6	-6,9
Hindistan	8	10	8	4.840	2,6	28,1	6.196	2,6	28,0	6.023	2,5	-2,8
Güney Kore	13	8	9	3.410	1,8	79,2	6.499	2,7	90,6	5.844	2,5	-10,1
İspanya	9	9	10	4.764	2,6	52,8	6.298	2,6	32,2	5.660	2,4	-10,1
İlk10 ülke toplamı				107.626	58,0	31,7	138.800	57,6	29,0	134.871	57,0	-2,8
Toplam ithalat				185.544	100,0	31,7	240.842	100,0	29,8	236.537	100,0	-1,8

Kaynak: TÜİK(20.02.2013)

(1): 2012 yılı ithalat değerlerine göre yapılan sıralamada, ilk 10'da yer alan ülkelerdir.

2012 yılında en fazla ithalat yaptığımız ilk on ülke içerisinde ilk sırayı geçen yılda olduğu gibi yine Rusya almıştır. Rusya'dan yapılan ithalat miktarı, 2012 yılındaki toplam ithalatın %11,3'ü olup, 26.620 milyon \$ değerindedir. İthalat sıralamasında geçen yıl olduğu gibi ikinci sırayı 21.400 milyon \$ ile toplam ithalatın %9,0'ını alan Almanya, üçüncü sırayı da yine 21.295 milyon \$ ile toplam ithalatın %9,0'ına sahip olan Çin almıştır. 2012 yılında bir önceki yıla göre ilk on ülke içinde Rusya Federasyonu hariç bütün ülkelerden yapılan ithalatımızda düşüş olmuştur. Rusya Federasyonu'ndan yapılan ithalat %11,1 oranında artarken, ithalatın en fazla düşüş gösterdiği ülke %11,9 oranı ve 14.131 milyon \$ ithalat değeri ile dördüncü sıradaki yerini koruyan ABD olmuştur (TOBB,2013:79).

2.2.6.Komşu Ülkelerde Dış Ticaret

Ülkemizin komşu ülkelerle yaptığı dış ticaret verileri değerlendirildiğinde, komşu ülkelerle yapılan ihracatın 2012 yılında %42,0 oranında artışla 28.182 milyon \$'a, ithalatında %2,6 oranında artışla 18.995 milyon \$'a ulaştığı görülmektedir.

Komşu ülkelerden Suriye'ye yapılan ihracat bu ülkede yaşanan siyasi karışıklıklar nedeniyle 2012 yılında %68,8 oranında düşerken, ekonomik sorunlarını gideremeyen Yunanistan'a yapılan ihracat da %9,7 oranında düşmüştür. Bunların dışında kalan ülkelere yapılan ihracat değerleri artış gösterirken, en yüksek oranlı artış %176,4 oranı ile İran'a, %30,3 oranı ile Irak'a, %25,3 oranı ile Azerbaycan'a, %14,8 oranı ile Gürcistan'a yapılan ihracatta olmuştur. 2012 yılında toplam ihracatın %18,5'i komşu ülkelerle gerçekleştirilmiştir (TOBB,2013:74).

Ülkemizin komşu ülkelerden yaptığı ithalat 2011 yılında %53,7 oranında artarken 2012 yılında önemli oranda hız kesmiş ve sadece %2,6 oranında artış göstermiştir. Böylece 2012 yılında komşu ülkelerden ithalatımız 18.506 milyon \$'dan, 18.995 milyon \$'a yükselmiştir. 2012 yılında Irak'tan yapılan ithalatta %71,3, Yunanistan'dan yapılan ithalatta %37,8, Azerbaycan'dan yapılan ithalatta %29,8, Bulgaristan'dan yapılan ithalatta %11,3 oranlarında artış gerçekleşirken, diğer komşu ülkelerden yapılan ithalat değerlerinde azalış olmuştur. Komşu ülkelerle yapılan ithalatta en yüksek oranlı azalış %80,0 oranı Suriye ve %42,7 oranı ile Gürcistan'dan yapılan ithalatta gerçekleşmiştir.

Tablo 2.13. Komşu Ülkelerle Dış Ticaret (000 000 \$)

Komşu Ülkeler				İhracat					
	2010			2011			2012		
	Değer	Genel toplam içindeki oranı	Değişim Oranı	Değer	Genel toplam içindeki oranı	Değişim Oranı	Değer	Genel toplam içindeki oranı	Değişim Oranı
Azerbaycan	1.550	1,4	10,7	2.064	1,5	33,2	2.587	1,7	25,3
Bulgaristan	1.497	1,3	8,0	1.623	1,2	8,4	1.682	1,1	3,6
Gürcistan	769	0,7	0,8	1.092	0,8	42,0	1.254	0,8	14,8
Irak	6.036	5,3	17,8	8.310	6,2	37,7	10.830	7,1	30,3
İran	3.044	2,7	50,3	3.590	2,7	17,9	9.923	6,5	176,4
Suriye	1.845	1,6	29,7	1.610	1,2	-12,7	503	0,3	-68,8
Yunanistan	1.456	1,3	-10,7	1.553	1,2	6,7	1.403	0,9	-9,7
Komşu ülkeler	16.197	14,2	17,8	19.842	14,7	22,5	28.182	18,5	42,0
Genel Toplam	113.883	100,0	11,5	134.907	100,0	18,5	152.561	100,0	13,1
Komşu Ülkeler				İthalat					
	2010			2011			2012		
	Değer	Genel toplam içindeki oranı	Değişim Oranı	Değer	Genel toplam içindeki oranı	Değişim Oranı	Değer	Genel toplam içindeki oranı	Değişim Oranı
Azerbaycan	253	0,1	79,4	262	0,1	3,6	340	0,1	29,8
Bulgaristan	1.703	0,9	52,5	2.475	1,0	45,3	2.754	1,2	11,3
Gürcistan	291	0,2	1,9	314	0,1	7,9	180	0,1	-42,7
Irak	153	0,1	26,4	87	0,0	-43,1	149	0,1	71,3
İran	7.645	4,1	124,5	12.462	5,2	63,0	11.965	5,1	-4,0
Suriye	452	0,2	104,5	337	0,1	-25,4	67	0,0	-80,0
Yunanistan	1.542	0,8	36,3	2.569	1,1	66,6	3.540	1,5	37,8
Komşu ülkeler	12.039	6,5	87,4	18.506	7,7	53,7	18.995	8,0	2,6
Genel Toplam	185.544	100,0	31,7	240.842	100,0	29,8	236.537	100,0	-1,8
Komşu Ülkeler				Dış Ticaret Hacmi					
	2010			2011			2012		
	Değer	Genel Toplam Oranı	Değişim Oranı	Değer	Genel toplam içindeki oranı	Değişim Oranı	Değer	Genel toplam içindeki oranı	Değişim Oranı
Azerbaycan	1.803	0,6	17,0	2.326	0,6	29,0	2.927	0,8	25,8
Bulgaristan	3.200	1,1	27,8	4.098	1,1	28,1	4.436	1,1	8,2
Gürcistan	1.060	0,4	1,1	1.406	0,4	32,6	1.434	0,4	2,0
Irak	6.189	2,1	18,0	8.397	2,2	35,7	10.979	2,8	30,7
İran	10.689	3,6	96,8	16.052	4,3	50,2	21.888	5,6	36,4
Suriye	2.297	0,8	39,8	1.947	0,5	-15,2	570	0,1	-70,7
Yunanistan	2.998	1,0	8,6	4.122	1,1	37,5	4.943	1,3	19,9
Komşu ülkeler	28.236	9,4	40,0	38.348	10,2	35,8	47.177	12,1	23,0
Genel Toplam	299.427	100,0	23,2	375.749	100,0	25,5	389.098	100,0	3,6

Kaynak: TÜİK(20.02.2013)

Ülkemizin komşu ülkelerle olan dış ticaret hacmi 2012 yılında, %12,1 oranında artarak 38.348 milyon \$'dan, 47.177 milyon \$'a yükselmiştir. Komşu ülkelerle yapılan dış ticaret hacminin, toplam dış ticaret hacmi içindeki oranı 2011 yılına göre 1,9 puan artarak %10,2'den %12,1'e yükselmiştir. 2012 yılında, komşu ülkelerle dış ticaret hacminde azalış olan tek ülke ithalat ve ihracatta gözlenen yüksek oranlı düşüşlerin bir sonucu olarak %70,7 oranı ile Suriye olmuştur.

2.2.7.Ödemeler Dengesi

2012 yılı, ekonomi açısından temel risk unsurlarından biri olan cari işlemler dengesinde önemli oranda iyileşmenin olduğu bir yıl olmuştur. 2011 yılında, küresel krizden çıkış sürecinde ekonomideki hızlı büyüme, canlı iç talep ve zayıf yurt dışı talep nedeniyle ithalat ihracattan daha hızlı artış göstermiş, dolayısıyla dış ticaret açığı ve cari açık yükselmiştir. Üretim ve enerji fiyatlarındaki artışlar da ithalat artışını desteklemiştir. 2011 yılının son çeyreğinden itibaren TCMB cari dengedeki bozulmayı kontrol altına almak için kredi hacmindeki artışı sınırlamaya ve döviz kurunu dengelemeye yönelik uygulamalara başlamıştır. Böylece döviz kuru yükselirken ekonomi yavaşlamaya, iç talep gerilemeye başlamıştır. Bu gelişmeler sonucu dış ticaret açığı ve cari açıda iyileşme başlamıştır (T.C. Ekonomi Bakanlığı ,2013).

2012 yılında ise ekonomik aktivitedeki azalma ile birlikte azalan ithalat talebi, cari açığındaki aşağı yönlü eğilimin devam etmesini sağlamıştır. Ekonomideki yavaşlamanın beklenenden fazla olması, buna bağlı olarak hammadde ve ara malı ithalatının azalması cari açığındaki daralmayı desteklemiştir. Ayrıca özellikle İran'a yapılan altın ihracatının desteklediği ihracattaki artış yönlü yüksek oranlı seyir dış ticaret açığını ve bunun doğal bir sonucu olarak cari açığı olumlu yönde etkilemiştir. 2012 ekonomik programında 2012 yılı için öngörülen ödemeler dengesi cari işlemler açığı 65,4 milyar dolar seviyelerinde iken, 2013 yılı ekonomik programında 2012 yılı için ödemeler dengesi cari işlemler açığının 58,7 milyar dolara indirilmiş olduğu görülmüştür. TCMB tarafından yayımlanan verilere göre ise 2012 yılı ödemeler dengesi cari işlemler açığınının 46,9 milyar dolar olarak gerçekleşmiş olduğu görülmektedir. 2012 yılı cari işlemler açığı 2011 yılındaki 75,1 milyar dolarlık cari işlemler açığına göre 27,6 milyar dolar azalarak 47,5 milyar dolara gerilemiş, öngörülen ve beklentilerin de altında bir cari işlemler açığı gerçekleşmiştir.

Ekonomide cari açıkla büyüme oranı arasında büyük bir bağımlılık olduğu görülmektedir. Bu bağımlılığı küçültmek için Türkiye iç tasarruf oranını hızla arttırmak zorundadır (İstanbul Sanayi Odası,2013).

Ekonomide kriz ya da yavaşlamanın olduğu yıllarda, ithalatta da yavaşlama ve düşüşlerin olduğu görülmektedir. 2012 yılında ihracat %13,1 artarken, ithalat %1,8 oranında azalınca dış ticaret açığı da %20,7 oranında küçülmüştür.Ödemeler dengesi tanımına göre de dış ticaret açığında 2012 yılında %26,4 oranında düşüş vardır. Dış ticaret açığı 2012'de 84 milyar dolar olup, ödemeler dengesi tanımına göre de dış ticaret açığı 65,6 milyar dolardır. Bu tutar 2011 yılında ise 89,1 milyar dolar idi.Ödemeler dengesinin cari işlemler bölümünde hizmetler dengesi ise 2012 yılında %19,3 artışla 24 milyar dolara yükselmiştir. Gelir dengesi ise 2012'de %14,9 oranında azalarak 6,6 milyar dolar çıkış vardır.Ödemeler dengesinin sermaye hesabı kesiminde ise finans hesabı 2012 yılında %31,5 azalarak 45 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Bu bölüm kapsamındaki yurtiçinde yapılan doğrudan yabancı sermaye yatırımı bir önceki yıla göre %22,6 oranında azalarak 12,4 milyar dolara gerilemiştir. Yurtiçi yerleşik kişilerin yurt dışı yatırımları da bir önceki yıla göre %73,9 oranında artarak 4,1 milyar dolar seviyeleri ile bugüne kadar ki en yüksek değerlerinde gerçekleşmiştir. 2012 yılında yurtdışı yerleşiklerin yurtiçindeki doğrudan yatırımları azalırken, yurt içi yerleşiklerin yurt dışındaki yatırımlarındaki büyük artış dikkati çekmektedir. Bu sonuçlara göre 2012 yılında net doğrudan yatırım tutarı %39,2 oranında azalarak 8,3 milyar dolara gerilemiştir. Portföy yatırımları ise bir önceki yıla göre %85,5 oranında artarak, 22 milyar dolardan 40,8 milyar dolara yükselmiştir (TOBB,2013:68).

Ticari ve nakit kredilerden ve mevduatlardan oluşan diğer yatırımlarda 2012 yılında 16,7 milyar dolarlık giriş olmuştur. 2011 yılındaki 28,2 milyar dolarlık girişe göre bu kalemden %40,8 oranında bir azalma görülmektedir. Resmi rezervler 2011 yılında 1,8 milyar dolar azalırken, 2012 yılında 20,8 milyar dolar artmıştır. Net hata noksan kalemi de 2011 yılında 9,4 milyar dolarlık nereden geldiği belli olmayan döviz girişi varken, 2012 yılında 2 milyar dolar giriş olmuştur (İstanbul Sanayi Odası,2013).

Tablo 2.14. Ödemeler Dengesi Yıllara Göre

Bileşenler	2010	2011	2012	Değişim Oranı		
				2010	2011	2012
Cari İşlemler Hesabı	-46.857	-77.219	-48.867	247,9	64,8	-36,7
İhracat FOB	120.902	143.396	163.316	10,3	18,6	13,9
İthalat FOB	-177.315	-232.535	-228.918	31,8	31,1	-1,6
Mal Dengesi	-56.413	-89.139	-65.602	127,0	58,0	-26,4
Hizmet Gelirleri	34.501	38.634	42.094	1,7	12,0	9,0
Turizm Geliri	20.807	23.020	23.441	-2,1	10,6	1,8
Diğer Gelirler	13.694	15.6140	18.653	8,1	14,0	19,5
Hizmet Giderleri	-19.253	-20.631	-20.162	15,7	7,2	-2,3
Turizm Giderleri	-4.826	-4.976	-4.052	16,4	3,1	-18,6
Diğer Giderler	-14.427	-15.655 0	-16.110	15,4	8,5	2,9
Mal ve Hizmet Dengesi	-41.165	-71.136	-43.670	443,7	72,8	-38,6
Gelir Dengesi: Gelir	4.477	3.952	5.033	-13,3	-11,7	27,4
Faiz Geliri	1.094	1.207	2.054	-35,1	10,3	70,2
Diğer Gelirler	3.383	2.745 0	2.979	-2,8	-18,9	8,5
Gelir Dengesi: Gider	-11.692	-11.793	-11.627	-13,2	0,9	-1,4
Faiz Gideri	-5.508	-5.282	-5.708	-25,6	-4,1	8,1
Diğer Giderler	-6.184	-6.511 0	-5.919	2,0	5,3	-9,1
Mal, Hizmet ve Gelir Dengesi	-48.380	-78.977	-50.264	204,7	63,2	-36,4
Cari Transferler	1.523	1.758	1.397	-36,8	15,4	-20,5
İşçi Gelirleri	948	1.045	975	-6,5	10,2	-6,7
Diğer Transferler	12	-81 0	-136	-94,1	-775,0	67,9
Sermaye Hesabı	-51	-25	-43	18,6	-51,0	72,0
Finans Hesabı	59.061	66.698	67.709	483,4	12,9	1,5
Yurt Dışında Doğrudan Yatırım	-1.464	-2.349	-4.086	-5,7	60,5	73,9
Yurtiçinde Doğrudan Yatırım	9.036	16.047	12.387	4,3	77,6	-22,8
Portföy Hesabı-Varlıklar	-3.524	2.688	2.641	30,0	-176,3	-1,7
Portföy Hesabı-Yükümlülükler	19.617	19.298	38.132	567,7	-1,6	97,6
Hisse Senetleri	3.468	-986	6.274	22,7	-128,4	-736,3

Borç Senetleri	16.149	20.284	31.858	14448,6	25,6	57,1
Diğer Yatırımlar-Varlıklar	7.012	11.136	-1.152	-36,2	58,8	-110,3
Merkez Bankası	4	2	2	100,0	-50,0	0,0
Genel Hükümet	-29	-292	-373	-6,5	906,9	27,7
Bankalar	13.158	-397	2.100	105,7	-103,0	-629,0
Diğer Sektörler	-6.121	11.823	-2.881	-232,5	-293,2	-124,4
Diğer Yatırımlar-Yükümlülükler	28.384	19.878	19.787	-446,1	-30,0	-0,5
Merkez Bankası	-503	-1.915	-2.244	-39,3	280,7	17,2
Genel Hükümet	3.657	2.045	-138	128,3	-44,1	-106,7
Bankalar	27.240	10.133	14.294	5179,1	-62,8	41,1
Diğer Sektörler	-2.010	9.615	7.875	-78,8	-578,4	-18,1
Cari, Sermaye ve Finansal Hesaplar	12.153	-10.546	18.799	-458,5	-186,8	-278,3
Net Hata ve Noksan	2.815	11.560	4.022	-32,7	310,7	-65,2
Genel Denge	14.968	1.014	22.821	1792,3	-93,2	2150,6
Rezerv Varlıklar	-14.968	-1.014	-22.821	1792,3	-93,2	2150,6
Resmi Rezervler	-12.809	1.813	-20.814	11439,6	-114,2	-1248,0
Uluslararası Para Fonu Kredileri	-2.159	-2.827	-2.007	217,5	30,9	-29,0

Kaynak:TCMB(10.05.2012)

2011 yılının ikinci yarısından itibaren cari işlemler dengesinde başlayan iyileşme eğilimi, 2012 yılında da devam etmiştir. 2011 yılında 77.219 milyon \$ açık veren cari işlemler hesabı, 2012 yılında %36,7 oranında azalışla 48.867 milyon \$ açık vermiştir. Cari işlemler açığındaki bu iyileşmede, yine büyük ölçüde dış ticaret açığındaki azalmayla birlikte, hizmetler dengesinden kaynaklanan net gelirlerin 3.929 milyon \$ artarak 21.932 milyon \$'a ulaşması ve gelir dengesinden kaynaklanan net giderlerin 1.247 milyon \$ azalarak 6.594 milyon \$'a gerilemesi etkili olmuştur (TOBB,2013:45).Dış ticaret dengesi, 2011 yılında 89.139 milyon \$ açık verirken, 2012 yılında %26,4 oranında azalarak 65.602 milyon \$'a gerilemiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE DIŞ TİCARETİNDE ÖNE ÇIKAN İLLER

3.TÜRKİYE DIŞ TİCARETİNDE ÖNE ÇIKAN İLLER

Türkiye ekonomisi ihracatında son yıllarda iller bazında da önemli iyileşmeler gerçekleşmiştir. İhracatın yurt genelinde dağılımına bakıldığında 2011 yılında 16, 2012 yılında ise 17 il, 1 milyar doların üzerinde ihracat gerçekleştirirken, 2013 yılında bu sayının 18'e çıktığı gözlenmektedir. 2013 yılında söz konusu 17 ile Mardin de eklenmiştir. Bu iller 2013'te toplam ihracatın yüzde 93'ünü gerçekleştirmiştir. En çok ihracat yapan il 70,94 milyar dolar ile İstanbul olurken, 12,27 milyar dolar ile Bursa ikinci, 12,17 milyar dolar ile de Kocaeli üçüncü sırada yer almıştır. Bu illeri, İzmir, Ankara, Gaziantep, Manisa ve Denizli takip etmiştir. Türkiye ihracatının motor gücünün %46,7 oranındaki payıyla İstanbul olduğunu açıkça göstermektedir. İstanbul'u %8 bandında birbirine çok yakın oranlarla, sırasıyla Bursa ve Kocaeli izlemiştir. Böylelikle Marmara Bölgesi'nin, sadece bu ilk 3 il bazında, Türkiye ihracatının %63'e yakın bir bölümünü karşıladığı anlaşılmaktadır. Öte yandan, 2012'den farklı olarak Bursa'nın, 2013'te yaptığı atakla Kocaeli'yi geçerek 2. sıraya yerleştiği göze çarpmaktadır. Kocaeli'yi, sırasıyla yaklaşık %6,1 ve %5,3'lük dilimlerle İzmir ve Ankara takip etmiştir. Gaziantep de %4,1 ile 6. sırada yer almıştır. Geri kalan illerin toplam ihracattaki paylarının %3 altında olduğu görülmektedir. Diğer illerin performansına bakıldığında ise, Bursa'nın ihracatta oldukça başarılı bir yıl geçirerek %10,3'lük bir pazar genişlemesi yaşadığı dikkat çekmektedir. Kocaeli'nin kaydettiği %3,4 oranındaki ihracat daralmasının da etkisiyle, Bursa bu durumda 3. sıradan 2.lığı elde etmiştir. Dolayısıyla, her iki veri seti de, Bursa'nın, 2013'teki toplam dış pazar genişlemesine en olumlu katkı yapan illerden olduğunu gözler önüne sermektedir. 2013 yılında sıralamada 3. konuma gerileyen Kocaeli'ndeki %3,4 oranındaki ihracat azalmasının ise, İstanbul'daki durumun aksine, büyük ölçüde mal ihracatından kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Bu

nedenle 2013, Kocaeli'nin ihracat performansı açısından zayıfladığı bir dönem olarak nitelendirilebilir. Bu doğrultuda yapılan hesaplamalar, söz konusu daralmanın ulusal ihracat artış hızını 0,3 puan aşağı yönlü etkilediğini göstermektedir. 2013 yılında ihracat daralması kaydeden birkaç ilden biri de Manisa olmuştur. Manisa'nın yaptığı ihracat %8,3 düşerek 3.850 milyon dolar seviyesine gerilemiştir. Bu bağlamda Manisa, 2013 yılında Türkiye ihracat büyüme hızını, 0,2 gibi düşük sayılabilecek bir puanla da olsa, olumsuz etkilemiştir (TİM,2014:75). Kayıtlara göre sanayi işletmeleri; başta İstanbul(%31) olmak üzere, Bursa(%8), Ankara(%7), İzmir(%5), Konya(%4), Gaziantep(%3), Denizli(%3), Kocaeli(%2), Adana(%2), Tekirdağ(%2), Kayseri(%2), Mersin(%2) olmak üzere; toplam % 71'i oniki ilimizdedir. Bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %48'i Marmara Bölgesi'nde, %17'si İç Anadolu Bölgesi'nde, %14'ü Ege Bölgesi'nde, %8'i Akdeniz Bölgesi'nde, %6'sı Karadeniz Bölgesi'nde, %5'i Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde, % 2'si Doğu Anadolu Bölgesi'ndedir (Bilim,Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı,81 İl Sanayi Durum Raporu,2013:192).

3.1.İstanbul'da Dış Ticaret

Sosyo-ekonomik açıdan Türkiye'nin en gelişmiş ili olan İstanbul'un ekonomisi ağırlıklı olarak ticaret, sanayi, ulaştırma ve haberleşme sektörlerine dayalıdır. İstanbul, ülkemizde tahsil edilen tüm vergi gelirlerinin yaklaşık %44'ünü karşılamakta, toplam dış ticaret hacminin ise yaklaşık %50'sini gerçekleştirmektedir. İstanbul Sanayi Odası'na kayıtlı 18.176 üye bulunmaktadır. İstanbul Sanayi Odası'ndan alınan bilgilere göre, aktif kapasite raporuna sahip firma sayısı 8.646; İstanbul Ticaret Odası verilerine göre kapasite raporu almış sanayici sayısı 12.007 olmak üzere, toplam kapasite raporu olan işyeri sayısı 20.653'tür.

Tablo 3.1: En Fazla İhracat Yapan 10 İl Arasında İstanbul'un Yeri (2012)

Sıra	İl	2012 yılı İhracatı 1000\$)
1	İstanbul	60.999.030
2	Kocaeli	13.080.861
3	Bursa	11.916.551
4	İzmir	8.484.258
5	Ankara	6.550.267
6	Gaziantep	5.879.414
7	Manisa	4.314.900
8	Denizli	2.739.107
9	Hatay	2.083.842
10	Adana	1.802.802
	İlk 10 Toplamı	11.877.569
	Türkiye Toplamı	117.851.032
	İlk 10 İlin Türkiye İhracatındaki Payı	%10

Kaynak:GTO(Rakamlara Gaziantep 2013)

İstanbul hem iç hem de dış ticarete merkezi öneme sahip bir ildir. Ticaret sektöründe yaratılan katma değer, Türkiye genelinde ticaret sektöründe yaratılan katma değerın yaklaşık % 30'una yaklaşmıştır. Türkiye ekonomisinde etkin bir rol üstlenen ve toplam 328.623 üyesi bulunan İstanbul Ticaret Odası ile birlikte, İstanbul Sanayi Odası, İstanbul Ticaret Borsası, İstanbul Deniz Ticaret Odası, İstanbul İhracatçı Birlikleri, ilin ticari ve ekonomik hayatını meydana getiren en önemli kuruluşlardır. Borsa İstanbul (BIST) ile İstanbul Türkiye'nin finans merkezi durumundadır. İstanbul'da faaliyet gösteren firmaların en yoğun olduğu sektör 46.260 firma ile inşaat sektörüdür. Firmaların en yoğun olduğu ikinci sektör ise 33.662 ile tekstil sektörüdür. Firma sayıları 10.000'in üzerinde olan ve en fazla firma barındıran ilk beş sektör inşaat, tekstil/giyim, diğer sektörler, ulaştırma/lojistik, elektrik, elektronik ve bilişimdir. Bu beş sektör toplam firma sayısının %52,1 'ini oluşturmaktadır. İstanbul'da özellikle otomotiv ve yan sanayi, makine, demir-çelik ve metal eşya sektörlerinde 30.000'e yakın kayıtlı firma görünmektedir.

Tablo 3.2: 2012 Yılında İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflaması Düzey-1'e Göre Dış Ticaret Göstergeleri

Bölge Kodu	İBBS Düzey-1	İhracat	İthalat	Dış Ticaret Hacmi	Dış Ticaret Dengesi	İhracatın İthalatı Karşılama Oranı	Dış Ticaret Dengesinin İhracata Oranı
TR1	İstanbul	76.670	119.601	196.271	-42.931	64,1	-56,0
TR2	Batı	1.431	1.457	2.888	-26	98,2	-1,8
TR3	Ege	17.079	17.244	34.324	-165	99,0	-1,0
TR4	Doğu	26.806	24.322	51.127	2.484	110,2	9,3
TR5	Batı Anadolu	8.698	11.766	20.464	-3.068	73,9	-35,3
TR6	Akdeniz	7.428	11.210	18.637	-3.782	66,3	-50,9
TR7	Orta	2.067	2.023	4.090	44	102,2	2,1
TR8	Batı	1.303	3.032	4.335	-1.729	43,0	-132,7
TR9	Doğu	2.077	374	2.451	1.703	555,1	82,0
TRA	Kuzeydoğu	181	180	361	2	101,0	1,0
TRB	Ortadoğu	747	227	974	520	328,6	69,6
TRC	Güneydoğu	8.068	5.619	13.687	2.449	143,6	30,4
TR	Türkiye	152.561	236.537	389.098	-83.976	64,5	-55,0
Bir Önceki Yıla Göre Değişim Oranı							
TR1	İstanbul	24,7	-3,5	5,9	-31,2	29,2	-44,9
TR2	Batı	4,1	-15,9	-7,1	-92,6	23,8	-92,9
TR3	Ege	4,0	-0,7	1,6	-82,6	4,8	-83,3
TR4	Doğu	-1,0	-10,2	-5,6	31.900,9	10,2	32.230,6
TR5	Batı Anadolu	8,7	-10,9	-3,5	-41,0	22,0	-45,8
TR6	Akdeniz	2,3	-3,9	-1,5	-14,1	6,4	-16,0
TR7	Orta	4,5	-9,7	-3,0	-116,9	15,7	-116,1
TR8	Batı	-10,7	-6,0	-7,5	-2,1	-5,0	9,7
TR9	Doğu	0,8	32,5	4,6	-4,2	-23,9	-5,0
TRA	Kuzeydoğu	-12,3	12,1	-1,6	-96,1	-21,8	-95,6
TRB	Ortadoğu	7,2	-8,1	3,2	15,6	16,6	7,8
TRC	Güneydoğu	16,2	3,7	10,7	60,7	12,1	38,3
TR	Türkiye	13,0	-1,8	3,5	-20,7	15,1	-29,8

Kaynak:TÜİK(20.02.2013)

İstanbul Ticaret Odası araştırmalarına göre, İstanbul Ticaret Sicili'ne kayıtlı 548.400 firmanın %60'ını sermaye şirketleri, %34,8'ini şahıs işletmeleri, %2,5'ini ise şahıs şirketleri oluşturmaktadır. Ayrıca, İstanbul'da 631 holding, 43 banka merkezi ve 3.082 banka şubesi faaliyet göstermektedir.(İstanbul kalkınma ajansı) Son yıllarda İthalatçı ve İhracatçı firma sayılarındaki artış İstanbul ekonomisine çok önemli bir hareketlilik kazandırmıştır. İstanbul 2012 yılında 29.492 ihracatçı firması ile 81 ilin içerisinde 1.sırada, 36.634 ithalatçı firması ile 1.sırada yer almıştır. Tablo

3.3. de illere göre ihracatçı firma sayısı, Tablo 3.4. de ise illere göre ithalatçı firma sayıları sıralamaları verilmiştir.

Tablo 3.3: İhracatçı Firma Sayısına Göre İl Sıralaması (2009-2012)

2009		2010		2011		2012	
İl Sıralaması	İhracatçı Firma Sayısı	İl Sıralaması	İhracatçı Firma Sayısı	İl Sıralaması	İhracatçı Firma Sayısı	İl Sıralaması	İhracatçı Firma Sayısı
1. İstanbul	25.602	1. İstanbul	26.539	1. İstanbul	27.907	1. İstanbul	29.492
2. İzmir	3.692	2. İzmir	3.916	2. İzmir	4.107	2. İzmir	4.269
3. Ankara	3.341	3. Ankara	3.445	3. Ankara	3.694	3. Ankara	3.854
4. Bursa	2.901	4. Bursa	2.958	4. Bursa	3.242	4. Bursa	3.491
5. Gaziantep	1.046	5. Gaziantep	1.084	5. Konya	1.194	5. Konya	1.316
6. Konya	975	6. Konya	1.084	6. Gaziantep	1.163	6. Gaziantep	1.279
7. Kocaeli	964	7. Kocaeli	994	7. Kocaeli	1.108	7. Kocaeli	1.229
8. Adana	839	8. Adana	856	8. Adana	915	8. Mersin	927
9. Mersin	774	9. İçel	805	9. Mersin	870	9. Adana	941
10. Denizli	760	10. Antalya	804	10. Antalya	827	10. Antalya	886
11. Antalya	710	11. Denizli	766	11. Denizli	785	11. Denizli	821
12. Hatay	659	12. Hatay	674	12. Kayseri	728	12. Kayseri	815
13. Kayseri	645	13. Kayseri	662	13. Hatay	699	13. Hatay	718
14. Manisa	322	14. Manisa	322	14. Manisa	366	14. Manisa	429
15. Tekirdağ	283	15. Tekirdağ	291	15. Tekirdağ	319	15. Tekirdağ	357
Diğer	4.693	Diğer	5.179	Diğer	5.358	Diğer	5.616
Toplam	48.586	Toplam	50.379	Toplam	53.282	Toplam	56.440

Kaynak: TUIK, DTM,2012

Tablo 3.4: İthalatçı Firma Sayısına Göre İl Sıralaması (2009-2012)

2009		2010		2011		2012	
İl Sıralaması	İthalatçı Firma Sayısı	İl Sıralaması	İthalatçı Firma Sayısı	İl Sıralaması	İthalatçı Firma Sayısı	İl Sıralaması	İthalatçı Firma Sayısı
1. İstanbul	32.212	1. İstanbul	34.178	1. İstanbul	36.827	1. İstanbul	36.634
2. Ankara	5.407	2. Ankara	5.792	2. Ankara	6.339	2. Ankara	6.256
3. İzmir	4.058	3. İzmir	4.210	3. İzmir	4.749	3. İzmir	4.711
4. Bursa	2.349	4. Bursa	2.580	4. Bursa	2.919	4. Bursa	3.002
5. Kocaeli	1.043	5. Kocaeli	1.136	5. Kocaeli	1.304	5. Kocaeli	1.372
6. Adana	870	6. Gaziantep	986	6. Konya	1.145	6. Gaziantep	1.191
7. Gaziantep	851	7. Adana	959	7. Gaziantep	1.125	7. Konya	1.135
8. Antalya	848	8. Antalya	939	8. Antalya	1.102	8. Antalya	1.111
9. Konya	746	9. Konya	906	9. Adana	1.056	9. Adana	1.059
10. Mersin	569	10. Mersin	621	10. Mersin	685	10. Mersin	690
11. Denizli	505	11. Denizli	528	11. Denizli	585	11. Denizli	624
12. Kayseri	480	12. Kayseri	509	12. Kayseri	582	12. Kayseri	600
13. Tekirdağ	306	13. Tekirdağ	340	13. Van	475	13. Tekirdağ	432
14. Manisa	269	14. Manisa	299	14. Tekirdağ	416	14. Manisa	379
15. Hatay	252	15. Hatay	287	15. Manisa	385	15. Hatay	339
16. Muğla	252	16. Sakarya	282	16. Hatay	338	16. Sakarya	331
Diğer	4.014	Diğer	4.611	Diğer	5.646	Diğer	5.210
Toplam	55.031	Toplam	59.163	Toplam	65.678	Toplam	65.076

Kaynak: TUIK,2012

Kayıtlara göre sanayi işletmeleri;başta İstanbul(%31) olmak üzere, Bursa(%8), Ankara(%7), İzmir(%5), Konya(%4), Gaziantep(%3), Denizli(%3), Kocaeli(%2), Adana(%2), Tekirdağ(%2), Kayseri(%2), Mersin(%2) olmak üzere; toplam % 71'i oniki ilimizdedir. Bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %48'i Marmara Bölgesi'nde, %17'si İç Anadolu Bölgesi'nde, %14'ü Ege Bölgesi'nde, %8'i Akdeniz Bölgesi'nde, %6'sı Karadeniz Bölgesi'nde, %5'i Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde, % 2'si Doğu Anadolu Bölgesi'ndedir. İstanbul ilinde sanayi siciline kayıtlı sanayi işletmesi sayısı 23.225'tir. Toplam sanayi işletmesi içerisinde %31'lik bir oran ile sanayide gelişmişlik bakımından ilk sırada yer almaktadır. Marmara Bölgesi'ndeki illerin sanayi bakımından değerlendirmesi yapıldığında, % 65 ile İstanbul ilk sırada yer almaktadır. İstanbul ilini takip eden iller sırasıyla Bursa(%17), Kocaeli(%5), Tekirdağ(% 3), Balıkesir(% 3), Sakarya(% 2), Çanakkale(%1), Kırklareli(%1), Edirne(%1), Bilecik(%1), Yalova(% 1) olarak görülmektedir (Bilim,Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı,81 İl Sanayi Durum Raporu,2013:192).

Tablo 3.5: İhracat Değerine Göre İl Sıralamaları (2009-2012)

2009		2010		2011		2012	
İl Sıralaması	İhracat Değeri (1.000 \$)	İl Sıralaması	İhracat Değeri (1.000 \$)	İl Sıralaması	İhracat Değeri (1.000 \$)	İl Sıralaması	İhracat Değeri (1.000 \$)
1. İstanbul	55.541.336	1.İstanbul	53.130.006	1.İstanbul	61.431.546	1.İstanbul	76,622,425
2. Bursa	9.057.157	2.Bursa	10.673.812	2.Kocaeli	12.340.885	2.Kocaeli	12,597,593
3. İzmir	6.118.167	3.Kocaeli	9.486.209	3.Bursa	11.691.435	3.Bursa	11,123,461
4. Ankara	4.909.095	4.İzmir	6.678.986	4.İzmir	8.070.869	4.İzmir	8,658,822
5. Kocaeli	4.557.639	5.Ankara	5.619.521	5.Ankara	6.594.460	5.Ankara	7,138,067
6. Gaziantep	2.952.488	6.Gaziantep	3.517.993	6.Gaziantep	4.759.836	6.Gaziantep	5,579,976
7. Sakarya	1.722.184	7.Manisa	3.445.556	7.Manisa	4.165.796	7.Manisa	4,198,351
8. Denizli	1.587.336	8.Denizli	2.126.589	8.Denizli	2.639.034	8.Denizli	2,622,583
9. Hatay	1.416.912	9.Hatay	1.697.293	9.Hatay	2.049.587	9.Hatay	2,039,499
10. Adana	1.134.975	10.Sakarya	1.678.135	10.Sakarya	2.011.734	10.Adana	1,914,578
11. Mersin	1.047.815	11.Adana	1.350.944	11.Adana	1.755.986	11.Sakarya	1,820,384
12. Kayseri	963.223	12.Mersin	1.181.367	12.Kayseri	1.468.625	12.Kayseri	1,582,427
13.Manisa	911.996	13.Kayseri	1.163.811	13.Mersin	1.339.118	13.Mersin	1,311,411
14. Trabzon	815.701	14.Trabzon	1.011.085	14.Konya	1.167.810	14.Konya	1,275,623
15. Konya	734.944	15.Konya	978.630	15.Trabzon	1.088.487	15.Trabzon	1,099,590
Diğer	8.657.791	Diğer	8.021.502	Diğer	12.342.416	Diğer	12.879.578
Toplam	102.128.759	Toplam	113.883.219	Toplam	134.917.634	Toplam	152.464.374

Kaynak: TÜİK, DTM(2012)

Tablo 3.6: İthalat Değerine Göre İl Sıralamaları (2009-2012)

2009		2010		2011		2012	
İl Sıralaması	İthalat Değeri (1.000 \$)	İl Sıralaması	İthalat Değeri (1.000 \$)	İl Sıralaması	İthalat Değeri (1.000 \$)	İl Sıralaması	İthalat Değeri (1.000 \$)
1. İstanbul	78.738.713	1. İstanbul	98.430.653	1. İstanbul	123.911.193	1. İstanbul	119.601.355
2. Ankara	16.491.981	2. Kocaeli	22.638.583	2. Kocaeli	12.703.014	2. Kocaeli	11.733.557
3. Kocaeli	14.348.280	3. Ankara	19.065.828	3. Ankara	11.912.994	3. İzmir	10.576.823
4. Bursa	7.082.429	4. Bursa	9.849.172	4. Bursa	11.912.577	4. Ankara	10.489.472
5. İzmir	6.267.199	5. İzmir	8.416.730	5. İzmir	10.619.377	5. Bursa	10.316.104
6. Hatay	2.718.461	6. Gaziantep	3.430.176	6. Gaziantep	4.722.856	6. Gaziantep	5.053.993
7. Gaziantep	2.127.308	7. Hatay	3.131.351	7. Hatay	4.594.155	7. Hatay	4.420.191
8. Adana	1.692.984	8. Manisa	2.963.014	8. Manisa	3.632.191	8. Manisa	3.618.458
9. Zonguldak	1.391.076	9. Adana	2.228.917	9. Adana	2.973.992	9. Adana	3.046.331
10. Denizli	1.146.365	10. Denizli	1.730.745	10. Denizli	2.262.601	10. Denizli	2.262.294
11. Kayseri	1.001.565	11. Zonguldak	1.540.449	11. Kayseri	1.723.849	11. Kayseri	1.589.200
12. Sakarya	908.733	12. Kayseri	1.449.349	12. Zonguldak	1.538.022	12. Zonguldak	1.256.296
13. Mersin	689.364	13. Mersin	1.080.208	13. Sakarya	1.368.317	13. Konya	1.153.774
14. Manisa	598.870	14. Sakarya	1.005.086	14. Mersin	1.235.917	14. Sakarya	1.149.584
15. Konya	583.391	15. Antalya	815.442	15. K. Maraş	1.188.097	15. Mersin	1.129.241
Diğer	5.146.003	Diğer	5.545.028	Diğer	44.542.442	Diğer	49.148.353
Toplam	140.928.421	Toplam	185.544.332	Toplam	240.841.602	Toplam	236.545.037

Kaynak: TÜİK(2012)

3.2. İzmir'de Dış Ticaret

2008-2012 döneminde İzmir'de dış ticaret hacmi 2,8 kat artış gösterirken, Ege Bölgesi dış ticaret hacmi 3,8 kat, Türkiye geneli dış ticaret hacmi ise 3,4 kat artış göstermiştir. Bu gelişmeler neticesinde, 2002 yılı itibarıyla Türkiye dış ticaret hacmi içinde % 5,8 olan İzmir'in payı, 2012'de % 4,9 seviyesine gerilemiştir. Yine aynı şekilde, 2002 yılında Ege Bölgesi dış ticaret hacminde % 71,3 olan İzmir'in payı, 2012'de % 56 düzeyine inmiştir (TÜİK, 2012).

Tablo 3.7 : Dış Ticaret Hacmi ve Dış Ticaret Dengesi, 2008-2012, milyon dolar

Yıllar	Türkiye		Ege Bölgesi		İzmir	
	Dış Ticaret Hacmi	Dış Ticaret Dengesi	Dış Ticaret Hacmi	Dış Ticaret Dengesi	Dış Ticaret Hacmi	Dış Ticaret Dengesi
2008	333.991	-69.936	23.559	1.022	16.136	-490
2009	243.071	-38.786	18.134	1.153	12.387	-149
2010	299.428	-71.661	27.242	-298	15.102	-1.737
2011	375.749	-105.935	33.776	-956	18.693	-2.549
2012	389.098	-83.976	34.323	-165	19.240	-1.914

Kaynak: TÜİK(2012)

2012 yılında Türkiye'nin ihracatı 152,5 milyar dolar, Ege Bölgesi'nin ihracatı 17 milyar dolar ve İzmir'in ihracatı 8,6 milyar dolar düzeyinde gerçekleşmiştir (Tablo3.8).

Tablo 3.8 : İhracatın Gelişimi ve İhracatta İzmir'in Payı 2008-2012, milyon dolar

Yıllar	Türkiye	Ege Bölgesi	İzmir	İzmir/Ege B. (%)	İzmir/Türkiye (%)
2008	132.027	12.290	7.823	63,7	5,9
2009	102.143	9.644	6.119	63,4	6,0
2010	113.883	13.472	6.682	49,6	5,9
2011	134.907	16.410	8.072	49,2	6,0
2012	152.561	17.079	8.663	50,7	5,7

Kaynak: TÜİK, 2012

2008-2012 döneminde Türkiye'nin toplam ihracatı 3,2 kat, Ege Bölgesi'nin ihracatı 3,1 kat, İzmir'in ihracatı ise 2,1 kat artmıştır. 2002 yılında, Ege Bölgesi ihracatından % 67,6 oranında ve Türkiye toplam ihracatından % 7,7 oranında pay alan İzmir ili, 2012 yılında bu paylarını sırasıyla % 50,7 ve % 5,7'ye düşürmüştür.

Tablo 3.9 : İzmir İhracatının Ülkelere Göre Dağılımı, 2009-2012, bin dolar

Ülkeler	2009	2010	2011	2012	2011 Pay	2012 Pay (%)
Almanya	727.115	839.796	1.010.124	926.905	12,5	10,7
İngiltere	312.544	411.73	502.584	533.277	6,2	6,2
İspanya	304.673	336.354	419.54	412.624	5,2	4,8
A.B.D.	432.924	381.102	399.728	477.807	5	5,5
İtalya	389.861	382.541	378.212	397.299	4,7	4,6
Fransa	286.439	323.927	373.296	335.009	4,6	3,9
Hollanda	228.973	270.738	301.003	392.595	3,7	4,5
Belçika	167.113	222.477	230.451	211.982	2,9	2,4
B.A.E.	152.176	84.707	208.04	102.252	2,6	1,2
Çin	100.705	137.848	159.363	205.793	2	2,4
Diğer Ülkeler	2.835.755	3.113.609	3.856.934	4.414.760	47,8	51,0
Ege Serbest Bölgesi	130.918	142.02	191.019	206.858	2,4	2,4
İzmir Serbest Bölgesi	19.289	10.257	10.296	16.576	0,1	0,2
Diğer Serbest Bölgeler	30.244	22.513	30.314	29.797	0,4	0,3
TOPLAM	6.118.729	6.679.619	8.070.904	8.663.535	100	100

Kaynak: TÜİK, 2012

2012 yılı itibariyle Türkiye'nin ithalatı 236,5 milyar dolar, Ege Bölgesi'nin ithalatı 17,2 milyar dolar ve İzmir'in ithalatı 10,5 milyar dolar düzeyinde gerçekleşmiştir.

Tablo 3.10: Türkiye, Ege Bölgesi ve İzmir için İthalatın Gelişimi, 2008-2012, milyon dolar

Yıl	Türkiye	Ege Bölgesi	İzmir	İzmir/Ege Böl. (%)	İzmir/Türkiye (%)
2008	201.964	11.268	8.313	73,8	4,1
2009	140.928	8.490	6.268	73,8	4,4
2010	185.544	13.770	8.419	61,1	4,5
2011	240.842	17.366	10.621	61,2	4,4
2012	236.537	17.244	10.577	61,3	4,5

Kaynak: TÜİK, (2012)

2008 yılından 2012 yılına, Türkiye'nin toplam ithalatı 3,5 kat, Ege Bölgesi'nin ithalatı 4,6 kat artarken, İzmir'in ithalatı 3,6 kat artış göstermiştir. 2008 yılında, İzmir ili, Ege Bölgesi ithalatından % 73,8 oranında ve Türkiye toplam ithalatından % 4,1 oranında pay almış, 2012 yılında Ege Bölgesi'nden aldığı pay % 61,3'e düşerken, Türkiye toplam ithalatından aldığı pay % 4,5 olmuştur. Son yıllarda İthalatçı ve İhracatçı firma sayılarındaki artış İzmir ekonomisine çok önemli bir hareketlilik kazandırmıştır. İzmir 2012 yılında 4.269 ihracatçı firması ile 81 ilin içerisinde 2.sırada, 4.713 ithalatçı firması ile 3.sırada yer almıştır. Tablo 3.11. de illere göre ihracatçı firma sayısı, Tablo 3.12. de ise illere göre ithalatçı firma sayıları sıralamaları verilmiştir.

Tablo 3.11: İhracatçı Firma Sayısına Göre İl Sıralaması (2009-2012)

2009		2010		2011		2012	
İl Sıralaması	İhracatçı Firma Sayısı	İl Sıralaması	İhracatçı Firma Sayısı	İl Sıralaması	İhracatçı Firma Sayısı	İl Sıralaması	İhracatçı Firma Sayısı
1. İstanbul	25.602	1. İstanbul	26.539	1. İstanbul	27.907	1. İstanbul	29.492
2. İzmir	3.692	2. İzmir	3.916	2. İzmir	4.107	2. İzmir	4.269
3. Ankara	3.341	3. Ankara	3.445	3. Ankara	3.694	3. Ankara	3.854
4. Bursa	2.901	4. Bursa	2.958	4. Bursa	3.242	4. Bursa	3.491
5. Gaziantep	1.046	5. Gaziantep	1.084	5. Konya	1.194	5. Konya	1.316
6. Konya	975	6. Konya	1.084	6. Gaziantep	1.163	6. Gaziantep	1.279
7. Kocaeli	964	7. Kocaeli	994	7. Kocaeli	1.108	7. Kocaeli	1.229
8. Adana	839	8. Adana	856	8. Adana	915	8. Mersin	927
9. Mersin	774	9. İçel	805	9. Mersin	870	9. Adana	941
10. Denizli	760	10. Antalya	804	10. Antalya	827	10. Antalya	886
11. Antalya	710	11. Denizli	766	11. Denizli	785	11. Denizli	821
12. Hatay	659	12. Hatay	674	12. Kayseri	728	12. Kayseri	815
13. Kayseri	645	13. Kayseri	662	13. Hatay	699	13. Hatay	718
14. Manisa	322	14. Manisa	322	14. Manisa	366	14. Manisa	429
15. Tekirdağ	283	15. Tekirdağ	291	15. Tekirdağ	319	15. Tekirdağ	357
Diğer	4.693	Diğer	5.179	Diğer	5.358	Diğer	5.616
Toplam	48.586	Toplam	50.379	Toplam	53.282	Toplam	56.440

Kaynak: TUIK, DTM(2012)

Tablo 3.12: İthalatçı Firma Sayısına Göre İl Sıralaması (2009-2012)

2009		2010		2011		2012	
İl Sıralaması	İthalatçı Firma Sayısı	İl Sıralaması	İthalatçı Firma Sayısı	İl Sıralaması	İthalatçı Firma Sayısı	İl Sıralaması	İthalatçı Firma Sayısı
1. İstanbul	32.212	1. İstanbul	34.178	1. İstanbul	36.827	1. İstanbul	36.634
2. Ankara	5.407	2. Ankara	5.792	2. Ankara	6.339	2. Ankara	6.256
3. İzmir	4.058	3. İzmir	4.210	3. İzmir	4.749	3. İzmir	4.711
4. Bursa	2.349	4. Bursa	2.580	4. Bursa	2.919	4. Bursa	3.002
5. Kocaeli	1.043	5. Kocaeli	1.136	5. Kocaeli	1.304	5. Kocaeli	1.372
6. Adana	870	6. Gaziantep	986	6. Konya	1.145	6. Gaziantep	1.191
7. Gaziantep	851	7. Adana	959	7. Gaziantep	1.125	7. Konya	1.135
8. Antalya	848	8. Antalya	939	8. Antalya	1.102	8. Antalya	1.111
9. Konya	746	9. Konya	906	9. Adana	1.056	9. Adana	1.059
10. Mersin	569	10. Mersin	621	10. Mersin	685	10. Mersin	690
11. Denizli	505	11. Denizli	528	11. Denizli	585	11. Denizli	624
12. Kayseri	480	12. Kayseri	509	12. Kayseri	582	12. Kayseri	600
13. Tekirdağ	306	13. Tekirdağ	340	13. Van	475	13. Tekirdağ	432
14. Manisa	269	14. Manisa	299	14. Tekirdağ	416	14. Manisa	379
15. Hatay	252	15. Hatay	287	15. Manisa	385	15. Hatay	339
16. Muğla	252	16. Sakarya	282	16. Hatay	338	16. Sakarya	331
Diğer	4.014	Diğer	4.611	Diğer	5.646	Diğer	5.210
Toplam	55.031	Toplam	59.163	Toplam	65.678	Toplam	65.076

Kaynak: TUIK(2012)

3.3.Ankara'da Dış Ticaret

Ankara ili sanayinin büyük çoğunluğunu küçük ve orta ölçekli sanayi işletmeleri oluşturmaktadır. 10 ve daha fazla işçi çalıştıran işyeri sayısı dikkate alındığında, en fazla işyeri, demir ve metal işleri sanayi ile gıda sanayi sektörlerinde bulunmaktadır. Savunma sanayinin oluşturduğu altyapı ve talep sonucu makine ve metal sanayi il ekonomisinde önemli bir seviyeye ulaşmıştır. MKE Kurumu, Türk Havacılık ve Uzay Sanayi (TAI), Aselsan, Roketsan ve Havelsan gibi savunma sanayi firmaları ilde faaliyet göstermektedir. Bunların yanı sıra 50'den fazla orta ölçekli firma ile teknoloji geliştirme ve organize sanayi bölgelerinde yerleşik, sayıları yüzlerle ifade edilebilecek, küçük tasarım ve imalat işyerleri bu sektörde faaliyet göstermektedir. Son yıllarda Kazan, Akyurt ve Çubuk ilçeleri önemli sanayi bölgeleri haline gelmiştir.

Kayıtlara göre sanayi işletmelerinin, başta İstanbul(%31) olmak üzere, Bursa(%8), Ankara(%7), İzmir(%5), Konya(%4), Gaziantep(%3), Denizli(%3), Kocaeli(%2), Adana(%2), Tekirdağ(%2), Kayseri(%2), Mersin(%2) olmak üzere; toplam % 71'i oniki ilimizdedir. Bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %48'i Marmara Bölgesinde, %17'si iç Anadolu Bölgesinde, % 14'ü Ege Bölgesinde, %8'i Akdeniz Bölgesinde, %6'sı Karadeniz Bölgesinde, %5'i Güneydoğu Anadolu Bölgesinde, % 2'si Doğu Anadolu Bölgesindedir. Ankara ilinde sanayi siciline kayıtlı sanayi işletmesi sayısı 5.191'dir. Toplam sanayi işletmesi içerisinde % 7'lik bir oran ile, sanayisi gelişmiş 3. ildir . iç Anadolu Bölgesi'ndeki illerin sanayi bakımından değerlendirmesi yapıldığında, %45 ile Ankara ilk sırada yer almaktadır. Ankara ilini takip eden iller sırasıyla; Konya(%24), Kayseri(%10), Eskişehir(%5), Sivas(%3), Karaman(%2), Kırıkkale(%2), Aksaray(%2), Nevşehir(%2), Yozgat(%2), Niğde(%1), Çankırı(%1) ve Kırşehir(%1) olarak görülmektedir (Bilim,Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı,81 İl Sanayi Durum Raporu,2013:35).

Tablo 3.13: Ankara İli İhracat ve İthalat Değerleri (Bin ABD Doları), 2008-2012

Yıllar	İhracat (Bin \$)	Ankara ili Oranı (%)	İthalat (Bin \$)	Ankara ili Oranı (%)	Dış Ticaret Hacmi (Bin \$)
2008	5.361.209	4,06	7.869.443	68,1	13.231.000
2009	4.911.248	4,81	7.303.001	5,18	12.214.000
2010	5.622.350	4,94	9.053.788	4,88	14.672.000
2011	6.597.118	4,89	11.917.402	4,95	18.507.000
2012	7.137.756	4,68	10.489.473	4,43	17.627.000

Kaynak: TÜİK, 2012

Ankara ili dış ticaret dengesi açısından incelendiğinde; dış ticaret açığı veren ve net ithalatçı konumunda bir il olduğu dikkat çekmektedir. Nitekim Ankara 2011 yılında 5.3 milyar dolar dış ticaret açığı vermiştir. 2002 yılında 2.9 milyar dolar olan Ankara'nın dış ticaret açığı 2010 yılına kadar 2-2.5 milyar dolar seviyesinde iken 2010 yılında 3.4 milyar dolara yükselmiş, 2011 yılında da 5.3 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Son yıllarda Ankara ili dış ticaret hacmi artarken bu artış önemli oranda ithalattan kaynaklanmış ve dış ticaret dengesi daha da bozulmuş büyük miktarlarda dış ticaret açığı vermeye başlamıştır (Ankara Kalkınma Ajansı, Ankara Dış Ticaret Analizi, 2013:24).

Tablo 3.14: Dış Ticaret Dengesi

	Dış Ticaret Dengesi (Milyon \$)			İhracatın İthalatı Karşılama Oranı		
	Ankara	İç Anadolu	Türkiye	Ankara	İç Anadolu	Türkiye
2002	-2,860	-2,898	-15,495	34.6	43.7	69.9
2003	-1,531	-1,605	-22,087	56.4	64.6	68.1
2004	-1,725	-2,018	-34,373	56.4	63.6	64.8
2005	-2,077	-2,291	-43,298	56.0	64.8	62.9
2006	-1,882	-2,250	-54,041	65.6	70.8	61.3
2007	-2,578	-2,711	-62,791	62.2	71.5	63.1
2008	-2,508	-2,462	-69,936	68.1	77.4	65.4
2009	-2,392	-1,992	-38,786	67.2	79.3	72.5
2010	-3,430	-3,400	-71,661	62.1	72.6	61.4
2011	-5,319	-5,328	-105,935	55.4	66.9	56.0

Kaynak: Ankara Dış Ticaret Analizi (2013)

Son yıllarda İthalatçı ve İhracatçı firma sayılarındaki artış Ankara ekonomisine çok önemli bir hareketlilik kazandırmıştır. Ankara 2012 yılında 3.854 ihracatçı firması ile 81 ilin içerisinde 3.sırada, 6.256 ithalatçı firması ile 2.sırada yer almıştır. Tablo 3.15. de illere göre ihracatçı firma sayısı, Tablo 3.16. de ise illere göre ithalatçı firma sayıları sıralamaları verilmiştir.

Tablo 3.15: İhracatçı Firma Sayısına Göre İl Sıralaması (2009-2012)

2009		2010		2011		2012	
İl Sıralaması	İhracatçı Firma Sayısı	İl Sıralaması	İhracatçı Firma Sayısı	İl Sıralaması	İhracatçı Firma Sayısı	İl Sıralaması	İhracatçı Firma Sayısı
1. İstanbul	25.602	1. İstanbul	26.539	1. İstanbul	27.907	1. İstanbul	29.492
2. İzmir	3.692	2. İzmir	3.916	2. İzmir	4.107	2. İzmir	4.269
3. Ankara	3.341	3. Ankara	3.445	3. Ankara	3.694	3. Ankara	3.854
4. Bursa	2.901	4. Bursa	2.958	4. Bursa	3.242	4. Bursa	3.491
5. Gaziantep	1.046	5. Gaziantep	1.084	5. Konya	1.194	5. Konya	1.316
6. Konya	975	6. Konya	1.084	6. Gaziantep	1.163	6. Gaziantep	1.279
7. Kocaeli	964	7. Kocaeli	994	7. Kocaeli	1.108	7. Kocaeli	1.229
8. Adana	839	8. Adana	856	8. Adana	915	8. Mersin	927
9. Mersin	774	9. İçel	805	9. Mersin	870	9. Adana	941
10. Denizli	760	10. Antalya	804	10. Antalya	827	10. Antalya	886
11. Antalya	710	11. Denizli	766	11. Denizli	785	11. Denizli	821
12. Hatay	659	12. Hatay	674	12. Kayseri	728	12. Kayseri	815
13. Kayseri	645	13. Kayseri	662	13. Hatay	699	13. Hatay	718
14. Manisa	322	14. Manisa	322	14. Manisa	366	14. Manisa	429
15. Tekirdağ	283	15. Tekirdağ	291	15. Tekirdağ	319	15. Tekirdağ	357
Diğer	4.693	Diğer	5.179	Diğer	5.358	Diğer	5.616
Toplam	48.586	Toplam	50.379	Toplam	53.282	Toplam	56.440

Kaynak: TUIK, DTM(2012)

Tablo 3.16: İthalatçı Firma Sayısına Göre İl Sıralaması (2009-2012)

2009		2010		2011		2012	
İl Sıralaması	İthalatçı Firma Sayısı	İl Sıralaması	İthalatçı Firma Sayısı	İl Sıralaması	İthalatçı Firma Sayısı	İl Sıralaması	İthalatçı Firma Sayısı
1. İstanbul	32.212	1.İstanbul	34.178	1. İstanbul	36.827	1. İstanbul	36.634
2. Ankara	5.407	2.Ankara	5.792	2. Ankara	6.339	2. Ankara	6.256
3. İzmir	4.058	3.İzmir	4.210	3. İzmir	4.749	3. İzmir	4.711
4. Bursa	2.349	4.Bursa	2.580	4. Bursa	2.919	4. Bursa	3.002
5. Kocaeli	1.043	5.Kocaeli	1.136	5. Kocaeli	1.304	5. Kocaeli	1.372
6. Adana	870	6.Gaziantep	986	6. Konya	1.145	6. Gaziantep	1.191
7. Gaziantep	851	7.Adana	959	7. Gaziantep	1.125	7. Konya	1.135
8. Antalya	848	8.Antalya	939	8. Antalya	1.102	8. Antalya	1.111
9. Konya	746	9.Konya	906	9. Adana	1.056	9. Adana	1.059
10. Mersin	569	10.Mersin	621	10. Mersin	685	10. Mersin	690
11. Denizli	505	11.Denizli	528	11. Denizli	585	11. Denizli	624
12. Kayseri	480	12.Kayseri	509	12. Kayseri	582	12. Kayseri	600
13. Tekirdağ	306	13.Tekirdağ	340	13. Van	475	13. Tekirdağ	432
14. Manisa	269	14.Manisa	299	14. Tekirdağ	416	14. Manisa	379
15. Hatay	252	15.Hatay	287	15.Manisa	385	15. Hatay	339
16. Muğla	252	16.Sakarya	282	16. Hatay	338	16. Sakarya	331
Diğer	4.014	Diğer	4.611	Diğer	5.646	Diğer	5.210
Toplam	55.031	Toplam	59.163	Toplam	65.678	Toplam	65.076

Kaynak:TUIK(2012)

Ankara Türkiye'nin başkenti ve en büyük illerinden birisi olmasına rağmen, Türkiye ihracatına katkısı bakımından düşük bir paya sahiptir. 2002 yılında Ankara ili toplam ihracatı 1.5 milyar dolar düzeyinde gerçekleşmiş olup, ülke toplam ihracatı içindeki payı %4.2 civarındadır. 2002-2011 döneminde il ihracatında önemli bir artış olmasına rağmen ülke ve bölge ihracatına katkısı sınırlı düzeylerde kalmıştır. 2011 yılında 6.6 milyar dolar olarak gerçekleşen il ihracatı, ülke toplam ihracatının %4.9'unu oluşturmaktadır(Ankara Kalkınma Ajansı,Ankara Dış Ticaret Analizi,2013:15).

Tablo 3.17: İhracat Değerine Göre İl Sıralamaları (2009-2012)

2009		2010		2011		2012	
İl Sıralaması	İhracat Değeri (1.000 \$)	İl Sıralaması	İhracat Değeri (1.000 \$)	İl Sıralaması	İhracat Değeri (1.000 \$)	İl Sıralaması	İhracat Değeri (1.000 \$)
1. İstanbul	55.541.336	1. İstanbul	53.130.006	1. İstanbul	61.431.546	1. İstanbul	76,622,425
2. Bursa	9.057.157	2. Bursa	10.673.812	2. Kocaeli	12.340.885	2. Kocaeli	12,597,593
3. İzmir	6.118.167	3. Kocaeli	9.486.209	3. Bursa	11.691.435	3. Bursa	11,123,461
4. Ankara	4.909.095	4. İzmir	6.678.986	4. İzmir	8.070.869	4. İzmir	8,658,822
5. Kocaeli	4.557.639	5. Ankara	5.619.521	5. Ankara	6.594.460	5. Ankara	7,138,067
6. Gaziantep	2.952.488	6. Gaziantep	3.517.993	6. Gaziantep	4.759.836	6. Gaziantep	5,579,976
7. Sakarya	1.722.184	7. Manisa	3.445.556	7. Manisa	4.165.796	7. Manisa	4,198,351
8. Denizli	1.587.336	8. Denizli	2.126.589	8. Denizli	2.639.034	8. Denizli	2,622,583
9. Hatay	1.416.912	9. Hatay	1.697.293	9. Hatay	2.049.587	9. Hatay	2,039,499
10. Adana	1.134.975	10. Sakarya	1.678.135	10. Sakarya	2.011.734	10. Adana	1,914,578
11. Mersin	1.047.815	11. Adana	1.350.944	11. Adana	1.755.986	11. Sakarya	1,820,384
12. Kayseri	963.223	12. Mersin	1.181.367	12. Kayseri	1.468.625	12. Kayseri	1,582,427
13. Manisa	911.996	13. Kayseri	1.163.811	13. Mersin	1.339.118	13. Mersin	1,311,411
14. Trabzon	815.701	14. Trabzon	1.011.085	14. Konya	1.167.810	14. Konya	1,275,623
15. Konya	734.944	15. Konya	978.630	15. Trabzon	1.088.487	15. Trabzon	1,099,590
Diğer	8.657.791	Diğer	8.021.502	Diğer	12.342.416	Diğer	12.879.578
Toplam	102.128.759	Toplam	113.883.219	Toplam	134.917.634	Toplam	152.464.374

Kaynak: TÜİK, DTM(2012)

Ankara ilinin, 2002-2011 döneminde TÜİK verilerine göre 235 ülke (18'i Serbest Bölge, 1'i Kesinleşmemiş Ülke veya Bölge) dış ticaret ilişkisi bulunmaktadır. 2011 yılında Ankara'dan 193 (15'i Serbest Bölge, 1'i Kesinleşmemiş Ülke veya Bölge) ülkeye ihracat yapılmıştır. 2011 yılı itibariyle ihracat yapılan 193 ülkeden ilk 10'una yapılan ihracat, Ankara ihracatının yaklaşık %50'sini oluşturmaktadır. 2011 yılında en fazla ihracat (%7.55) Çin'e yapılmıştır. Çin son yıllarda Ankara için önemi giderek artan bir ticari partner olmuştur. 2002 yılında 12.3 milyon dolar olan Çin'e ihracat, 2005 yılında 89.7 milyon dolara, 2008 yılında 254.6 milyon dolara, 2011 yılında ise 497.6 milyon dolara çıkmıştır. Çin'in 2011 yılı Ankara ili toplam ihracatı içindeki payı %7.55 olup, ihracat yapılan ülkeler arasında ilk sıradadır. Ankara ili ihracatı içinde en çok paya sahip ülkeler sıralamasında ikinci sırada ABD, üçüncü sırada Irak, dördüncü sırada Almanya, beşinci sırada Azerbaycan gelmektedir. Kanada, Rusya, İtalya, İngiltere ve Türkmenistan ihracat yapılan önemli diğer ülkeler olup, her birinin Ankara ili ihracatı içindeki payı %3'ün üzerindedir.

Tablo 3.18: Ankara İli İhracatının Ülkelere Göre Dağılımı (Bin USD)

Ülke adı	2002		2005		2008		2011	
	1000 USD	Pay (%)	1000 USD	Pay (%)	1000 USD	Pay (%)	1000 USD	Pay (%)
Çin	12,251	0.81	89,735	3.39	254,552	4.75	497,599	7.55
A.B.D.	90,105	5.95	235,680	8.91	338,401	6.31	429,149	6.51
Irak	0	0.00	280,099	10.59	286,516	5.34	405,997	6.16
Almanya	85,193	5.62	212,606	8.04	365,263	6.81	349,259	5.30
Azerbaycan	28,832	1.90	43,659	1.65	151,454	2.82	345,637	5.24
Kanada	5,658	0.37	6,803	0.26	6,311	0.12	280,444	4.25
Rusya Fed.	244,912	16.16	37,380	1.41	294,853	5.50	263,254	3.99
İtalya	89,922	5.94	153,717	5.81	236,085	4.40	238,314	3.61
İngiltere	42,824	2.83	108,780	4.11	154,937	2.89	235,432	3.57
Türkmenistan	14,956	0.99	25,993	0.98	83,205	1.55	215,576	3.27
Toplam	614,655	40.57	1,194,45	45.15	2,171,57	40.51	3,260,66	49.45
Genel	1,515,10	100.00	2,645,49	100.00	5,361,20	100.00	6,594,30	100.00

Kaynak:TÜİK(2012)

Ankara'nın ithalatı ana sektörler itibariyle değerlendirildiğinde; ithalatın önemli bir bölümünün imalat sanayi sektörü tarafından gerçekleştirildiği görülmektedir. 2002-2011 döneminde yıllar itibariyle Ankara ili ithalatı içinde imalat sanayinin payı yıllar itibariyle çok az değişiklik gösterse de yaklaşık %90'lar seviyesindedir. On yıllık dönemin ortalamasına göre Ankara iline yapılan toplam ithalatın %92'si imalat sanayi sektörü tarafından yapılmıştır. Ankara ili ithalatının sektörlere göre dağılımında imalat sanayinden sonra ikinci sırada yer alan Madencilik ve taş ocakçılığı sektörünün toplam ithalat içindeki payı ise, 2002-2011 yılları arasında en düşük 2002 yılı %0.73, en yüksek 2009 yılı %7.7 ve on yılın ortalaması %3.74 olmuştur (Ankara Kalkınma Ajansı, Ankara Dış Ticaret Analizi:2013,15).

Tablo 3.19: İthalat Değerine Göre İl Sıralamaları (2009-2012)

2009		2010		2011		2012	
İl Sıralaması	İthalat Değeri (1.000 \$)	İl Sıralaması	İthalat Değeri (1.000 \$)	İl Sıralaması	İthalat Değeri (1.000 \$)	İl Sıralaması	İthalat Değeri (1.000 \$)
1. İstanbul	78.738.713	1. İstanbul	98.430.653	1. İstanbul	123.911.193	1. İstanbul	119.601,355
2. Ankara	16.491.981	2. Kocaeli	22.638.583	2. Kocaeli	12.703.014	2. Kocaeli	11,733,557
3. Kocaeli	14.348.280	3. Ankara	19.065.828	3. Ankara	11.912.994	3. İzmir	10,576,823
4. Bursa	7.082.429	4. Bursa	9.849.172	4. Bursa	11.912.577	4. Ankara	10,489,472
5. İzmir	6.267.199	5. İzmir	8.416.730	5. İzmir	10.619.377	5. Bursa	10,316,104
6. Hatay	2.718.461	6. Gaziantep	3.430.176	6. Gaziantep	4.722.856	6. Gaziantep	5,053,993
7. Gaziantep	2.127.308	7. Hatay	3.131.351	7. Hatay	4.594.155	7. Hatay	4,420,191
8. Adana	1.692.984	8. Manisa	2.963.014	8. Manisa	3.632.191	8. Manisa	3,618,458
9. Zonguldak	1.391.076	9. Adana	2.228.917	9. Adana	2.973.992	9. Adana	3,046,331
10. Denizli	1.146.365	10. Denizli	1.730.745	10. Denizli	2.262.601	10. Denizli	2,262,294
11. Kayseri	1.001.565	11. Zonguldak	1.540.449	11. Kayseri	1.723.849	11. Kayseri	1,589,200
12. Sakarya	908.733	12. Kayseri	1.449.349	12. Zonguldak	1.538.022	12. Zonguldak	1,256,296
13. Mersin	689.364	13. Mersin	1.080.208	13. Sakarya	1.368.317	13. Konya	1,153,774
14. Manisa	598.870	14. Sakarya	1.005.086	14. Mersin	1.235.917	14. Sakarya	1,149,584
15. Konya	583.391	15. Antalya	815.442	15. K. Maraş	1.188.097	15. Mersin	1,129,241
Diğer	5.146.003	Diğer	5.545.028	Diğer	44.542.442	Diğer	49.148.353
Toplam	140.928.42	Toplam	185.544.33	Toplam	240.841.60	Toplam	236.545.03

Kaynak: TÜİK(2012)

Ankara ilinin, ihracat bölümünde de ifade edildiği üzere TÜİK verilerine göre 235 (18'i Serbest Bölge 1'i Kesinleşmemiş Ülke veya Bölge) ülkeyle dış ticaret ilişkisi bulunmaktadır. 2011 yılında 164 ülkeden (14'ü Serbest Bölge, 1'i Kesinleşmemiş Ülke veya Bölge) Ankara'ya ithalat yapılmıştır. 2011 yılı itibariyle ithalat yapılan 164 ülkenin ilk 10'undan yapılan ithalat, Ankara toplam ithalatının yaklaşık %67'sini oluşturmaktadır. 2011 yılında en fazla ihracat yapılan on ülkeden altısı aynı zamanda en çok ithalat yapılan on ülke arasında da yer almaktadır. Önemli miktarlarda hem ihracat hem de ithalat yapılan Ankara ili ticari partnerleri; Çin, ABD, Almanya, İngiltere, İtalya ve Rusya Federasyonu'dur. 2002-2011 döneminde ithalatın ilk iki sırasında yıllara göre yer değiştirmekle birlikte ABD ve Almanya yer almaktadır. 2011 yılında da ABD, Ankara'ya en çok mal satan ülke olmuş ve Ankara toplam ithalatının yaklaşık %16'sı bu ülkeden gerçekleştirilmiştir. Ankara ili ithalatı içinde en çok paya sahip ülkeler sıralamasında ikinci sırada Almanya, üçüncü sırada İtalya, dördüncü sırada Çin yer almaktadır. Bu ülkelerden yapılan ithalatın Ankara ili toplam ithalatı içindeki payı sırasıyla %15.22, %8.53, %8.12'dir. Çin son yıllarda Ankara için önemi giderek artan bir ticari partner olmuştur. 2002 yılında 33.3 milyon dolar olan Çin'den ithalat, 2005 yılında 214.2 milyon dolara, 2008 yılında 709.7

milyon dolara, 2011 yılında ise 967.6 milyon dolara çıkmıştır. Güney Kore, İngiltere, Fransa, Kolombiya, Rusya ve İspanya ithalat yapılan önemli diğer ülkelerdir (Ankara Kalkınma Ajansı, Ankara Dış Ticaret Analizi:2013,15).

Tablo 3.20: Ankara İli İthalatının Ülkelere Göre Dağılımı (Bin USD)

Ülke adı	2002		2005		2008		2011	
	1000 USD	Pay (%)	1000 USD	Pay (%)	1000 USD	Pay (%)	1000 USD	Pay (%)
A.B.D.	640,765	14.65	698,643	14.79	793,558	10.08	1,957,66	16.43
Almanya	849,453	19.42	995,665	21.08	1,424,34	18.10	1,812,83	15.22
İtalya	249,874	5.71	407,166	8.62	667,260	8.48	1,016,38	8.53
Çin	33,258	0.76	214,180	4.53	709,768	9.02	967,634	8.12
Güney Kore	82,285	1.88	134,156	2.84	219,915	2.79	685,489	5.75
İngiltere	267,482	6.11	302,237	6.40	248,327	3.16	400,603	3.36
Fransa	349,218	7.98	148,516	3.14	315,376	4.01	345,212	2.90
Kolombiya	0	0.00	152,651	3.23	239,425	3.04	285,497	2.40
Rusya Fed.	29,635	0.68	63,633	1.35	293,385	3.73	279,039	2.34
İspanya	125,016	2.86	114,110	2.42	158,404	2.01	267,454	2.25
Toplam	2,626,98	60.05	3,230,95	68.41	5,069,76	64.42	8,017,81	67.30
Genel	4,375,01	100.00	4,722,93	100.00	7,869,44	100.00	11,912,9	100.00

Kaynak:TÜİK(2012)

3.4.Kocaeli'de Dış Ticaret

Kocaeli, Türkiye imalat sanayinden %13 pay sahibidir. 2012 yılı Ocak ayı itibariyle, Kocaeli'nde 247'si yabancı sermayeli olmak üzere yaklaşık 2200 önemli sanayi yatırımı bulunmaktadır. İlimizde, 13 adet organize sanayi bölgesi, 2 adet serbest bölge ve 3 teknopark bulunmaktadır. Bölgemizde bulunan KOSBAŞ Serbest Bölgesi ise, deniz taşıtları ve yat sanayisi ile gelişmiştir. Yatırımlar; Organize Sanayi Bölgeleri, Teknopark ve Serbest Bölgelerde teşvik edilmektedir. Bölgede baraj, doğalgaz, iletişim, elektrik, atık yakma tesisleri gibi alt yapı olanakları gelişmiştir.(Bilim,Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı,81 İl Sanayi Durum Raporu,2013:236). Son yıllarda İthalatçı ve İhracatçı firma sayılarındaki artış Kocaeli ekonomisine çok önemli bir hareketlilik kazandırmıştır. Kocaeli 2012 yılında 1.229 ihracatçı firması ile 81 ilin içerisinde 7.sırada, 1.372 ithalatçı firması ile 5.sırada yer almıştır. Tablo 3.21. de illere göre ihracatçı firma sayısı, Tablo 3.22. de ise illere göre ithalatçı firma sayıları sıralamaları verilmiştir.

Tablo 3.21: İhracatçı Firma Sayısına Göre İl Sıralaması (2009-2012)

2009		2010		2011		2012	
İl Sıralaması	İhracatçı Firma Sayısı	İl Sıralaması	İhracatçı Firma Sayısı	İl Sıralaması	İhracatçı Firma Sayısı	İl Sıralaması	İhracatçı Firma Sayısı
1. İstanbul	25.602	1. İstanbul	26.539	1. İstanbul	27.907	1. İstanbul	29.492
2. İzmir	3.692	2. İzmir	3.916	2. İzmir	4.107	2. İzmir	4.269
3. Ankara	3.341	3. Ankara	3.445	3. Ankara	3.694	3. Ankara	3.854
4. Bursa	2.901	4. Bursa	2.958	4. Bursa	3.242	4. Bursa	3.491
5. Gaziantep	1.046	5. Gaziantep	1.084	5. Konya	1.194	5. Konya	1.316
6. Konya	975	6. Konya	1.084	6. Gaziantep	1.163	6. Gaziantep	1.279
7. Kocaeli	964	7. Kocaeli	994	7. Kocaeli	1.108	7. Kocaeli	1.229
8. Adana	839	8. Adana	856	8. Adana	915	8. Mersin	927
9. Mersin	774	9. İçel	805	9. Mersin	870	9. Adana	941
10. Denizli	760	10. Antalya	804	10. Antalya	827	10. Antalya	886
11. Antalya	710	11. Denizli	766	11. Denizli	785	11. Denizli	821
12. Hatay	659	12. Hatay	674	12. Kayseri	728	12. Kayseri	815
13. Kayseri	645	13. Kayseri	662	13. Hatay	699	13. Hatay	718
14. Manisa	322	14. Manisa	322	14. Manisa	366	14. Manisa	429
15. Tekirdağ	283	15. Tekirdağ	291	15. Tekirdağ	319	15. Tekirdağ	357
Diğer	4.693	Diğer	5.179	Diğer	5.358	Diğer	5.616
Toplam	48.586	Toplam	50.379	Toplam	53.282	Toplam	56.440

Kaynak: TÜİK, DTM(2012)

Tablo 3.22: İthalatçı Firma Sayısına Göre İl Sıralaması (2009-2012)

2009		2010		2011		2012	
İl Sıralaması	İthalatçı Firma Sayısı	İl Sıralaması	İthalatçı Firma Sayısı	İl Sıralaması	İthalatçı Firma Sayısı	İl Sıralaması	İthalatçı Firma Sayısı
1. İstanbul	32.212	1. İstanbul	34.178	1. İstanbul	36.827	1. İstanbul	36.634
2. Ankara	5.407	2. Ankara	5.792	2. Ankara	6.339	2. Ankara	6.256
3. İzmir	4.058	3. İzmir	4.210	3. İzmir	4.749	3. İzmir	4.711
4. Bursa	2.349	4. Bursa	2.580	4. Bursa	2.919	4. Bursa	3.002
5. Kocaeli	1.043	5. Kocaeli	1.136	5. Kocaeli	1.304	5. Kocaeli	1.372
6. Adana	870	6. Gaziantep	986	6. Konya	1.145	6. Gaziantep	1.191
7. Gaziantep	851	7. Adana	959	7. Gaziantep	1.125	7. Konya	1.135
8. Antalya	848	8. Antalya	939	8. Antalya	1.102	8. Antalya	1.111
9. Konya	746	9. Konya	906	9. Adana	1.056	9. Adana	1.059
10. Mersin	569	10. Mersin	621	10. Mersin	685	10. Mersin	690
11. Denizli	505	11. Denizli	528	11. Denizli	585	11. Denizli	624
12. Kayseri	480	12. Kayseri	509	12. Kayseri	582	12. Kayseri	600
13. Tekirdağ	306	13. Tekirdağ	340	13. Van	475	13. Tekirdağ	432
14. Manisa	269	14. Manisa	299	14. Tekirdağ	416	14. Manisa	379
15. Hatay	252	15. Hatay	287	15. Manisa	385	15. Hatay	339
16. Muğla	252	16. Sakarya	282	16. Hatay	338	16. Sakarya	331
Diğer	4.014	Diğer	4.611	Diğer	5.646	Diğer	5.210
Toplam	55.031	Toplam	59.163	Toplam	65.678	Toplam	65.076

Kaynak: TÜİK, DTM(2012)

Kocaeli İlinde bulunan ağırlıklı sektörler; taşıt araçları ve yan sanayi, kimya ve petrokimya, makine, plastik ve demir çelik sektörleridir. Kocaeli İmalat sanayi içerisinde kimya sanayi, Türkiye İmalat Sanayi içerisindeki %27'lik payı ile ilk sırada yer almaktadır. Türkiye'nin en büyük firması olan Tüpraş Petrol Rafineri tesisleri de ilimizde yer almaktadır. Ayrıca konumu ve lojistik üstünlüğü nedeniyle, Kocaeli otomotiv sanayinde faaliyet gösteren firmaların tercih ettiği bir bölge olmuştur. Bölgeye yapılan yatırımlar beraberinde yan sanayinin ve diğer sektörlerin de gelişimine katkıda bulunmuştur. İlimizdeki 4 büyük otomotiv firması; 2011 yılında Türkiye Otomotiv Sanayinde araç üretiminin %31,9'unu karşılamaktadır. Yine araç üretimi bakımından bu firmaların Türkiye otomotiv ihracatındaki payı %35,1 olmuştur. Otomotiv sanayinin yanı sıra gelişmekte olan bir diğer önemli sektörler de ICT, deniz taşıtları ve yat sanayidir. Bununla birlikte ilimizde, son yıllarda, ağır sanayi yatırımı yerine, dünya ile rekabet edebilen, ileri teknoloji ve yüksek katma değerli yatırımlara yönelim başlamıştır. Kocaeli Türkiye'nin altıncı küçük İli olmasına rağmen bugün Türkiye dış ticaretinin altıda birini karşılamaktadır. Kocaeli'nde 2012 sonu itibariyle ihracat 12.597.936,46\$, ithalat 11.733.535,30\$, dış ticaret hacmi 24.331.471,76\$, dış ticaret açığı ise 864.401,16\$'dır. Ekonomi Bakanlığı verilerine göre Kocaeli'nde ihracatçı firma sayısı 1.229, ithalatçı firma sayısı ise 1.372'dir. Sanayi kapasitesi kullanım oranı %71'dir. ISO 500 içinde üretim yapan firma sayısı 92'dir (Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 81 İl Sanayi Durum Raporu, 2013:237).

Tablo 3.23: İhracat Değerine Göre İl Sıralamaları (2009-2012)

2009		2010		2011		2012	
İl Sıralaması	İhracat Değeri (1.000 \$)	İl Sıralaması	İhracat Değeri (1.000 \$)	İl Sıralaması	İhracat Değeri (1.000 \$)	İl Sıralaması	İhracat Değeri (1.000 \$)
1. İstanbul	55.541.336	1.İstanbul	53.130.006	1.İstanbul	61.431.546	1.İstanbul	76,622,425
2. Bursa	9.057.157	2.Bursa	10.673.812	2.Kocaeli	12.340.885	2.Kocaeli	12,597,593
3. İzmir	6.118.167	3.Kocaeli	9.486.209	3.Bursa	11.691.435	3.Bursa	11,123,461
4. Ankara	4.909.095	4.İzmir	6.678.986	4.İzmir	8.070.869	4.İzmir	8,658,822
5. Kocaeli	4.557.639	5.Ankara	5.619.521	5.Ankara	6.594.460	5.Ankara	7,138,067
6. Gaziantep	2.952.488	6.Gaziantep	3.517.993	6.Gaziantep	4.759.836	6.Gaziantep	5,579,976
7. Sakarya	1.722.184	7.Manisa	3.445.556	7.Manisa	4.165.796	7.Manisa	4,198,351
8. Denizli	1.587.336	8.Denizli	2.126.589	8.Denizli	2.639.034	8.Denizli	2,622,583
9. Hatay	1.416.912	9.Hatay	1.697.293	9.Hatay	2.049.587	9.Hatay	2,039,499
10. Adana	1.134.975	10.Sakarya	1.678.135	10.Sakarya	2.011.734	10.Adana	1,914,578
11. Mersin	1.047.815	11.Adana	1.350.944	11.Adana	1.755.986	11.Sakarya	1,820,384
12. Kayseri	963.223	12.Mersin	1.181.367	12.Kayseri	1.468.625	12.Kayseri	1,582,427
13. Manisa	911.996	13.Kayseri	1.163.811	13.Mersin	1.339.118	13.Mersin	1,311,411
14. Trabzon	815.701	14.Trabzon	1.011.085	14.Konya	1.167.810	14.Konya	1,275,623
15. Konya	734.944	15.Konya	978.630	15.Trabzon	1.088.487	15.Trabzon	1,099,590
Diğer	8.657.791	Diğer	8.021.502	Diğer	12.342.416	Diğer	12.879.578
Toplam	102.128.759	Toplam	113.883.219	Toplam	134.917.634	Toplam	152.464.374

Kaynak: TÜİK, DTM(2012)

Tablo 3.24: İthalat Değerine Göre İl Sıralamaları (2009-2012)

2009		2010		2011		2012	
İl Sıralaması	İthalat Değeri (1.000 \$)	İl Sıralaması	İthalat Değeri (1.000 \$)	İl Sıralaması	İthalat Değeri (1.000 \$)	İl Sıralaması	İthalat Değeri (1.000 \$)
1. İstanbul	78.738.713	1.İstanbul	98.430.653	1.İstanbul	123.911.193	1.İstanbul	119,601,355
2. Ankara	16.491.981	2.Kocaeli	22.638.583	2.Kocaeli	12.703.014	2.Kocaeli	11,733,557
3. Kocaeli	14.348.280	3.Ankara	19.065.828	3.Ankara	11.912.994	3.İzmir	10,576,823
4. Bursa	7.082.429	4.Bursa	9.849.172	4.Bursa	11.912.577	4.Ankara	10,489,472
5. İzmir	6.267.199	5.İzmir	8.416.730	5.İzmir	10.619.377	5.Bursa	10,316,104
6. Hatay	2.718.461	6.Gaziantep	3.430.176	6.Gaziantep	4.722.856	6.Gaziantep	5,053,993
7. Gaziantep	2.127.308	7.Hatay	3.131.351	7.Hatay	4.594.155	7.Hatay	4,420,191
8. Adana	1.692.984	8.Manisa	2.963.014	8.Manisa	3.632.191	8.Manisa	3,618,458
9. Zonguldak	1.391.076	9.Adana	2.228.917	9.Adana	2.973.992	9.Adana	3,046,331
10. Denizli	1.146.365	10.Denizli	1.730.745	10.Denizli	2.262.601	10.Denizli	2,262,294
11. Kayseri	1.001.565	11.Zonguldak	1.540.449	11.Kayseri	1.723.849	11.Kayseri	1,589,200
12. Sakarya	908.733	12.Kayseri	1.449.349	12.Zonguldak	1.538.022	12.Zonguldak	1,256,296
13. Mersin	689.364	13.Mersin	1.080.208	13.Sakarya	1.368.317	13.Konya	1,153,774
14. Manisa	598.870	14.Sakarya	1.005.086	14.Mersin	1.235.917	14.Sakarya	1,149,584
15. Konya	583.391	15.Antalya	815.442	15.K.Maraş	1.188.097	15.Mersin	1,129,241
Diğer	5.146.003	Diğer	5.545.028	Diğer	44.542.442	Diğer	49.148.353
Toplam	140.928.421	Toplam	185.544.332	Toplam	240.841.602	Toplam	236.545.037

Kaynak: TÜİK, DTM (2012)

3.5.Bursa'da Dış Ticaret

Bursa, ekonomik yönüyle, Türk ekonomisinin geliştirilmesi ve ona yeni ivmeler kazandırılmasında aktif ve yönlendirici bir gücü temsil etmektedir. Ülke ve bölge ekonomisinin gelişmesine, ihracat yönüyle döviz girdisi sağlanmasına ve sanayi altyapısının güçlenmesine sağladığı katkılarla Bursa, ekonomik açıdan büyük bir dinamizm sergilemektedir. Bursa'nın coğrafi konumu da, Bursa sanayisi için önemli bir avantajdır. Bursa, konumu itibarıyla Anadolu yarımadasının batıya çıkış ve batının Anadolu'ya giriş kapısı konumundadır. Bursa, ülke ekonomisine sağladığı katma değer açısından İstanbul, Kocaeli ve İzmir'den sonra 4. sırada yer almaktadır. Bursa sanayisi ve ihracatında; otomotiv, tekstil, makine imalatı ve gıda sektörleri ilk sıralarda yer almaktadır. Tarım ve gıda sektörü il ekonomisinde önemli yer tutmaktadır. Taze sebze-meyve, dondurulmuş gıda vb. ürünler üretilmekte ve ihraç edilmektedir. Buna bağlı olarak Bursa, özellikle meyve suyu, alkolsüz içki, işlenmiş süt ürünleri, konserve, konsantre salça üretiminde ülke genelinde önemli paya sahiptir. Toprak ve maden işleme sektöründe; çimento, cam imalatı ve linyit çıkarma işlemleri gerçekleştirilmektedir. Uludağ Üniversitesi Görükle kampüsünde kurulan Teknopark, Ar-Ge maliyetlerini düşürerek Bursa sanayine önemli hizmetler verecek, yurtdışı kaynaklı yüksek bilgi ve teknoloji isteyen sektörlerin gelişmesine katkı sağlayacaktır. 2012 yılı sonu itibarı ile teknoparkta 50'si yazılım Şirketi, 3'ü danışmanlık Şirketi olmak üzere 53 firma faaliyetine devam etmektedir (Bilim,Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı,81 İl Sanayi Durum Raporu,2013:89).

Son yıllarda İthalatçı ve İhracatçı firma sayılarındaki artış Bursa ekonomisine çok önemli bir hareketlilik kazandırmıştır. bursa 2012 yılında 3.491 ihracatçı firması ile 81 ilin içerisinde 4.sırada, 3.002 ithalatçı firması ile 3.sırada yer almıştır. Tablo 3.25. de illere göre ihracatçı firma sayısı, Tablo 3.26. de ise illere göre ithalatçı firma sayıları sıralamaları verilmiştir.

Tablo 3.25: İhracatçı Firma Sayısına Göre İl Sıralaması (2009-2012)

2009		2010		2011		2012	
İl Sıralaması	İhracatçı Firma Sayısı	İl Sıralaması	İhracatçı Firma Sayısı	İl Sıralaması	İhracatçı Firma Sayısı	İl Sıralaması	İhracatçı Firma Sayısı
1. İstanbul	25.602	1. İstanbul	26.539	1. İstanbul	27.907	1. İstanbul	29.492
2. İzmir	3.692	2. İzmir	3.916	2. İzmir	4.107	2. İzmir	4.269
3. Ankara	3.341	3. Ankara	3.445	3. Ankara	3.694	3. Ankara	3.854
4. Bursa	2.901	4. Bursa	2.958	4. Bursa	3.242	4. Bursa	3.491
5. Gaziantep	1.046	5. Gaziantep	1.084	5. Konya	1.194	5. Konya	1.316
6. Konya	975	6. Konya	1.084	6. Gaziantep	1.163	6. Gaziantep	1.279
7. Kocaeli	964	7. Kocaeli	994	7. Kocaeli	1.108	7. Kocaeli	1.229
8. Adana	839	8. Adana	856	8. Adana	915	8. Mersin	927
9. Mersin	774	9. İçel	805	9. Mersin	870	9. Adana	941
10. Denizli	760	10. Antalya	804	10. Antalya	827	10. Antalya	886
11. Antalya	710	11. Denizli	766	11. Denizli	785	11. Denizli	821
12. Hatay	659	12. Hatay	674	12. Kayseri	728	12. Kayseri	815
13. Kayseri	645	13. Kayseri	662	13. Hatay	699	13. Hatay	718
14. Manisa	322	14. Manisa	322	14. Manisa	366	14. Manisa	429
15. Tekirdağ	283	15. Tekirdağ	291	15. Tekirdağ	319	15. Tekirdağ	357
Diğer	4.693	Diğer	5.179	Diğer	5.358	Diğer	5.616
Toplam	48.586	Toplam	50.379	Toplam	53.282	Toplam	56.440

Kaynak: TÜİK, DTM (2012)

Tablo 3.26: İthalatçı Firma Sayısına Göre İl Sıralaması (2009-2012)

2009		2010		2011		2012	
İl Sıralaması	İthalatçı Firma Sayısı	İl Sıralaması	İthalatçı Firma Sayısı	İl Sıralaması	İthalatçı Firma Sayısı	İl Sıralaması	İthalatçı Firma Sayısı
1. İstanbul	32.212	1. İstanbul	34.178	1. İstanbul	36.827	1. İstanbul	36.634
2. Ankara	5.407	2. Ankara	5.792	2. Ankara	6.339	2. Ankara	6.256
3. İzmir	4.058	3. İzmir	4.210	3. İzmir	4.749	3. İzmir	4.711
4. Bursa	2.349	4. Bursa	2.580	4. Bursa	2.919	4. Bursa	3.002
5. Kocaeli	1.043	5. Kocaeli	1.136	5. Kocaeli	1.304	5. Kocaeli	1.372
6. Adana	870	6. Gaziantep	986	6. Konya	1.145	6. Gaziantep	1.191
7. Gaziantep	851	7. Adana	959	7. Gaziantep	1.125	7. Konya	1.135
8. Antalya	848	8. Antalya	939	8. Antalya	1.102	8. Antalya	1.111
9. Konya	746	9. Konya	906	9. Adana	1.056	9. Adana	1.059
10. Mersin	569	10. Mersin	621	10. Mersin	685	10. Mersin	690
11. Denizli	505	11. Denizli	528	11. Denizli	585	11. Denizli	624
12. Kayseri	480	12. Kayseri	509	12. Kayseri	582	12. Kayseri	600
13. Tekirdağ	306	13. Tekirdağ	340	13. Van	475	13. Tekirdağ	432
14. Manisa	269	14. Manisa	299	14. Tekirdağ	416	14. Manisa	379
15. Hatay	252	15. Hatay	287	15. Manisa	385	15. Hatay	339
16. Muğla	252	16. Sakarya	282	16. Hatay	338	16. Sakarya	331
Diğer	4.014	Diğer	4.611	Diğer	5.646	Diğer	5.210
Toplam	55.031	Toplam	59.163	Toplam	65.678	Toplam	65.076

Kaynak: TÜİK (2012)

Kayıtlara göre sanayi işletmeleri; başta İstanbul(%31) olmak üzere, Bursa(%8), Ankara(%7), İzmir(%5), Konya(%4), Gaziantep(%3), Denizli(%3), Kocaeli(%2), Adana(%2), Tekirdağ(%2), Kayseri(%2), Mersin(%2) olmak üzere; toplam % 71'i oniki ilimizdedir. Bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %48'i Marmara Bölgesi'nde, %17'si iç Anadolu Bölgesi'nde, %14'ü Ege Bölgesi'nde, %8'i Akdeniz Bölgesi'nde, %6'sı Karadeniz Bölgesi'nde, %5'i Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde, % 2'si Doğu Anadolu Bölgesi'ndedir. Bursa ilinde sanayi siciline kayıtlı sanayi işletmesi sayısı 5804'tür. Toplam sanayi işletmesi içerisinde %8'lik bir oran ile sanayisi gelişmiş ikinci ildir. Marmara Bölgesi'ndeki illerin sanayi bakımından değerlendirmesi yapıldığında, % 65 ile İstanbul ilk sırada yer almaktadır. İstanbul ilini takip eden iller sırasıyla Bursa(%17), Kocaeli(%5), Tekirdağ(% 3), Balıkesir(% 3), Sakarya(% 2), Çanakkale(%1), Kırklareli(% 1), Edirne(% 1), Bilecik(% 1), Yalova(% 1) olarak görülmektedir (Bilim,Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı,81 İl Sanayi Durum Raporu,2013:89).

Tablo 3.27: İhracat Değerine Göre İl Sıralamaları (2009-2012)

2009		2010		2011		2012	
İl Sıralaması	İhracat Değeri (1.000 \$)	İl Sıralaması	İhracat Değeri (1.000 \$)	İl Sıralaması	İhracat Değeri (1.000 \$)	İl Sıralaması	İhracat Değeri (1.000 \$)
1. İstanbul	55.541.336	1.İstanbul	53.130.006	1.İstanbul	61.431.546	1.İstanbul	76,622,425
2. Bursa	9.057.157	2.Bursa	10.673.812	2.Kocaeli	12.340.885	2.Kocaeli	12,597,593
3. İzmir	6.118.167	3.Kocaeli	9.486.209	3.Bursa	11.691.435	3.Bursa	11,123,461
4. Ankara	4.909.095	4.İzmir	6.678.986	4.İzmir	8.070.869	4.İzmir	8,658,822
5. Kocaeli	4.557.639	5.Ankara	5.619.521	5.Ankara	6.594.460	5.Ankara	7,138,067
6. Gaziantep	2.952.488	6.Gaziantep	3.517.993	6.Gaziantep	4.759.836	6.Gaziantep	5,579,976
7. Sakarya	1.722.184	7.Manisa	3.445.556	7.Manisa	4.165.796	7.Manisa	4,198,351
8. Denizli	1.587.336	8.Denizli	2.126.589	8.Denizli	2.639.034	8.Denizli	2,622,583
9. Hatay	1.416.912	9.Hatay	1.697.293	9.Hatay	2.049.587	9.Hatay	2,039,499
10. Adana	1.134.975	10.Sakarya	1.678.135	10.Sakarya	2.011.734	10.Adana	1,914,578
11. Mersin	1.047.815	11.Adana	1.350.944	11.Adana	1.755.986	11.Sakarya	1,820,384
12. Kayseri	963.223	12.Mersin	1.181.367	12.Kayseri	1.468.625	12.Kayseri	1,582,427
13.Manisa	911.996	13.Kayseri	1.163.811	13.Mersin	1.339.118	13.Mersin	1,311,411
14. Trabzon	815.701	14.Trabzon	1.011.085	14.Konya	1.167.810	14.Konya	1,275,623
15. Konya	734.944	15.Konya	978.630	15.Trabzon	1.088.487	15.Trabzon	1,099,590
Diğer	8.657.791	Diğer	8.021.502	Diğer	12.342.416	Diğer	12.879.578
Toplam	102.128.759	Toplam	113.883.219	Toplam	134.917.634	Toplam	152.464.374

Kaynak: TÜİK, DTM(2012)

Tablo 3.28: İthalat Değerine Göre İl Sıralamaları (2009-2012)

2009		2010		2011		2012	
İl Sıralaması	İthalat Değeri (1.000 \$)	İl Sıralaması	İthalat Değeri (1.000 \$)	İl Sıralaması	İthalat Değeri (1.000 \$)	İl Sıralaması	İthalat Değeri (1.000 \$)
1. İstanbul	78.738.713	1. İstanbul	98.430.653	1. İstanbul	123.911.193	1. İstanbul	119,601,355
2. Ankara	16.491.981	2. Kocaeli	22.638.583	2. Kocaeli	12.703.014	2. Kocaeli	11,733,557
3. Kocaeli	14.348.280	3. Ankara	19.065.828	3. Ankara	11.912.994	3. İzmir	10,576,823
4. Bursa	7.082.429	4. Bursa	9.849.172	4. Bursa	11.912.577	4. Ankara	10,489,472
5. İzmir	6.267.199	5. İzmir	8.416.730	5. İzmir	10.619.377	5. Bursa	10,316,104
6. Hatay	2.718.461	6. Gaziantep	3.430.176	6. Gaziantep	4.722.856	6. Gaziantep	5,053,993
7. Gaziantep	2.127.308	7. Hatay	3.131.351	7. Hatay	4.594.155	7. Hatay	4,420,191
8. Adana	1.692.984	8. Manisa	2.963.014	8. Manisa	3.632.191	8. Manisa	3,618,458
9. Zonguldak	1.391.076	9. Adana	2.228.917	9. Adana	2.973.992	9. Adana	3,046,331
10. Denizli	1.146.365	10. Denizli	1.730.745	10. Denizli	2.262.601	10. Denizli	2,262,294
11. Kayseri	1.001.565	11. Zonguldak	1.540.449	11. Kayseri	1.723.849	11. Kayseri	1,589,200
12. Sakarya	908.733	12. Kayseri	1.449.349	12. Zonguldak	1.538.022	12. Zonguldak	1,256,296
13. Mersin	689.364	13. Mersin	1.080.208	13. Sakarya	1.368.317	13. Konya	1,153,774
14. Manisa	598.870	14. Sakarya	1.005.086	14. Mersin	1.235.917	14. Sakarya	1,149,584
15. Konya	583.391	15. Antalya	815.442	15. K. Maraş	1.188.097	15. Mersin	1,129,241
Diğer	5.146.003	Diğer	5.545.028	Diğer	44.542.442	Diğer	49.148.353
Toplam	140.928.421	Toplam	185.544.332	Toplam	240.841.602	Toplam	236.545.037

Kaynak: TÜİK (2012)

3.6. Manisa'da Dış Ticaret

Manisa'da sanayi, tarım ve ticaret sektörleri, ekonominin temelini oluşturmaktadır. Manisa'da sanayileşme düzeyi yüksektir. Manisa'da küçük, orta ve büyük ölçekli sanayi tesisleri bulunmaktadır. Yüksek katma değerli elektronik sektörü çok gelişmiş durumdadır. Bu sektörde, televizyon ve bilgisayar üretimi ile bunların yazılımı yapılmaktadır. Ayrıca bu sektörün yan sanayi kolları gelişmiştir. Elektronik sektörünü, beyaz eşya sektörü takip etmektedir. Manisa ilinin gelişmiş bir otomotiv yan sanayisi bulunmaktadır. Manisa'da 4 adet OSB bulunmakta ve 40.000 kişi üzerinde istihdam sağlanmaktadır. Akhisar'da Zeytin ve Zeytinyağı İhtisas OSB yeni kurulmuş olup çalışmalar devam etmekte, Kula OSB'de jeolojik-jeoteknik etüt aşamasındadır. Celal Bayar Üniversitesi Teknoloji Geliştirme Bölgesi kurulmuş olup çalışmalar devam etmektedir. Palamut meşesi ve Valeks, dünyada sadece Salihli'de bulunan 2 adet fabrikada üretilmektedir. Türkiye'de az sayıda bulunan basınçlı kaplar sanayi, Manisa merkez ve Salihli'de üretim yapmaktadır. Manisa ili 2012 yılında,

marka tescilinde 366 tescil sayısı ile 18.sırada, 56 patent tesciliyle 4. ve 406 endüstriyel tasarım tesciliyle 12. sırada yer almaktadır (Bilim,Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı,81 İl Sanayi Durum Raporu,2013:303).Son yıllarda İthalatçı ve İhracatçı firma sayılarındaki artış Manisa ekonomisine çok önemli bir hareketlilik kazandırmıştır. Manisa 2012 yılında 429 ihracatçı firması ile 81 ilin içerisinde 14.sırada, 379 ithalatçı firması ile 14.sırada yer almıştır. Tablo 3.29. de illere göre ihracatçı firma sayısı, Tablo 3.30. de ise illere göre ithalatçı firma sayıları sıralamaları verilmiştir. Manisa'nın ihracat değeri diğer illerle karşılaştırıldığında, son 10 yılda devamlı ilk 10 da, ithalat değeri ise son üç yılda ilk 9 içerisinde olduğu görülmektedir.

Tablo 3.29: İhracatçı Firma Sayısına Göre İl Sıralaması (2009-2012)

2009		2010		2011		2012	
İl Sıralaması	İhracatçı Firma Sayısı	İl Sıralaması	İhracatçı Firma Sayısı	İl Sıralaması	İhracatçı Firma Sayısı	İl Sıralaması	İhracatçı Firma Sayısı
1. İstanbul	25.602	1. İstanbul	26.539	1. İstanbul	27.907	1. İstanbul	29.492
2. İzmir	3.692	2. İzmir	3.916	2. İzmir	4.107	2. İzmir	4.269
3. Ankara	3.341	3. Ankara	3.445	3. Ankara	3.694	3. Ankara	3.854
4. Bursa	2.901	4. Bursa	2.958	4. Bursa	3.242	4. Bursa	3.491
5. Gaziantep	1.046	5. Gaziantep	1.084	5. Konya	1.194	5. Konya	1.316
6. Konya	975	6. Konya	1.084	6. Gaziantep	1.163	6. Gaziantep	1.279
7. Kocaeli	964	7. Kocaeli	994	7. Kocaeli	1.108	7. Kocaeli	1.229
8. Adana	839	8. Adana	856	8. Adana	915	8. Mersin	927
9. Mersin	774	9. İçel	805	9. Mersin	870	9. Adana	941
10. Denizli	760	10. Antalya	804	10. Antalya	827	10. Antalya	886
11. Antalya	710	11. Denizli	766	11. Denizli	785	11. Denizli	821
12. Hatay	659	12. Hatay	674	12. Kayseri	728	12. Kayseri	815
13. Kayseri	645	13. Kayseri	662	13. Hatay	699	13. Hatay	718
14. Manisa	322	14. Manisa	322	14. Manisa	366	14. Manisa	429
15. Tekirdağ	283	15. Tekirdağ	291	15. Tekirdağ	319	15. Tekirdağ	357
Diğer	4.693	Diğer	5.179	Diğer	5.358	Diğer	5.616
Toplam	48.586	Toplam	50.379	Toplam	53.282	Toplam	56.440

Kaynak: TÜİK, DTM(2012)

Tablo 3.30: İthalatçı Firma Sayısına Göre İl Sıralaması (2009-2012)

2009		2010		2011		2012	
İl Sıralaması	İthalatçı Firma Sayısı	İl Sıralaması	İthalatçı Firma Sayısı	İl Sıralaması	İthalatçı Firma Sayısı	İl Sıralaması	İthalatçı Firma Sayısı
1. İstanbul	32.212	1.İstanbul	34.178	1. İstanbul	36.827	1. İstanbul	36.634
2. Ankara	5.407	2.Ankara	5.792	2. Ankara	6.339	2. Ankara	6.256
3. İzmir	4.058	3.İzmir	4.210	3. İzmir	4.749	3. İzmir	4.711
4. Bursa	2.349	4.Bursa	2.580	4. Bursa	2.919	4. Bursa	3.002
5. Kocaeli	1.043	5.Kocaeli	1.136	5. Kocaeli	1.304	5. Kocaeli	1.372
6. Adana	870	6.Gaziantep	986	6. Konya	1.145	6. Gaziantep	1.191
7. Gaziantep	851	7.Adana	959	7. Gaziantep	1.125	7. Konya	1.135
8. Antalya	848	8.Antalya	939	8. Antalya	1.102	8. Antalya	1.111
9. Konya	746	9.Konya	906	9. Adana	1.056	9. Adana	1.059
10. Mersin	569	10.Mersin	621	10. Mersin	685	10. Mersin	690
11. Denizli	505	11.Denizli	528	11. Denizli	585	11. Denizli	624
12. Kayseri	480	12.Kayseri	509	12. Kayseri	582	12. Kayseri	600
13. Tekirdağ	306	13.Tekirdağ	340	13. Van	475	13. Tekirdağ	432
14. Manisa	269	14.Manisa	299	14. Tekirdağ	416	14. Manisa	379
15. Hatay	252	15.Hatay	287	15.Manisa	385	15. Hatay	339
16. Muğla	252	16.Sakarya	282	16. Hatay	338	16. Sakarya	331
Diğer	4.014	Diğer	4.611	Diğer	5.646	Diğer	5.210
Toplam	55.031	Toplam	59.163	Toplam	65.678	Toplam	65.076

Kaynak: TÜİK, DTM (2012)

2012 yılı itibariyle Manisa ilinde ihracat 4.198 bin dolar olarak gerçekleşmiştir. İhracatı özellikle çeşitli ses ve video bant ve kasetleri, yaprak yay, kombi, kombi aksam ve parçaları, anorak, akümülatör, otomotiv yedek parça ,su ısıtıcısı, mutfak robotu, mini çamaşır makinesi, vantilatör, turşu, zeytin, alkolsüz içecekler, cam, ay çiçek yağı ve üzüm vb.kuru meyve başta olmak üzere gıda maddeleri teşkil etmektedir. Manisa ilinin dış ticareti incelendiğinde ithalatın ihracatın yaklaşık 10 katı kadar olduğu göze çarpmaktadır. Manisa Organize sanayi bölgesindeki bazı firmaların üretimlerinde ithal hammadde ve malzeme kullanımı bu farkı ortaya çıkarmaktadır. Ticaret sektörü, Manisa ekonomisi içinde üçüncü sektör konumundadır. Manisa'nın sahip olduğu tarım ve hayvancılık potansiyeli, madencilik potansiyeli ve sanayi üretim yapısı mevcut ticari hayatın gelişmesinde ve canlılığında önemli bir yer tutmaktadır. Manisa Ticaret ve Sanayi Odasının yaklaşık 6500 üyesi vardır. Üye sayıları bakımından öne çıkan sektörler inşaat ve tesisat yapım işleri, gıda maddeleri ticareti, inşaat malzemeleri ticareti, elektronik ve telekomünikasyon cihazları ticareti, yolcu ve yük taşımacılık hizmetleri Şeklinde sıralanabilir.

Sanayisinin gelişmiş olmasına bağlı olarak ilde üretilen sanayi ürünleri, tarımsal ürünler (çekirdeksiz kuru üzüm, zeytin, taze sebze, meyve ve hububat) ve kömür, il ticaretinde önemli bir yer tutmaktadır. Sanayinin sürekli gelişmesi, Manisa'ya yarı mamul ve mamul mal giriş çıkışını artırarak mevcut ticaret hacminin genişlemesini sağlamaktadır (Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 81 İl Sanayi Durum Raporu, 2013:304).

Tablo 3.31: İhracat Değerine Göre İl Sıralamaları (2009-2012)

2009		2010		2011		2012	
İl Sıralaması	İhracat Değeri (1.000 \$)	İl Sıralaması	İhracat Değeri (1.000 \$)	İl Sıralaması	İhracat Değeri (1.000 \$)	İl Sıralaması	İhracat Değeri (1.000 \$)
1. İstanbul	55.541.336	1. İstanbul	53.130.006	1. İstanbul	61.431.546	1. İstanbul	76.622.425
2. Bursa	9.057.157	2. Bursa	10.673.812	2. Kocaeli	12.340.885	2. Kocaeli	12.597.593
3. İzmir	6.118.167	3. Kocaeli	9.486.209	3. Bursa	11.691.435	3. Bursa	11.123.461
4. Ankara	4.909.095	4. İzmir	6.678.986	4. İzmir	8.070.869	4. İzmir	8.658.822
5. Kocaeli	4.557.639	5. Ankara	5.619.521	5. Ankara	6.594.460	5. Ankara	7.138.067
6. Gaziantep	2.952.488	6. Gaziantep	3.517.993	6. Gaziantep	4.759.836	6. Gaziantep	5.579.976
7. Sakarya	1.722.184	7. Manisa	3.445.556	7. Manisa	4.165.796	7. Manisa	4.198.351
8. Denizli	1.587.336	8. Denizli	2.126.589	8. Denizli	2.639.034	8. Denizli	2.622.583
9. Hatay	1.416.912	9. Hatay	1.697.293	9. Hatay	2.049.587	9. Hatay	2.039.499
10. Adana	1.134.975	10. Sakarya	1.678.135	10. Sakarya	2.011.734	10. Adana	1.914.578
11. Mersin	1.047.815	11. Adana	1.350.944	11. Adana	1.755.986	11. Sakarya	1.820.384
12. Kayseri	963.223	12. Mersin	1.181.367	12. Kayseri	1.468.625	12. Kayseri	1.582.427
13. Manisa	911.996	13. Kayseri	1.163.811	13. Mersin	1.339.118	13. Mersin	1.311.411
14. Trabzon	815.701	14. Trabzon	1.011.085	14. Konya	1.167.810	14. Konya	1.275.623
15. Konya	734.944	15. Konya	978.630	15. Trabzon	1.088.487	15. Trabzon	1.099.590
Diğer	8.657.791	Diğer	8.021.502	Diğer	12.342.416	Diğer	12.879.578
Toplam	102.128.759	Toplam	113.883.219	Toplam	134.917.634	Toplam	152.464.374

Kaynak: TÜİK, DTM(2012)

Tablo 3.32: İthalat Değerine Göre İl Sıralamaları (2009-2012)

2009		2010		2011		2012	
İl Sıralaması	İthalat Değeri (1.000 \$)	İl Sıralaması	İthalat Değeri (1.000 \$)	İl Sıralaması	İthalat Değeri (1.000 \$)	İl Sıralaması	İthalat Değeri (1.000 \$)
1. İstanbul	78.738.713	1. İstanbul	98.430.653	1. İstanbul	123.911.193	1. İstanbul	119.601.355
2. Ankara	16.491.981	2. Kocaeli	22.638.583	2. Kocaeli	12.703.014	2. Kocaeli	11.733.557
3. Kocaeli	14.348.280	3. Ankara	19.065.828	3. Ankara	11.912.994	3. İzmir	10.576.823
4. Bursa	7.082.429	4. Bursa	9.849.172	4. Bursa	11.912.577	4. Ankara	10.489.472
5. İzmir	6.267.199	5. İzmir	8.416.730	5. İzmir	10.619.377	5. Bursa	10.316.104
6. Hatay	2.718.461	6. Gaziantep	3.430.176	6. Gaziantep	4.722.856	6. Gaziantep	5.053.993
7. Gaziantep	2.127.308	7. Hatay	3.131.351	7. Hatay	4.594.155	7. Hatay	4.420.191
8. Adana	1.692.984	8. Manisa	2.963.014	8. Manisa	3.632.191	8. Manisa	3.618.458
9. Zonguldak	1.391.076	9. Adana	2.228.917	9. Adana	2.973.992	9. Adana	3.046.331
10. Denizli	1.146.365	10. Denizli	1.730.745	10. Denizli	2.262.601	10. Denizli	2.262.294
11. Kayseri	1.001.565	11. Zonguldak	1.540.449	11. Kayseri	1.723.849	11. Kayseri	1.589.200
12. Sakarya	908.733	12. Kayseri	1.449.349	12. Zonguldak	1.538.022	12. Zonguldak	1.256.296
13. Mersin	689.364	13. Mersin	1.080.208	13. Sakarya	1.368.317	13. Konya	1.153.774
14. Manisa	598.870	14. Sakarya	1.005.086	14. Mersin	1.235.917	14. Sakarya	1.149.584
15. Konya	583.391	15. Antalya	815.442	15. K. Maraş	1.188.097	15. Mersin	1.129.241
Diğer	5.146.003	Diğer	5.545.028	Diğer	44.542.442	Diğer	49.148.353
Toplam	140.928.421	Toplam	185.544.332	Toplam	240.841.602	Toplam	236.545.037

Kaynak: TÜİK, DTM(2012)

3.7. Denizli'de Dış Ticaret

Denizli ekonomisi sanayileşme potansiyelini uzun yıllar boyunca canlı tutmuş ve sanayi altyapısını geliştirmiştir. Türkiye ekonomisinde önemli bir yeri olan Denizli, ekonomik ve sosyal gelişmişlik düzeyi ile de Türkiye'nin öncü illeri arasında sayılmaktadır. Denizli'de dokumacılık, dericilik, bakırcılık, değirmencilik, haddecilik v.b. meslek dalları sanayiye taşınmıştır. Buldan-Babadağ-Kızılcabölük Dokumacılık Kümesi, Denizli Merkez Bakırcılık ve Debbağlık Kümesi, Ballık Boğazı Doğallaş Kümesi, Çal-Bekilli-Güney Bağcılık ve şarapçılık Kümesi, Serinhisar-Kızılcık Kuruyemiş (Leblebi) Kümesi, Yatağan Bıçakçılık Kümesi, Yeşilyuva Ayakkabıcılık Kümesi, Pamukkale-Karahayıt-Sarayköy Termal-Sağlık Turizmi Kümesi gibi doğal kümelenmeler mevcuttur (Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 81 İl Sanayi Durum Raporu, 2013:128). Son yıllarda İthalatçı ve İhracatçı firma sayılarındaki artış Denizli ekonomisine çok önemli bir hareketlilik kazandırmıştır. Denizli 2012 yılında 821 ihracatçı firması ile 81 ilin içerisinde 11. sırada, 624 ithalatçı firması ile 11. sırada yer almıştır. Tablo 3.33. de illere göre ihracatçı firma sayısı, Tablo 3.34. de ise illere göre ithalatçı firma sayıları sıralamaları verilmiştir.

Tablo 3.33: İhracatçı Firma Sayısına Göre İl Sıralaması (2009-2012)

2009		2010		2011		2012	
İl Sıralaması	İhracatçı Firma Sayısı	İl Sıralaması	İhracatçı Firma Sayısı	İl Sıralaması	İhracatçı Firma Sayısı	İl Sıralaması	İhracatçı Firma Sayısı
1. İstanbul	25.602	1. İstanbul	26.539	1. İstanbul	27.907	1. İstanbul	29.492
2. İzmir	3.692	2. İzmir	3.916	2. İzmir	4.107	2. İzmir	4.269
3. Ankara	3.341	3. Ankara	3.445	3. Ankara	3.694	3. Ankara	3.854
4. Bursa	2.901	4. Bursa	2.958	4. Bursa	3.242	4. Bursa	3.491
5. Gaziantep	1.046	5. Gaziantep	1.084	5. Konya	1.194	5. Konya	1.316
6. Konya	975	6. Konya	1.084	6. Gaziantep	1.163	6. Gaziantep	1.279
7. Kocaeli	964	7. Kocaeli	994	7. Kocaeli	1.108	7. Kocaeli	1.229
8. Adana	839	8. Adana	856	8. Adana	915	8. Mersin	927
9. Mersin	774	9. İçel	805	9. Mersin	870	9. Adana	941
10. Denizli	760	10. Antalya	804	10. Antalya	827	10. Antalya	886
11. Antalya	710	11. Denizli	766	11. Denizli	785	11. Denizli	821
12. Hatay	659	12. Hatay	674	12. Kayseri	728	12. Kayseri	815
13. Kayseri	645	13. Kayseri	662	13. Hatay	699	13. Hatay	718
14. Manisa	322	14. Manisa	322	14. Manisa	366	14. Manisa	429
15. Tekirdağ	283	15. Tekirdağ	291	15. Tekirdağ	319	15. Tekirdağ	357
Diğer	4.693	Diğer	5.179	Diğer	5.358	Diğer	5.616
Toplam	48.586	Toplam	50.379	Toplam	53.282	Toplam	56.440

Kaynak: TÜİK, DTM(2012)

Tablo 3.34: İthalatçı Firma Sayısına Göre İl Sıralaması (2009-2012)

2009		2010		2011		2012	
İl Sıralaması	İthalatçı Firma Sayısı	İl Sıralaması	İthalatçı Firma Sayısı	İl Sıralaması	İthalatçı Firma Sayısı	İl Sıralaması	İthalatçı Firma Sayısı
1. İstanbul	32.212	1. İstanbul	34.178	1. İstanbul	36.827	1. İstanbul	36.634
2. Ankara	5.407	2. Ankara	5.792	2. Ankara	6.339	2. Ankara	6.256
3. İzmir	4.058	3. İzmir	4.210	3. İzmir	4.749	3. İzmir	4.711
4. Bursa	2.349	4. Bursa	2.580	4. Bursa	2.919	4. Bursa	3.002
5. Kocaeli	1.043	5. Kocaeli	1.136	5. Kocaeli	1.304	5. Kocaeli	1.372
6. Adana	870	6. Gaziantep	986	6. Konya	1.145	6. Gaziantep	1.191
7. Gaziantep	851	7. Adana	959	7. Gaziantep	1.125	7. Konya	1.135
8. Antalya	848	8. Antalya	939	8. Antalya	1.102	8. Antalya	1.111
9. Konya	746	9. Konya	906	9. Adana	1.056	9. Adana	1.059
10. Mersin	569	10. Mersin	621	10. Mersin	685	10. Mersin	690
11. Denizli	505	11. Denizli	528	11. Denizli	585	11. Denizli	624
12. Kayseri	480	12. Kayseri	509	12. Kayseri	582	12. Kayseri	600
13. Tekirdağ	306	13. Tekirdağ	340	13. Van	475	13. Tekirdağ	432
14. Manisa	269	14. Manisa	299	14. Tekirdağ	416	14. Manisa	379
15. Hatay	252	15. Hatay	287	15. Manisa	385	15. Hatay	339
16. Muğla	252	16. Sakarya	282	16. Hatay	338	16. Sakarya	331
Diğer	4.014	Diğer	4.611	Diğer	5.646	Diğer	5.210
Toplam	55.031	Toplam	59.163	Toplam	65.678	Toplam	65.076

Kaynak: TÜİK, DTM(2012)

Kayıtlara göre sanayi işletmelerinin, başta İstanbul(%31) olmak üzere, Bursa(%8), Ankara(%7), İzmir(%5), Konya(%4), Gaziantep(%3), Denizli(%3), Kocaeli(%2), Adana(%2), Tekirdağ(%2), Kayseri(%2), Mersin(%2) olmak üzere; toplam %71'i oniki ilimizdedir. Bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %48'i Marmara Bölgesinde, %17'si İç Anadolu Bölgesinde, %14'ü Ege Bölgesinde, %8'i Akdeniz Bölgesinde, %6'sı Karadeniz Bölgesinde, %5'i Güneydoğu Anadolu Bölgesinde, % 2'si Doğu Anadolu Bölgesindedir. Denizli ilinde sanayi siciline kayıtlı sanayi işletmesi sayısı 1.866'dır.Toplam sanayi işletmesi içerisinde %3'lük bir oran ile sanayisi gelişmiş yedinci ildir. Ege Bölgesi'ndeki illerin sanayi bakımından değerlendirmesi yapıldığında, %37' lik bir oran ile İzmir ili ilk sırada yer almaktadır. İzmir ilini takip eden iller sırasıyla; Denizli(%18), Manisa(%11),Uşak(%9),Afyonkarahisar(%7), Aydın(%7), Muğla(%6), Kütahya(%5) olarak görülmektedir (Bilim,Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı,81 İl Sanayi Durum Raporu,2013:128).

Tablo 3.35: İhracat Değerine Göre İl Sıralamaları (2009-2012)

2009		2010		2011		2012	
İl Sıralaması	İhracat Değeri (1.000 \$)	İl Sıralaması	İhracat Değeri (1.000 \$)	İl Sıralaması	İhracat Değeri (1.000 \$)	İl Sıralaması	İhracat Değeri (1.000 \$)
1. İstanbul	55.541.336	1.İstanbul	53.130.006	1.İstanbul	61.431.546	1.İstanbul	76,622,425
2. Bursa	9.057.157	2.Bursa	10.673.812	2.Kocaeli	12.340.885	2.Kocaeli	12,597,593
3. İzmir	6.118.167	3.Kocaeli	9.486.209	3.Bursa	11.691.435	3.Bursa	11,123,461
4. Ankara	4.909.095	4.İzmir	6.678.986	4.İzmir	8.070.869	4.İzmir	8,658,822
5. Kocaeli	4.557.639	5.Ankara	5.619.521	5.Ankara	6.594.460	5.Ankara	7,138,067
6. Gaziantep	2.952.488	6.Gaziantep	3.517.993	6.Gaziantep	4.759.836	6.Gaziantep	5,579,976
7. Sakarya	1.722.184	7.Manisa	3.445.556	7.Manisa	4.165.796	7.Manisa	4,198,351
8. Denizli	1.587.336	8.Denizli	2.126.589	8.Denizli	2.639.034	8.Denizli	2,622,583
9. Hatay	1.416.912	9.Hatay	1.697.293	9.Hatay	2.049.587	9.Hatay	2,039,499
10. Adana	1.134.975	10.Sakarya	1.678.135	10.Sakarya	2.011.734	10.Adana	1,914,578
11. Mersin	1.047.815	11.Adana	1.350.944	11.Adana	1.755.986	11.Sakarya	1,820,384
12. Kayseri	963.223	12.Mersin	1.181.367	12.Kayseri	1.468.625	12.Kayseri	1,582,427
13.Manisa	911.996	13.Kayseri	1.163.811	13.Mersin	1.339.118	13.Mersin	1,311,411
14. Trabzon	815.701	14.Trabzon	1.011.085	14.Konya	1.167.810	14.Konya	1,275,623
15. Konya	734.944	15.Konya	978.630	15.Trabzon	1.088.487	15.Trabzon	1,099,590
Diğer	8.657.791	Diğer	8.021.502	Diğer	12.342.416	Diğer	12.879.578
Toplam	102.128.759	Toplam	113.883.219	Toplam	134.917.634	Toplam	152.464.374

Kaynak: TÜİK, DTM(2012)

Tablo 3.36: İthalat Değerine Göre İl Sıralamaları (2009-2012)

2009		2010		2011		2012	
İl Sıralaması	İthalat Değeri (1.000 \$)	İl Sıralaması	İthalat Değeri (1.000 \$)	İl Sıralaması	İthalat Değeri (1.000 \$)	İl Sıralaması	İthalat Değeri (1.000 \$)
1. İstanbul	78.738.713	1. İstanbul	98.430.653	1. İstanbul	123.911.193	1. İstanbul	119.601.355
2. Ankara	16.491.981	2. Kocaeli	22.638.583	2. Kocaeli	12.703.014	2. Kocaeli	11.733.557
3. Kocaeli	14.348.280	3. Ankara	19.065.828	3. Ankara	11.912.994	3. İzmir	10.576.823
4. Bursa	7.082.429	4. Bursa	9.849.172	4. Bursa	11.912.577	4. Ankara	10.489.472
5. İzmir	6.267.199	5. İzmir	8.416.730	5. İzmir	10.619.377	5. Bursa	10.316.104
6. Hatay	2.718.461	6. Gaziantep	3.430.176	6. Gaziantep	4.722.856	6. Gaziantep	5.053.993
7. Gaziantep	2.127.308	7. Hatay	3.131.351	7. Hatay	4.594.155	7. Hatay	4.420.191
8. Adana	1.692.984	8. Manisa	2.963.014	8. Manisa	3.632.191	8. Manisa	3.618.458
9. Zonguldak	1.391.076	9. Adana	2.228.917	9. Adana	2.973.992	9. Adana	3.046.331
10. Denizli	1.146.365	10. Denizli	1.730.745	10. Denizli	2.262.601	10. Denizli	2.262.294
11. Kayseri	1.001.565	11. Zonguldak	1.540.449	11. Kayseri	1.723.849	11. Kayseri	1.589.200
12. Sakarya	908.733	12. Kayseri	1.449.349	12. Zonguldak	1.538.022	12. Zonguldak	1.256.296
13. Mersin	689.364	13. Mersin	1.080.208	13. Sakarya	1.368.317	13. Konya	1.153.774
14. Manisa	598.870	14. Sakarya	1.005.086	14. Mersin	1.235.917	14. Sakarya	1.149.584
15. Konya	583.391	15. Antalya	815.442	15. K. Maraş	1.188.097	15. Mersin	1.129.241
Diğer	5.146.003	Diğer	5.545.028	Diğer	44.542.442	Diğer	49.148.353
Toplam	140.928.421	Toplam	185.544.332	Toplam	240.841.602	Toplam	236.545.037

Kaynak: TÜİK, DTM(2012)

3.8. Hatay'da Dış Ticaret

Bir sınır ili olan Hatay'da ticaret, il ekonomisi içinde en önemli iktisadi faaliyet kolu durumundadır. Hatay'da ticaret büyük ölçüde demir-çelik ürünleri, filtre, mobilya, ayakkabı ile tarımsal ürünlere dayanmaktadır. Buğday, pamuk, portakal, mandalina, zeytin, kuru soğan ve domates gibi ürünler, il için ticarete konu olan en önemli tarımsal ürünlerdir. İl genelindeki ticaret borsalarında işlem gören ürünler; pamuk, nebati yağlar, yağlı tohumlar, hububat, bakliyat ve mamulleri yer almaktadır. E-5 karayolunun Hatay'dan geçmesi, 2 adet sınır kapısının bulunması ve İskenderun Limanı ile körfezdeki diğer iskelelerin etkisiyle dış ticaret gelişmiş durumdadır. Ayrıca ilin, İstanbul ilinden sonra en büyük taşıma kapasitesine sahip il olması özelliği, ticari potansiyeline güç katmaktadır (Hatay İl Stratejik Planı ,2011:196). Kayıtlara göre sanayi işletmelerinin, başta İstanbul(%31) olmak üzere, Bursa(%8), Ankara(%7), İzmir(%5), Konya(%4), Gaziantep(%3), Denizli(%3), Kocaeli(%2), Adana(%2), Tekirdağ(%2), Kayseri(%2), Mersin(%2) olmak üzere; toplam % 71'i on iki ilimizdedir. Bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %48'i Marmara Bölgesinde, %17'si İç Anadolu Bölgesinde,

% 14'ü Ege Bölgesinde, %8'i Akdeniz Bölgesinde, %6'sı Karadeniz Bölgesinde, %5'i Güneydoğu Anadolu Bölgesinde, % 2'si Doğu Anadolu Bölgesindedir. Hatay ilinde sanayi siciline kayıtlı sanayi işletmesi sayısı 736'dır. Toplam sanayi işletmesi içerisinde %1'lik bir oran ile sanayisi gelişmiş illerimiz arasında yer almaktadır. Akdeniz Bölgesi'ndeki illerin sanayi bakımından değerlendirilmesi yapıldığında, %25 lik bir oran ile Adana ilk sırada yer almaktadır. Adana ilini takip eden iller sırasıyla; Mersin(%19), Antalya(%16), Hatay(%13), Kahramanmaraş(%11), Burdur(%6), Isparta(%6) ve Osmaniye(%4) olarak görülmektedir (Bilim,Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı,81 İl Sanayi Durum Raporu,2013:198).Son yıllarda İthalatçı ve İhracatçı firma sayılarındaki artış Hatay ekonomisine çok önemli bir hareketlilik kazandırmıştır. Hatay ili 2012 yılında 718 ihracatçı firması ile 81 ilin içerisinde 13.sırada, 339 ithalatçı firması ile 15.sırada yer almıştır. Tablo 3.37. de illere göre ihracatçı firma sayısı, Tablo 3.38. de ise illere göre ithalatçı firma sayıları sıralamaları verilmiştir.

Tablo 3.37: İhracatçı Firma Sayısına Göre İl Sıralaması (2009-2012)

2009		2010		2011		2012	
İl Sıralaması	İhracatçı Firma Sayısı	İl Sıralaması	İhracatçı Firma Sayısı	İl Sıralaması	İhracatçı Firma Sayısı	İl Sıralaması	İhracatçı Firma Sayısı
1. İstanbul	25.602	1. İstanbul	26.539	1. İstanbul	27.907	1. İstanbul	29.492
2. İzmir	3.692	2. İzmir	3.916	2. İzmir	4.107	2. İzmir	4.269
3. Ankara	3.341	3. Ankara	3.445	3. Ankara	3.694	3. Ankara	3.854
4. Bursa	2.901	4. Bursa	2.958	4. Bursa	3.242	4. Bursa	3.491
5. Gaziantep	1.046	5. Gaziantep	1.084	5. Konya	1.194	5. Konya	1.316
6. Konya	975	6. Konya	1.084	6. Gaziantep	1.163	6. Gaziantep	1.279
7. Kocaeli	964	7. Kocaeli	994	7. Kocaeli	1.108	7. Kocaeli	1.229
8. Adana	839	8. Adana	856	8. Adana	915	8. Mersin	927
9. Mersin	774	9. İçel	805	9. Mersin	870	9. Adana	941
10. Denizli	760	10. Antalya	804	10. Antalya	827	10. Antalya	886
11. Antalya	710	11. Denizli	766	11. Denizli	785	11. Denizli	821
12. Hatay	659	12. Hatay	674	12. Kayseri	728	12. Kayseri	815
13. Kayseri	645	13. Kayseri	662	13. Hatay	699	13. Hatay	718
14. Manisa	322	14. Manisa	322	14. Manisa	366	14. Manisa	429
15. Tekirdağ	283	15. Tekirdağ	291	15. Tekirdağ	319	15. Tekirdağ	357
Diğer	4.693	Diğer	5.179	Diğer	5.358	Diğer	5.616
Toplam	48.586	Toplam	50.379	Toplam	53.282	Toplam	56.440

Kaynak: TÜİK, DTM(2012)

Tablo 3.38: İthalatçı Firma Sayısına Göre İl Sıralaması (2009-2012)

2009		2010		2011		2012	
İl Sıralaması	İthalatçı Firma Sayısı	İl Sıralaması	İthalatçı Firma Sayısı	İl Sıralaması	İthalatçı Firma Sayısı	İl Sıralaması	İthalatçı Firma Sayısı
1. İstanbul	32.212	1.İstanbul	34.178	1. İstanbul	36.827	1. İstanbul	36.634
2. Ankara	5.407	2.Ankara	5.792	2. Ankara	6.339	2. Ankara	6.256
3. İzmir	4.058	3.İzmir	4.210	3. İzmir	4.749	3. İzmir	4.711
4. Bursa	2.349	4.Bursa	2.580	4. Bursa	2.919	4. Bursa	3.002
5. Kocaeli	1.043	5.Kocaeli	1.136	5. Kocaeli	1.304	5. Kocaeli	1.372
6. Adana	870	6.Gaziantep	986	6. Konya	1.145	6. Gaziantep	1.191
7. Gaziantep	851	7.Adana	959	7. Gaziantep	1.125	7. Konya	1.135
8. Antalya	848	8.Antalya	939	8. Antalya	1.102	8. Antalya	1.111
9. Konya	746	9.Konya	906	9. Adana	1.056	9. Adana	1.059
10. Mersin	569	10.Mersin	621	10. Mersin	685	10. Mersin	690
11. Denizli	505	11.Denizli	528	11. Denizli	585	11. Denizli	624
12. Kayseri	480	12.Kayseri	509	12. Kayseri	582	12. Kayseri	600
13. Tekirdağ	306	13. Tekirdağ	340	13. Van	475	13. Tekirdağ	432
14. Manisa	269	14.Manisa	299	14. Tekirdağ	416	14. Manisa	379
15. Hatay	252	15.Hatay	287	15.Manisa	385	15. Hatay	339
16. Muğla	252	16.Sakarya	282	16. Hatay	338	16. Sakarya	331
Diğer	4.014	Diğer	4.611	Diğer	5.646	Diğer	5.210
Toplam	55.031	Toplam	59.163	Toplam	65.678	Toplam	65.076

Kaynak: TÜİK, DTM (2012)

Tablo 3.39: İhracat Değerine Göre İl Sıralamaları (2009-2012)

2009		2010		2011		2012	
İl Sıralaması	İhracat Değeri (1.000 \$)	İl Sıralaması	İhracat Değeri (1.000 \$)	İl Sıralaması	İhracat Değeri (1.000 \$)	İl Sıralaması	İhracat Değeri (1.000 \$)
1. İstanbul	55.541.336	1.İstanbul	53.130.006	1. İstanbul	61.431.546	1. İstanbul	76.622,425
2. Bursa	9.057.157	2.Bursa	10.673.812	2.Kocaeli	12.340.885	2.Kocaeli	12,597,593
3. İzmir	6.118.167	3.Kocaeli	9.486.209	3.Bursa	11.691.435	3.Bursa	11,123,461
4. Ankara	4.909.095	4.İzmir	6.678.986	4.İzmir	8.070.869	4.İzmir	8,658,822
5. Kocaeli	4.557.639	5.Ankara	5.619.521	5.Ankara	6.594.460	5.Ankara	7,138,067
6. Gaziantep	2.952.488	6.Gaziantep	3.517.993	6.Gaziantep	4.759.836	6.Gaziantep	5,579,976
7. Sakarya	1.722.184	7.Manisa	3.445.556	7.Manisa	4.165.796	7.Manisa	4,198,351
8. Denizli	1.587.336	8.Denizli	2.126.589	8.Denizli	2.639.034	8.Denizli	2,622,583
9. Hatay	1.416.912	9.Hatay	1.697.293	9.Hatay	2.049.587	9.Hatay	2,039,499
10. Adana	1.134.975	10.Sakarya	1.678.135	10.Sakarya	2.011.734	10.Adana	1,914,578
11. Mersin	1.047.815	11.Adana	1.350.944	11.Adana	1.755.986	11.Sakarya	1,820,384
12. Kayseri	963.223	12.Mersin	1.181.367	12.Kayseri	1.468.625	12.Kayseri	1,582,427
13. Manisa	911.996	13.Kayseri	1.163.811	13.Mersin	1.339.118	13.Mersin	1,311,411
14. Trabzon	815.701	14.Trabzon	1.011.085	14.Konya	1.167.810	14.Konya	1,275,623
15. Konya	734.944	15.Konya	978.630	15.Trabzon	1.088.487	15.Trabzon	1,099,590
Diğer	8.657.791	Diğer	8.021.502	Diğer	12.342.416	Diğer	12.879.578
Toplam	102.128.759	Toplam	113.883.219	Toplam	134.917.634	Toplam	152.464.374

Kaynak: TÜİK, DTM(2012)

2000 yılında Türkiye'nin ihracatı içindeki payı % 1,00 olan Hatay'ın, 2012 yılında Türkiye'nin toplam ihracatı içindeki payı %1,33'tür.2000 yılında Türkiye'nin ithalatı içerisinde İlimizin payı %0,98 iken 2012 yılında bu oran %1.86 olup yaklaşık 4.4 milyar \$ seviyesine ulaşmıştır. Tablo 3.40 ve 3.41'da Hatay'ın yıllara göre Türkiye'nin ihracatı ve ithalatı içindeki payı ve il sıralaması verilmiştir. 2012 yılı itibariyle Hatay, ihracat değerine göre yapılan sıralamada 81 il içerisinde 9. ithalat değerine göre yapılan sıralamada ise 7. il olmuştur (TR63 İleri İhracat Analizi,DOĞAKA,2012).

Tablo 3.40: İthalat Değerine Göre İl Sıralamaları (2009-2012)

2009		2010		2011		2012	
İl Sıralaması	İthalat Değeri (1.000 \$)	İl Sıralaması	İthalat Değeri (1.000 \$)	İl Sıralaması	İthalat Değeri (1.000 \$)	İl Sıralaması	İthalat Değeri (1.000 \$)
1. İstanbul	78.738.713	1.İstanbul	98.430.653	1.İstanbul	123.911.193	1.İstanbul	119,601,355
2. Ankara	16.491.981	2.Kocaeli	22.638.583	2.Kocaeli	12.703.014	2.Kocaeli	11,733,557
3. Kocaeli	14.348.280	3.Ankara	19.065.828	3.Ankara	11.912.994	3.İzmir	10,576,823
4. Bursa	7.082.429	4.Bursa	9.849.172	4.Bursa	11.912.577	4.Ankara	10,489,472
5. İzmir	6.267.199	5.İzmir	8.416.730	5.İzmir	10.619.377	5.Bursa	10,316,104
6. Hatay	2.718.461	6.Gaziantep	3.430.176	6.Gaziantep	4.722.856	6.Gaziantep	5,053,993
7. Gaziantep	2.127.308	7.Hatay	3.131.351	7.Hatay	4.594.155	7.Hatay	4,420,191
8. Adana	1.692.984	8.Manisa	2.963.014	8.Manisa	3.632.191	8.Manisa	3,618,458
9. Zonguldak	1.391.076	9.Adana	2.228.917	9.Adana	2.973.992	9.Adana	3,046,331
10. Denizli	1.146.365	10.Denizli	1.730.745	10.Denizli	2.262.601	10.Denizli	2,262,294
11. Kayseri	1.001.565	11.Zonguldak	1.540.449	11.Kayseri	1.723.849	11.Kayseri	1,589,200
12. Sakarya	908.733	12.Kayseri	1.449.349	12.Zonguldak	1.538.022	12.Zonguldak	1,256,296
13. Mersin	689.364	13.Mersin	1.080.208	13.Sakarya	1.368.317	13.Konya	1,153,774
14. Manisa	598.870	14.Sakarya	1.005.086	14.Mersin	1.235.917	14.Sakarya	1,149,584
15. Konya	583.391	15.Antalya	815.442	15.K.Maraş	1.188.097	15.Mersin	1,129,241
Diğer	5.146.003	Diğer	5.545.028	Diğer	44.542.442	Diğer	49.148.353
Toplam	140.928.421	Toplam	185.544.332	Toplam	240.841.602	Toplam	236.545.037

Kaynak:TÜİK (2012)

3.9. Adana'da Dış Ticaret

Adana ili sanayisi, tarıma dayalı sanayi olarak gelişim göstermiştir. Tarıma dayalı tekstil ve bitkisel yağ sanayi ön plana çıkmaktadır. Adana'nın sanayi üretiminde ilk sıralarda yer almasının nedenleri; yatırım ikliminin müsait olması, hammaddenin kaynağında bulunması ve yatırım-ihracat için çok çeşitli imkan ve altyapının mevcut olmasıdır. Hacı Sabancı Organize Sanayi Bölgesi, Yumurtalık Serbest Bölgesi, enerji nakil hatları, uluslararası havalimanı, TEM otoyolu ve demiryolu, yetişmiş istihdam desteği, Çukurova Üniversitesi, Adana Bilim ve Teknoloji Üniversitesi ve su kanalları ile Adana ili yatırım iklimi açısından önemli avantajlara sahiptir. İlde son 30 yılda, sadece Adana Organize Sanayi Bölgesi'nde modern teknoloji ve küresel rekabet koşullarına uygun 250'den fazla fabrika kurulmuştur. İstanbul Sanayi Odası tarafından açıklanan ' Türkiye'nin ilk 500 Büyük Sanayi Kuruluşu' sıralamasına Adana ilinden 12 Sanayi firması girmiştir. 'Türkiye'nin ikinci 500 Büyük Sanayi Kuruluşu' sıralamasında da Adana ilinden 17 sanayi firması bulunmaktadır (Bilim,Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı,81 İl Sanayi Durum Raporu,2013:05).

Son yıllarda İthalatçı ve İhracatçı firma sayılarındaki artış Adana ekonomisine çok önemli bir hareketlilik kazandırmıştır. Adana 2012 yılında 941 ihracatçı firması ile 81 ilin içerisinde 9.sırada, 1059 ithalatçı firması ile 9.sırada yer almıştır. Tablo 3.46. de illere göre ihracatçı firma sayısı, Tablo 3.47. de ise illere göre ithalatçı firma sayıları sıralamaları verilmiştir.Adana'nın ihracat değeri diğer illerle karşılaştırıldığında, son 10 yılda devamlı ilk 10 da, ithalat değeri ise son üç yılda ilk 7 içerisinde olduğu görülmektedir.

Tablo 3.41: İhracatçı Firma Sayısına Göre İl Sıralaması (2009-2012)

2009		2010		2011		2012	
İl Sıralaması	İhracatçı Firma Sayısı	İl Sıralaması	İhracatçı Firma Sayısı	İl Sıralaması	İhracatçı Firma Sayısı	İl Sıralaması	İhracatçı Firma Sayısı
1. İstanbul	25.602	1. İstanbul	26.539	1. İstanbul	27.907	1. İstanbul	29.492
2. İzmir	3.692	2. İzmir	3.916	2. İzmir	4.107	2. İzmir	4.269
3. Ankara	3.341	3. Ankara	3.445	3. Ankara	3.694	3. Ankara	3.854
4. Bursa	2.901	4. Bursa	2.958	4. Bursa	3.242	4. Bursa	3.491
5. Gaziantep	1.046	5. Gaziantep	1.084	5. Konya	1.194	5. Konya	1.316
6. Konya	975	6. Konya	1.084	6. Gaziantep	1.163	6. Gaziantep	1.279
7. Kocaeli	964	7. Kocaeli	994	7. Kocaeli	1.108	7. Kocaeli	1.229
8. Adana	839	8. Adana	856	8. Adana	915	8. Mersin	927
9. Mersin	774	9. İçel	805	9. Mersin	870	9. Adana	941
10. Denizli	760	10. Antalya	804	10. Antalya	827	10. Antalya	886
11. Antalya	710	11. Denizli	766	11. Denizli	785	11. Denizli	821
12. Hatay	659	12. Hatay	674	12. Kayseri	728	12. Kayseri	815
13. Kayseri	645	13. Kayseri	662	13. Hatay	699	13. Hatay	718
14. Manisa	322	14. Manisa	322	14. Manisa	366	14. Manisa	429
15. Tekirdağ	283	15. Tekirdağ	291	15. Tekirdağ	319	15. Tekirdağ	357
Diğer	4.693	Diğer	5.179	Diğer	5.358	Diğer	5.616
Toplam	48.586	Toplam	50.379	Toplam	53.282	Toplam	56.440

Kaynak: TÜİK, DTM(2012)

Tablo 3.42: İthalatçı Firma Sayısına Göre İl Sıralaması (2009-2012)

2009		2010		2011		2012	
İl Sıralaması	İthalatçı Firma Sayısı	İl Sıralaması	İthalatçı Firma Sayısı	İl Sıralaması	İthalatçı Firma Sayısı	İl Sıralaması	İthalatçı Firma Sayısı
1. İstanbul	32.212	1. İstanbul	34.178	1. İstanbul	36.827	1. İstanbul	36.634
2. Ankara	5.407	2. Ankara	5.792	2. Ankara	6.339	2. Ankara	6.256
3. İzmir	4.058	3. İzmir	4.210	3. İzmir	4.749	3. İzmir	4.711
4. Bursa	2.349	4. Bursa	2.580	4. Bursa	2.919	4. Bursa	3.002
5. Kocaeli	1.043	5. Kocaeli	1.136	5. Kocaeli	1.304	5. Kocaeli	1.372
6. Adana	870	6. Gaziantep	986	6. Konya	1.145	6. Gaziantep	1.191
7. Gaziantep	851	7. Adana	959	7. Gaziantep	1.125	7. Konya	1.135
8. Antalya	848	8. Antalya	939	8. Antalya	1.102	8. Antalya	1.111
9. Konya	746	9. Konya	906	9. Adana	1.056	9. Adana	1.059
10. Mersin	569	10. Mersin	621	10. Mersin	685	10. Mersin	690
11. Denizli	505	11. Denizli	528	11. Denizli	585	11. Denizli	624
12. Kayseri	480	12. Kayseri	509	12. Kayseri	582	12. Kayseri	600
13. Tekirdağ	306	13. Tekirdağ	340	13. Van	475	13. Tekirdağ	432
14. Manisa	269	14. Manisa	299	14. Tekirdağ	416	14. Manisa	379
15. Hatay	252	15. Hatay	287	15. Manisa	385	15. Hatay	339
16. Muğla	252	16. Sakarya	282	16. Hatay	338	16. Sakarya	331
Diğer	4.014	Diğer	4.611	Diğer	5.646	Diğer	5.210
Toplam	55.031	Toplam	59.163	Toplam	65.678	Toplam	65.076

Kaynak: TÜİK(2012)

Adana ili ihracatı ağırlıklı olarak Avrupa Birliği ülkelerine yöneliktir. Ayrıca G-8 ülkeleri, komşu ülkeler ve Ortadoğu ülkelerine de ihracat yapılmaktadır. Irak, Almanya, İtalya, Fransa, İspanya, Rusya Federasyonu, Hollanda, Çin Halk Cumhuriyeti, İngiltere ve Suriye ihracat yapılan ülkelerdir. İhracata konu ürünler; dokumaya elverişli maddeler ve bunlardan mamul eşya grubu ile plastik ve kauçuk ürünler, nakil vasıtaları, bitkisel ürünler ve gıda sanayi ürünleridir. Kayıtlara göre sanayi işletmelerinin, başta İstanbul (%31) olmak üzere, Bursa(%8), Ankara(%7), İzmir (%5), Konya(%4), Gaziantep(%3), Denizli(%3), Kocaeli(%2), Adana(%2), Tekirdağ(%2), Kayseri(%2), Mersin(%2) olmak üzere; toplam % 71'i on iki ilimizdedir. Adana ilinde sanayi siciline kayıtlı sanayi işletmesi sayısı 1.555'tir. Toplam sanayi işletmesi içerisinde %2'lik bir oran ile sanayisi gelişmiş 12 il arasında yer almaktadır. Akdeniz Bölgesi'ndeki illerin sanayi bakımından değerlendirilmesi yapıldığında, %25'lik bir oran ile Adana ilk sırada yer almaktadır. Adana ilini takip eden iller sırasıyla; Mersin(%19), Antalya(%16), Hatay(%13), Kahramanmaraş (%11), Burdur(%6), Isparta(%6) ve Osmaniye(%4) olarak görülmektedir (Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 81 İl Sanayi Durum Raporu, 2013:05).

Tablo 3.43: İhracat Değerine Göre İl Sıralamaları (2009-2012)

2009		2010		2011		2012	
İl Sıralaması	İhracat Değeri (1.000 \$)	İl Sıralaması	İhracat Değeri (1.000 \$)	İl Sıralaması	İhracat Değeri (1.000 \$)	İl Sıralaması	İhracat Değeri (1.000 \$)
1. İstanbul	55.541.336	1. İstanbul	53.130.006	1. İstanbul	61.431.546	1. İstanbul	76.622,425
2. Bursa	9.057.157	2. Bursa	10.673.812	2. Kocaeli	12.340.885	2. Kocaeli	12,597,593
3. İzmir	6.118.167	3. Kocaeli	9.486.209	3. Bursa	11.691.435	3. Bursa	11,123,461
4. Ankara	4.909.095	4. İzmir	6.678.986	4. İzmir	8.070.869	4. İzmir	8,658,822
5. Kocaeli	4.557.639	5. Ankara	5.619.521	5. Ankara	6.594.460	5. Ankara	7,138,067
6. Gaziantep	2.952.488	6. Gaziantep	3.517.993	6. Gaziantep	4.759.836	6. Gaziantep	5,579,976
7. Sakarya	1.722.184	7. Manisa	3.445.556	7. Manisa	4.165.796	7. Manisa	4,198,351
8. Denizli	1.587.336	8. Denizli	2.126.589	8. Denizli	2.639.034	8. Denizli	2,622,583
9. Hatay	1.416.912	9. Hatay	1.697.293	9. Hatay	2.049.587	9. Hatay	2,039,499
10. Adana	1.134.975	10. Sakarya	1.678.135	10. Sakarya	2.011.734	10. Adana	1,914,578
11. Mersin	1.047.815	11. Adana	1.350.944	11. Adana	1.755.986	11. Sakarya	1,820,384
12. Kayseri	963.223	12. Mersin	1.181.367	12. Kayseri	1.468.625	12. Kayseri	1,582,427
13. Manisa	911.996	13. Kayseri	1.163.811	13. Mersin	1.339.118	13. Mersin	1,311,411
14. Trabzon	815.701	14. Trabzon	1.011.085	14. Konya	1.167.810	14. Konya	1,275,623
15. Konya	734.944	15. Konya	978.630	15. Trabzon	1.088.487	15. Trabzon	1,099,590
Diğer	8.657.791	Diğer	8.021.502	Diğer	12.342.416	Diğer	12.879.578
Toplam	102.128.759	Toplam	113.883.219	Toplam	134.917.634	Toplam	152.464.374

Kaynak: TÜİK, DTM (2012)

2012 yılında bir önceki yıla göre yüzde 2 artış gerçekleşmiş ve 3 milyar 46 milyon ABD Doları yükselmiştir. 2011 yılı yıllık artışı ise yüzde 33 olarak gerçekleşmişti. Adana iline ithal edilen ürün grupları incelendiğinde de 2012 yılında en fazla ithalat 618 Milyon 717 Bin ABD Doları ile Kimya Sanayi ürün grubunda yapılmıştır. Ardından 540 milyon 450 bin ABD Dolar ile “Dokumaya Elverişli Maddeler ve Bunlardan Mamul Eşya” ve 469 milyon 727 Bin ABD Doları ile “Sanat Eserleri, Koleksiyon Eşyası Ve Antikalar” ürün gruplarında en fazla ithalat yapılmıştır. Ülkelere göre yapılan ithalatta ise en fazla ithalat 749 milyon 192 bin ABD Doları ile Amerika Birleşik Devletleri’nden yapılmış olup bir önceki yıla göre yüzde 33 artış gerçekleşmiştir. Ardından 249 milyon 97 bin ABD Doları ile Çin ve 166 milyon 679 Bin ABD Doları ile Japonya ülkeleri sıralanmaktadır. Ülkeler bazında İthalat artış oranları incelendiğinde ise en fazla artış %141 ile İngiltere ithalatında gerçekleşmiş olup, ardından %138 ile Rusya Federasyonu ve %88 artış ile Macaristan ülkeleri sıralanmıştır (Adana Ticaret Odası,Adana Dış Ticaret Raporu,2012:45).

Tablo 3.44: İthalat Değerine Göre İl Sıralamaları (2009-2012)

2009		2010		2011		2012	
İl Sıralaması	İthalat Değeri (1.000 \$)	İl Sıralaması	İthalat Değeri (1.000 \$)	İl Sıralaması	İthalat Değeri (1.000 \$)	İl Sıralaması	İthalat Değeri (1.000 \$)
1. İstanbul	78.738.713	1. İstanbul	98.430.653	1. İstanbul	123.911.193	1. İstanbul	119.601,355
2. Ankara	16.491.981	2. Kocaeli	22.638.583	2. Kocaeli	12.703.014	2. Kocaeli	11,733,557
3. Kocaeli	14.348.280	3. Ankara	19.065.828	3. Ankara	11.912.994	3. İzmir	10,576,823
4. Bursa	7.082.429	4. Bursa	9.849.172	4. Bursa	11.912.577	4. Ankara	10,489,472
5. İzmir	6.267.199	5. İzmir	8.416.730	5. İzmir	10.619.377	5. Bursa	10,316,104
6. Hatay	2.718.461	6. Gaziantep	3.430.176	6. Gaziantep	4.722.856	6. Gaziantep	5,053,993
7. Gaziantep	2.127.308	7. Hatay	3.131.351	7. Hatay	4.594.155	7. Hatay	4,420,191
8. Adana	1.692.984	8. Manisa	2.963.014	8. Manisa	3.632.191	8. Manisa	3,618,458
9. Zonguldak	1.391.076	9. Adana	2.228.917	9. Adana	2.973.992	9. Adana	3,046,331
10. Denizli	1.146.365	10. Denizli	1.730.745	10. Denizli	2.262.601	10. Denizli	2,262,294
11. Kayseri	1.001.565	11. Zonguldak	1.540.449	11. Kayseri	1.723.849	11. Kayseri	1,589,200
12. Sakarya	908.733	12. Kayseri	1.449.349	12. Zonguldak	1.538.022	12. Zonguldak	1,256,296
13. Mersin	689.364	13. Mersin	1.080.208	13. Sakarya	1.368.317	13. Konya	1,153,774
14. Manisa	598.870	14. Sakarya	1.005.086	14. Mersin	1.235.917	14. Sakarya	1,149,584
15. Konya	583.391	15. Antalya	815.442	15. K. Maraş	1.188.097	15. Mersin	1,129,241
Diğer	5.146.003	Diğer	5.545.028	Diğer	44.542.442	Diğer	49.148.353
Toplam	140.928.421	Toplam	185.544.332	Toplam	240.841.602	Toplam	236.545.037

Kaynak: TUIK, DTM(2012)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

GAZİANTEP'TE DIŞ TİCARET

4.1.GAZİANTEP'İN COĞRAFI, TARİHİ VE EKONOMİK YAPISI

4.1.1.Gaziantep Hakkında Genel Bilgiler

Güneydoğu Anadolu Bölgesinin en büyük, Türkiye'nin ise 6. büyük kenti olan Gaziantep, nüfusu, ekonomik potansiyeli ve Büyükşehir statüsü ile bir metropol görünümündedir.

Anadolu'nun ilk yerleşim alanlarından birisi olan, Kalkolitik, Paleolitik, Neolitik, Hitit, Mitani, Asur, Pers, Büyük İskender, Selevkoslar, Roma, Bizans, İslam, Türk-İslam, Osmanlı dönemlerini yaşayan Gaziantep, bu dönemlere ait eserleri günümüze kadar taşımıştır. İlk uygarlıkların doğduğu Mezopotamya ve Akdeniz arasında bulunuşu, güneyden ve Akdeniz'den doğuya, kuzeye ve batıya giden yolların kavşağında oluşu, Tarihi İpek Yolu'nun buradan geçmesi uygarlık tarihine ve bugüne yön vermiş olup, ayrıca her dönemde kültür ve ticaret merkezi olma özelliğini korumuştur.

Gaziantep ve çevresi tarihte ilk uygarlıkların doğduğu, Mezopotamya ve Akdeniz arasında bulunmaktadır. Bu nedenle Gaziantep, tarih öncesi çağlardan beri insan topluluklarına yerleşme sahası ve uğrak yeri olmuştur. Eski kent, bugünkü Gaziantep'in 12 km. kuzeybatısında şimdiki Dülük Köyünde bulunmaktadır. Yapılan arkeolojik araştırmalarda taş, kalkolitik ve bakır dönemlerine ait kalıntılara rastlanmış olması, yörenin Anadolu'nun ilk yerleşim alanlarından birisi olduğunu göstermektedir. Bir süre Babil İmparatorluğu'nun egemenliğinde kalan Gaziantep, M.Ö. 1700 yıllarında Hitit Devletinin bir kenti olmuştur. “ DÜLÜK” şehri ise Hititlerin önemli bir dini merkezi olduğundan ayrı bir önem taşımaktadır (T.C.Gaziantep Valiliği İl Çevre Ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2011:18).

Coğrafi yönden GAP'ın giriş kapısı, sanayisi ve ticari hacmi ile GAP'ın merkezi olan Gaziantep, ekonomik yönden çevresindeki birçok ili etkisi altında tutmaktadır. ¼'ü tarıma elverişli ovalardan oluşan ve bir bölümü Fırat nehrinin sularıyla sulanan Gaziantep; Antepfıstığı, zeytin, pamuk, üzüm, kırmızıbiber keten gibi ekonomik değeri yüksek sanayi bitkileri ile mercimek, buğday ve arpa gibi hububat ürünleriyle zengin bir tarım yöresidir. Ayrıca; Gaziantep Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinin tüm ürünlerinin işlendiği, iç ve dış pazara sunulduğu bir sanayi ve ticaret merkezidir. IV tane Organize sanayi bölgesi, birçok sanayi alanları küçük sanayi siteleri ve serbest bölgesi ile ekonomi ve sanayide çok önemli bir noktadır (GTO ,2010:45).

Gaziantep ilinin doğusunda Şanlıurfa, batısında Osmaniye ve Hatay, kuzeyinde Kahramanmaraş, güneyinde Suriye, kuzeydoğusunda Adıyaman ve güneybatısında Kilis illeri bulunmaktadır. ilin yüzölçümü 6 845 km²'dir. ilin denize olan uzaklığı 140 km olup rakımı ise 855 m'dir. ilde genellikle dalgalı ve engebeli araziler yaygındır. Güneyde Hatay ve Osmaniye sınırını oluşturan Amanos (Nur) Dağları yer almaktadır. Burada tepeler 1 527 m'ye kadar yükselmektedir. ilin diğer dağlık kısmı ise bir yandan Nur Dağları'na paralel, islahiye ilçesi ile Kilis ili arasında, güneyde Suriye'den başlayıp kuzeyde Kahramanmaraş sınırına ulaşmakta, diğer yandan ise ilin kuzey sınırı Kahramanmaraş ve Adıyaman sınırı boyunca, doğu da Fırat Nehri'ne kadar uzanmaktadır. il topraklarını Akdeniz'den ayıran Amanos Dağları, batıda Adana'yla, Fırat Irmağı da doğuda Şanlıurfa'yla ilin arasında ki doğal sınırı çizer. islahiye ilçesinin doğusunda yükselen Sof Dağı 1 496 m'lik doruğuyla ilin en yüksek noktasıdır. il alanının yaklaşık dörtte birini oluşturan ovalardan başlıcaları; islahiye, Barak, Tilbaşar (Oğuzeli), Araban ve Yavuzeli'dir. ildeki en önemli akarsu Fırat Irmağıdır. Gaziantep yarı karasal bir iklim yapısına sahip olduğundan yazları oldukça kurak geçmektedir. Haziran ayının son haftası başlayıp Temmuz ve Ağustos ayları oldukça kurak geçer ve Eylül ayının son haftasına kadar devam eder.

Gaziantep ilinin çok büyük bir bölümü Güneydoğu Anadolu step alanı içinde kalmaktadır. ilin Kuzeybatı kesimi ise Akdeniz bitki örtüsü ile Güneydoğu Anadolu step örtüsü arasında bir geçit alanı durumundadır. Güneydoğu Anadolu step alanı, Karacadağ, Mardin eşiği ve Toros dağları arasındaki Kuzey kesim Kilis'ten Cizre'ye kadar uzanır. Güneydoğu Anadolu step alanının batısındaki Gaziantep il toprakları

stepin asıl çekirdek alanı ile Akdeniz ikliminden etkilenen yağışlı kıyı şeridi arasında sıkışmıştır. Zeytin ve Antep fıstığı ağaçları ile örtülü 500-600 metre yükseltide uzanan kalker platolardır. Gaziantep platosu ile güneydeki sınır bölgeleri kırmızı-kahverengi çok kireçli ve killi topraklarla kaplıdır (T.C.Gaziantep Valiliği İl Çevre Ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2011:21).

Gaziantep, Kurtuluş Savaşı hatıraları, zengin tarihi ve kültürel çevresi, otoyolu, bölgenin ihtiyacı olan uluslararası havaalanı, GAP'ın kapısı durumundaki konumu, halâ önemini yitirmeyen tren garı, leziz yemekleri, zengin el sanatları, mozaikleri, camileri, kaleleri, antik kentleri, ören yerleri, hanları, hamamları, kастelleri, türbeleri, kiliseleri, yaylaları, ovaları, gezi ve mesire yerleri, adını verdiği baklavası ve fıstığı, sanayi tesisleri, ticari canlılığı ve diğer yönleri ile turizmin son yıllarda adından söz ettirdiği önemli merkezlerden birisidir (T.C.Gaziantep Valiliği İl Çevre Ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2011:19) .

Gaziantep ilinin nüfusu, 2012 Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi sonuçlarına göre 1 799 558 kişidir. Nüfusun 1 604 933 kişisi şehirlerde yaşarken, 194 625 kişisi belde ve köylerde yaşamaktadır. şehirde yaşayanların oranı % 89,18; köyde yaşayanların oranı % 10,82'dir. Yine aynı nüfus sayımı sonucuna göre, il merkezi nüfusu 1 438 373, ilin nüfus yoğunluğu ise km² başına 264 kişidir. Nüfus bakımından en büyük ilçeleri sırasıyla Şahinbey, Şehitkamil,Nizip ve İslahiye'dir. Yüzölçümü bakımından en büyük ilçesi, şehitkamil, nüfus ve yüzölçümü bakımından en küçük ilçe ise Karkamış'tır.Gaziantep'teki ilçe sayısı 9, belediye sayısı 22, köy sayısı ise 439'dur.

Kuruluşundan bu yana dengeli bir şekilde gelişmesini sürdüren Gaziantep Üniversitesi, çevre ilçelere (Araban, islahiye, Nurdağı, Nizip, Oğuzeli) yayılarak bir bölge üniversitesi haline gelmiştir. ilde 2008 yılında Hasan Kalyoncu Üniversitesi ve 2009 yılında Zirve Üniversitesi kurulmuştur.Gaziantep ili şehirleşme oranı ve yıllık nüfus artış hızı bakımından Türkiye ortalamalarının üstündedir.

Tablo 4.1:Gaziantep Ekonomik ve Sosyal Durum Profili (2012)

NÜFUSU	1 799 558
YÜZÖLÇÜMÜ	6.222 km ²
YÜZÖLÇÜMÜ BAKIMINDAN SIRASI	50
NÜFUS YOĞUNLUĞU	281
İTHALAT (2012)	5.099.651.000 \$
İHRACAT (2012)	6.562.616.000 \$
DIŞ TİCARET HACMİ (2012)	11.662.267.000 ₺
TÜRKİYE DIŞ TİCARET HACMİ İÇİNDEKİ PAYI (2012)	% 3,65
FAALİYETTE OLAN İŞYERİ SAYISI	27.075
İŞ KANUNUNA TABİ İŞYERLERİNDE ÇALIŞAN İŞÇİ SAYISI	231.493
SOSYAL GÜVL. KAPSAMINDA ÇALIŞAN SAYISI	337.492
SOSYAL GÜVL. KAPSAMINDA EMEKLİ SAYISI	131.470
SOSYAL GÜVL. KAPS. BAKM.YÜKÜMLÜ SAYISI	967.159
2022 SAYILI YASA KAPSAM SAYISI	25.562
TÜRKİYE İŞ KURUMUNA KAYITLI İŞSİZ (2012)	44.406

Kaynak :TÜİK(2012)

4.1.2.Eğitim

Yüzyıllar boyunca bir üretim, ticaret ve eğitim merkezi olan Gaziantep, Fırat-Dicle arasındaki "Verimli Hilal" (Mezopotamya) bölgesinde yer alıyordu. Osmanlılar Dönemi'nde "Küçük Buhara" diye anılan yörede XIX. yy. sonlarında 20 kadar medrese, Amerikan Koleji ve Ermeni okulları vardır. Robert kolej'den sonra, 1850'lerde, Anadolu'da açılan ilk Amerikan kolejidir, binası daha sonra Gaziantep Amerikan Hastanesi'ne dönüştürülmüştür. Gaziantep müzesinde korunan Osmanlı Devri Antep tarihini aydınlığa kavuşturan 50 bin Şeriye Mahkemesi Sicilleri'ne göre:Antep halkı yıllar boyunca Milli Eğitim kuruluşlarına, medreselere sayısız bağışlarda bulunmuş ve pek çok vakıfların kurulmasına destek olmuştur. Her dönemde ilmiye sınıfına mensup müderrisler (profesörler) halkın büyük sevgi ve saygısını kazanmışlardır. Gaziantep'te üniversite seviyesinde eğitim ve öğretim yapan Tabakhane, Dülükbaba ve Çamurcu medreselerinin kaynaklarda sık sık adı geçmektedir. 1648'de Antep'e gelen Evliya Çelebi burayı medreseleriyle övmüştür (MEB,2010:11).

1919 yılında Maarif-i Mahalliye Derneği Antep'te mevcut okulların idaresini ve masraflarını üzerine almış, Kurtuluş Savaşı boyunca Türk orduları, Maarif-i Mahalliye Derneğinin modern çağ anlayışı içinde olan idaresinin maddi yardımlarıyla varlıklarını sürdürmüşlerdir. O yıllarda şehirde Selimiye ve Orhaniye İlkokulları vardı. Bilahare Reşadiye okuluna (Halk Mektebi) ismi verildi. Özdemir Bey öncülüğünde Karanazar Hanına şehit çocukları için bir ilkokul açılmıştır.

Kurtuluş Savaşı boyunca Türk okulları, Maarif-i Mahalliye Derneği'nin idaresi ve maddi yardımıyla varlıklarını sürdürdüler. İngiliz işgali boyunca ilde Reşadiye Okulu, Selimiye ve Orhaniye İlkokulları, Maarif- i Mahalliye yönetiminde öğretime devam ettiler. Fransız işgali devresinde Reşadiye Okulu'na, Halk Mektebi ismi verilmişti. 1911'de Antep Maarif-i Mahalliye Derneği tarafından kurulan Dar-ül Harir (İpekçilik Okulu), sonraki yıllarda Ticaret İdadisi ismi altında Öğretimi ne devam etti. 1522' de 9 sınıflı Sultani halini aldı. Gaziantep Sultanisi, Orta Mektep olarak eğitimini sürdürdü. 1922'de Gazi ve Yeni Turan isimli ilkokullar ile şehit çocuklarını himayesine alan kız ve erkek yetim okulları da öğretime devam etmekteydi. Cumhuriyet'in ilk yıllarında Gaziantep'te bir ortaokul vardı. Cumhuriyet, Gazi, Birinci Erkek Mektebi (Sakarya), Bekirbey isimli ilkokullar öğretim

yapmaktaydı 1923 yılında Gaziantep okullarının yönetimi özel derneklerin elinden alınarak, devlete verilmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarında Gaziantep'te 1 ortaokul ile 4 ilkokul vardı. 1927 yılında 2, 1933 yılında da 2 ilkokul daha öğrenime başladı Gaziantep'te ilk lise 1933 yılında öğrenime başlamıştır (MEB,2010).

Gaziantep'lilerin desteğiyle çalışan İlkokul Yaptırma Derneğinin gayretleriyle inşa edilmiştir.1947- 1962 yıllarında Gaziantep Kültür Derneği 215 yüksek öğrenim gencine borç para vererek yüksek öğrenimlerini yapmalarına yardımcı oldu. Gaziantep Belediyesi, İstanbul'da kurulan Yardımlaşma ve Kültür Derneği ile işbirliği yaparak Gaziantep'liler Yüksek Öğrenim Yurdunu yaptırdılar.1961 yılında Gaziantep İmam Hatip Okulu Yaptırma Derneği tarafından modern bir bina inşa ettirilmiştir.1961 yılında Gaziantep Koleji Açtırma ve Yaşatma Derneği kuruldu. 1963 yılında orta ve lise kısımları açılmış modern bir kolej binası yaptırılmıştır. Halen bu bina Gaziantep Anadolu Lisesi olarak eğitim-öğretim yapmaktadır.1965 yılında Gaziantep Yüksek Okullar Yaptırma Derneği kuruldu. Derneğin çabaları sonunda 2 Ekim 1971 tarihinde Gaziantep Eğitim Enstitüsü açıldı. 1973 yılında Ortadoğu Teknik Üniversitesine bağlı Gaziantep Kampusunda Makine Mühendisliği Bölümü açılmıştır.

Cumhuriyetimizin ilk yıllarında Gaziantep'de eğitim oranı % 8'di. Şimdi ise ildeki okuryazarlık oranı %90'ı aşmıştır.Gaziantep'de çok sayıda okul bulunmaktadır. 1988 yılında ilde 5'i özel, 9 okul öncesi, 7'si özel 442 ilköğretim okulu, 5'i özel 27 genel lise, 25 mesleki ve teknik lise, 3 fen lisesi, 8 halk eğitim okulu, 5 çıraklık eğitim merkezi, 1 eğitim araçları donatım merkezi, 1 rehberlik ve araştırma merkezi ve 1 sağlık eğitim merkezi bulunmakta iken, 2012 yılı itibari ile Okul Öncesi Eğitim de 29 resmi,4 özel okul olmak üzere 33 okul mevcudu ve 25341 öğrenci ve yüzde 20,42 okullaşma oranına ulaşılmıştır. İlköğretimde resmi 601, özel 13 okul ve 328601 öğrenci, yüzde 99,87 okullaşma oranına ulaşılmıştır. Orta Öğretimde resmi 30 lise, 29 Anadolu Lisesi,2 Fen Lisesi olmak üzere toplam 61 sayıya ulaşılmıştır. Meslek Liselerinde 38 okul ve 26293 öğrenci mevcudu oluşmuştur. Ayrıca Özel 2 lise, 7 Anadolu Lisesi ve 4 Fen lisesinde 2288 öğrenci öğrenim görmektedir. Tüm lise sayımız 109 olmuş olup öğrenci sayımız 89910 olmuş olup okullaşma oranımız yüzde 68,59 ye ulaşmıştır. Kentte ayrıca 6 Özel Eğitim okulunda 646 öğrencimiz mevcuttur. İlde 7 tane öğretmenler evi bulunmaktadır (GTO,2013:2).

Tablo 4.2: İl Geneli Eğitim Durumu (Gaziantep İl MEM 2010-2014)

İL GENELİ MEVCUT DURUM (2012-2013)						
KURUM TÜRÜ		Okul Sayısı	Toplam Öğrenci Sayısı			Derslik
			Erkek	Kız	Toplam	
OKUL ÖNCESİ	Resmi	33	12.567	11.446	24.013	181
	Özel	5	431	400	831	0
	Toplam	38	12.998	11.846	24.844	181
İLKÖĞRETİM	Resmi	891	175.353	166.912	342.265	8.525
	Özel	24	3.524	3.137	6.661	553
	Toplam	915	178.877	170.049	348.926	9.078
ORTAÖĞRETİM	Resmi	88	34.005	25.109	59.114	1.296
	Özel	21	1.982	1.573	3.465	204
	Toplam	109	35.987	26.682	62.579	1.500
GENEL TOPLAM		1.062	227.862	208.577	436.349	191.578

Kaynak:MEM

Ayrıca Gaziantep'te şu an 4 tane üniversite bulunmaktadır. Bunlar Gaziantep Üniversitesi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Zirve Üniversitesi ve yeni açılan Sanko Üniversitesidir. Gaziantep Üniversitesine bağlı hali hazır durumda 14 fakülte, 4 enstitü, 4 yüksekokulu, 9 meslek yüksekokulu, 19 araştırma ve uygulama merkezi bulunmaktadır. Profesör 145, Öğr. Gör. 220, Doçent 100, Araşt. Gör.104, Yrd.Doç 267, Okutman 465, Uzman 19, toplam1.315 Akademi kadro ve 28.000 öğrenci mevcuttur.

Tablo 4.3: Bitirilen Eğitim Düzeyi (2012)

	Toplam	Erkek	Kadın
Okuma yazma bilmeyen	93.283	15.051	78.232
Okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen	411.577	195.661	215.916
İlkokul mezunu	290.218	125.862	164.356
İlköğretim mezunu	331.758	193.804	137.954
Ortaokul veya dengi okul mezunu	49.481	31.975	17.506
Lise veya dengi okul mezunu	184.141	111.178	72.963
Yüksek okul veya fakülte mezunu	73.154	45.610	27.544
Yüksek lisans mezunu	4.157	2.664	1.493
Doktora mezunu	1.488	968	520
Bilinmeyen	54.323	27.657	26.666
Toplam	1.493.580	750.430	743.150

Kaynak:GTO(Rakamlarla Gaziantep,2013)

4.1.3.Tarım ve Hayvancılık

İl merkezinde tarımsal imkanların çevre illere oranla daha düşük olmasına rağmen, bu çevre illerin ürettiği ara mal niteliğindeki malların, nihai ürün haline getirildiği; Osmanlı imparatorluğu döneminde de başta pamuk olmak üzere tarım ürünlerinin mamul ve yarı mamul olarak işlendiği bir merkez haline gelmiştir. Cumhuriyet öncesi döneme baktığımızda da Gaziantep'teki olumlu iklim şartlarının sonucu olarak ortaya çıkan zengin tarım alanlarının varlığı, başta dokumacılık sektörü olmak üzere tarım sektörünün de gelişmesine büyük katkı sağlamış ve ilerleyen yıllar içinse önemli bir alt yapı hazırlamıştır (Yıldırım ve Örnek, 2009:66-67).

Gaziantep ilinde orman ve fundalık olarak nitelendirilen arazi 92.419 hektarlık bir alan ile il yüzölçümünün % 15'ini kapsamaktadır. Bu alanlar kereste ve diğer orman ürünleri üretimine elverişli ağaçların sık veya seyrek olarak bulunduğu alanlar ile kereste üretimine elverişli olmayan ancak yakacak olarak değerlendirilebilen bodur ağaç ve çalılardan ibaret olan ve fundalık olarak nitelendirilen arazilerdir. İl içinde meraların yüzölçümü 47.142 hektar ve oranı % 8 olup bu alanlar üzerinde hayvancılık yapılmaktadır. Çıplak kaya ve molozlar, ırmak taşkın yatakları ve sazlık-bataklıklar gibi toprak örtüsünün bulunmadığı araziler ile su yüzeyleri ve yerleşim alanlarının bulunduğu alanlar 99.644 hektar olup il yüzölçümünün % 16'sını oluşturmaktadır.

Gaziantep ilinde çeşitli şekilde tarım uygulaması yapılan arazi 382.077 hektar tutmakta ve % 60'lük bir oran teşkil etmektedir. Bu arazilerden % 69.73'ini teşkil eden 266.414 hektarlık kısmı sulu tarıma ayrılmıştır. Bunun 43.111 hektarı sulanabilir araziye oluşturmaktadır. Sulanan arazinin 7.022 hektarı DSİ tarafından, 12.143 hektarı İl Özel İdare Müdürlüğü tarafından, 23.946 hektarı halk tarafından yapılmaktadır (T.C.Gaziantep Valiliği İl Çevre Ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2011:185).

Tablo 4.4: Arazi Dağılımı (2012)

Arazi Cinsi	Miktarı (Ha)	İl Arazisine Oranı (%)
İlin Yüzölçümü	622.295	100
Tarım Arazisi	370.736	54
Çayır-Mera	48.041	7
Orman Arazisi	183.861	27
Tarım Dışı Arazi	79.409	12

Kaynak:GTO(Rakamlarla Gaziantep,2013)

Gaziantep, Türkiye'den komşu ülkelere ve Ortadoğu'ya canlı hayvan ticaretinin yapılması hususunda kilit konumdadır. Bu özelliğinden ötürü Gaziantep'i modern, çağdaş ve günümüz şartlarına uygun canlı hayvan merkezi haline getirmek için birçok proje yürütülmektedir. Bu projelerden 2008 yılında faaliyete geçirilen ve Türkiye'de bir ilk olan Gaziantep Besi Organize Sanayi Bölgesi ile Avrupa normlarına uygun bir sektör oluşturmak; oluşturulan bu sanayi bölgesi içinde hayvan pazarı, mezbaha, hayvan otelleri, canlı hayvan borsası gibi birçok sosyal tesisin oluşturulmasıyla hayvancılık sektörünü bir çatı altında toplamak amaçlanmaktadır (GTO, 2009:67).

Tablo 4.5: Tarımsal Arazilerin Kullanım Amacına Göre Dağılımı (2012)

Tarım Arazisi	Miktarı (Ha)	İl Arazisine Oranı (%)
Tarla	167.349	24
Meyvelik Arazi	195.110	28
Sebzelik arazi	7.277	2
Toplam	370.736	54

SEKTÖRÜN ADI	TÜRKİYE'DE ÜRETİLEN(Ton/Yıl)	GAZİANTEP ÜRETİMİ(Ton/Yıl)	GAZİANTEP/TÜRKİYE % ORANI
Antepfıstığı	120.000	60.112	50,0
Bulgur	1.000.000	400.000	40,0
Makarna	1.000.000	400.000	40,0
Kırmızı Pul Biber	45.000	12.000	26,7
Zeytinyağı	150.000	18.000	12,0
Buğday Unu	12.000.000	1.100.000	9,2
Ayçiçek Yağı	650.000	38.372	5,9
Mercimek	535.236	12.277	2

Kaynak:GTO(Rakamlarla Gaziantep,2013)

Gaziantep'te 342.685 baş koyun,154.477 baş keçi olmak üzere toplam 497.162 baş küçükbaş hayvan bulunmaktadır. Koyun ve keçi varlığının tamamını yerli koyun ırkları oluşturmaktadır. İslah edilmiş kültür ırkı koyun bulunmamaktadır. Koyunculuk işletmeleri köylerde 1-10 başlık ev işletmeleri şeklinde olup işletme anlayışından uzaktır. İl merkezinde büyük çaplı (2000-3000) başlık büyük besi işletmeleri mevcuttur. Gaziantep'te koyun yetiştiriciliği genellikle et üretimi amacı ile yapılmaktadır. Gaziantep İlinde 113.117 baş civarında büyükbaş hayvan mevcuttur. Gaziantep İlinde hayvancılığı genellikle işletme anlayışından uzak 1-5 başlık ev hayvancılığı şeklinde sürdürülmektedir. Gaziantep'te büyükbaş hayvan ihracatı yapılmamaktadır (T.C. Gaziantep Valiliği İl Çevre Ve Orman Müdürlüğü, 2011:191).

Tablo 4.6: Mevcut Hayvan Sayısı (2012)

Küçükbaş hayvan	497.162
-koyun	342.685
-keçi	154.477
Büyükbaş Hayvan	113.117
-sığır(saf kültür)	35.000
-sığı(kültür melezi)	75.256
-sığır(yerli ve diğer)	2.724
-manda	137
Tek tırnaklı	5.199
-at	3563
-katır	373
-Eşek	1263
Kümes Hayvancılığı	1.075.732
-et tavuğu	185.000
-yumurta tavuğu	857.000
-hindi	22.830
-kaz ve ördek	10.902
Kovan sayısı	19.000
-Eski tip	3.400
-yeni tip	15.600

Kaynak:GTO(Rakamlarla Gaziantep,2013)

4.1.4.Madencilik

Gaziantep'te madencilik gelişmiş bir sektör değildir. Ancak maden kaynakları il merkezinin batı kısmında kalan Şahinbey ilçesine ait bazı bölgelerde mangan İslahiye ilçesinde demir ve krom, Nurdağı ilçesinde krom maden yatakları mevcuttur. İslahiye ilçesinin güney-batı kesimlerinde ise boksit yatakları mevcuttur. İlimizde maden çıkarma işletmesi olarak müdürlüğümüzden 47 işletme izin almış olup 38 işletme faaliyete başlamıştır. Birçok bölgede rezerv ekonomik olmaması , ekonomik sıkıntılar ve fiyatların düşük olması sebebi ile birçok kaynak işletmeye alınmamış veya aralıklı olarak çalışmaktadır.

Madencilik sektöründe ilimizde 34 krom, 1 Mangan, 1 Alüminyum ve 2 boksit madeni çıkarma ve bir krom maden zenginleştirme tesisi bulunmaktadır. Ayrıca sanayi madeni (çimento hammaddesi, kil, kireçtaşı, ve taşocağı) işletmeleri de mevcuttur (T.C.Gaziantep Valiliği İl Çevre Ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2011:86).

4.1.5.Enerji

Güneş enerjisinde endüstriyel alanda kullanımı yoktur. Sadece konutlarda sıcak su ihtiyacını karşılamak amacıyla faydalanılmaktadır . Hava hareketi olarak ifade edilen rüzgar ilimizdeki ortalama hızı 8.66 m/sn olarak tespit edilmiştir. Yeterli rüzgar hızının oluşmasından ötürü, ilimizde Nurdağı Bölgesinde rüzgar santralleri kurulmuştur.Gaziantep ilinde termik santral olarak fuel-oil kullanan 4 tane ve doğalgaz dönüşümü yapan 1 tane olmak üzere toplam dört tane termik santral bulunmaktadır. Fuel-oil kullanan termik santraller hammadde pahalı olmasından dolayı çalışmamaktadır. Biyogaz dönüşüm tesisi ise Büyükşehir Belediyesi Atıksu arıtma tesisinde oluşan biyogazın geri dönüşümü için planlanmakta olan kojenerasyon tesisi faaliyettedir (T.C.Gaziantep Valiliği İl Çevre Ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2011:28).

4.1.6.Sağlık

Gaziantep birçok alanda olduğu gibi sağlık konusunda da Ortadoğu ülkelerinin ilgisini çekmektedir. İl'deki sağlık olanakları şehir halkı için yeterli olmasının ötesinde buradaki hastaneler ülke dışından gelen hastaları da kabul etmektedir. Sonuç itibariyle, Gaziantep çevre illerden gelen hastalar ile Suriye ve Irak ülkelerinden gelen yabancı hastalar tarafından tercih edilmektedir.

Tablo 4.7: 2012 Yılı Gaziantep-Türkiye Sağlık İstatistikleri

2012 YILI GAZİANTEP -TÜRKİYE SAĞLIK İSTATİSTİKLERİ	TÜRKİYE	GAZİANTEP		
		SAĞLIK BAKANLIĞI	BAKANLIK HARICI	İL GENELİ
Hastane Fiili Yatak Sayısı	199.950	2.109	2.241	4.350
Yatak Başına Düşen Nüfus	378	853	803	414
Aile Sağlığı Merkezi	6.367	126	0	126
Sağlık Ocağı Başına Düşen	11878	14282	0	14282
Sağlık Evi Sayısı	6.275	98	0	98
Sağlık Evi Başına Düşen	12052	18363	0	18363
Uzman Hekim Sayısı	63.563	606	682	1288
Uzman Hekim Başına Düşen	1190	2970	2639	1397
Pratisyen Hekim Sayısı	59.884	690	412	1.102
Pratisyen Hekime Düşen	1263	2608	4368	1633
Diş Hekimi Sayısı	21.432	123	115	238
Diş Hekimine Düşen Nüfus	3529	14631	15648	7561
Ebe Sayısı	50.343	821	130	951
Ebeye Düşen Nüfus	1502	2192	13843	1892
Hemşire Sayısı	114.772	1499	837	2.336
1 Hemşireye Düşen Nüfus	659	1201	2150	770
Sağlık Memuru Sayısı	94.443	1.267	621	1.888
Sağlık Memuruna Düşen	801	1420	2898	953
Eczacı Sayısı	26.506	24	466	490

Kaynak:GTO(Rakamlarla Gaziantep,2013)

Sağlık olanaklarından faydalanmak amacıyla dışarıdan Gaziantep'e gelen hastalar burada konaklayarak, turizm geliri açısından da bölgeye katkı sağlamaktadır.Gaziantep ilinde, kamu hizmet birimleri ve özel hizmet birimleri adı altında veren toplam 870 tane sağlık kuruluşu vardır. Bu hizmet kurumlarının dağılımı ve sayıları ise aşağıdaki gibidir. Gaziantep ilinde sağlık sektörünün mevcut durumu incelendiğinde hizmet veren hastanelerin ve yatak sayılarının büyük önemi vardır.Özellikle bölgenin önde gelen sağlık hizmetleri sunan Gaziantep sağlık alanında bölgenin çazibe alanı konumundadır.

Tablo 4.8: Sağlık Hizmet Birimleri (2012)

KAMU HİZMET BİRİMLERİ	Adet	ÖZEL SEKTÖR HİZMET BİRİMLERİ	Adet
SAĞLIK BAKANLIĞI	10	ÖZEL HASTANE	13
ÜNİVERSİTE HASTANESİ	1	HEMODİYALİZ MERKEZİ	7
ASM SAYISI	126	TIP MERKEZİ	9
VEREM SAVAŞ DISPANSERİ	4	ÖZEL POLİKLİNİK	4
AÇS-AP MERKEZİ	3	DAL MERKEZİ	11
KÖY SAĞLIK EVİ	98	MUAYENEHANE	39
HALK SAĞLIĞI	1	ECZANE	450
ACİL YARDIM VE KURTARMA İSTASYONU	26	FİZİK LABORATUVARI	5
SITMA SAVAŞ DISPANSERİ	1	BAKTERİYOLOJİ	7
HEMOGLOBİNOPATİ MERKEZİ	1	RÖNTGEN	7
ADÖLESAN MERKEZİ	1	SAĞLIK KABİNİ	19
DEPO VE TAMIRHANE	1	ECZA DEPOSU	13
AĞIZ VE DİŞ SAĞLIĞI MERKEZİ	2	PSİKOTEKNİK DEĞERLENDİRME MERKEZİ	1
DİYALİZ MERKEZİ	4	EBE KABİNLERİ	7

Kaynak:GTO(Rakamlarla Gaziantep,2013)

4.1.7.Ulaşım

Gaziantep ili, Mezopotamya ve Akdeniz arasında birçok alanın kesişim noktası olmasından dolayı pek çok uygarlığın yaşadığı bir merkez olmuştur. Tarihi İpek Yolu üzerinde olmasından dolayı önemli bir geçit noktası olan Gaziantep; kara ulaşımında güneyden ve Akdeniz’ den doğuya ve kuzeye giden yolların kavşağında ve GAP’ in girişinde bulunmaktadır.

Gaziantep demiryolu, Adana-Malatya Demiryolunun Narlı istasyonu, Halep-Bağdat Demiryolu, Karkamış- Cerablus istasyonuna bağlar. Ayrıca Fevzipaşa’dan geçen Halep Expressi’de Gaziantep’ in İslahiye ilçesi sınır kapısından Suriye topraklarına girer. Gaziantep, karayolu bağlantısı ile, Osmaniye üzerinden Adana ve Mersin’e, Birecik köprüsü üzerinden Şanlıurfa’ya, Narlı üzerinden Kahramanmaraş’a, Fevzipaşa üzerinden Hataya, Kilis üzerinden Suriye (Halep)’ye, Kilis’ten ayrılan bir yolla Hassa üzerinden yine Hatay’a ve Besni üzerinden

Adıyaman'a bağlanmaktadır. Bu yollarla önemli bir kavşak oluşturan Gaziantep karayolu ulaşımı yönünden bir düğüm noktası gibidir. Gaziantep ilinde toplam 3391 km. karayolu ağı mevcut olup, bunlardan 73 km'si otoban, 487 km'si il ve Devlet yolu 2831 km'si köy yoludur. Gaziantep 'te şehir içi ulaşım otobüs, dolmuş ve taksi ile sağlanmaktadır (GTO,2013:25).

Tablo 4.9: Karayolu Ağ Durumu (2012)

Yol Türü	Uzunluğu (Km)
Devlet Yolları	
Beton Asfalt	165
Sathi Kaplama	150
İl Yolları	
Beton Asfalt	2
Sathi Kaplama	185
Parke	1
Stabilize	11
Otoyollar	
Yapımı Tamamlanan	193
Toplam	707

Kaynak: Karayolları Genel Müdürlüğü (<http://www.kgm.gov.tr>, 16.05.2012)

Gaziantep Uluslararası Havaalanından günlük olarak tarifeli uçak seferleri yapılmaktadır. Her gün Gaziantep'ten Ankara'ya ve İstanbul'a direkt tarifeli seferler yapılırken, haftanın belirli günlerinde çeşitli illere havayolu ulaşımı sağlanmaktadır. Uluslararası Gaziantep Havaalanında yurt dışından geliş ve gidişlerde gümrükleme işlemleri direkt olarak yapılmaktadır. Gaziantep Uluslararası Oğuzeli Havaalanı kent merkezine 20 km. mesafede yer almaktadır. Havalimanına kent merkezinden Türk Hava Yolları ve Özel Havayolu Şirketlerinin önünden kalkan servis araçları ve taksiler ile ulaşmak mümkündür (GTO,2013:45).

1976 yılında hizmete giren Gaziantep Havaalanı 1993 yılında uluslar arası ve yük taşımacılığına açılmıştır. Şehir merkezine 19.6 km uzaklıktadır. Havaalanında 1 kalkış pisti vardır ve 3 uçak kapasitelidir. Havaalanında ILS sistemi mevcuttur. Yeni Terminal binasının hizmete girmesiyle birlikte yolcu ve sefer sayıları da artmıştır (T.C.Gaziantep Valiliği İl Çevre Ve Şehirçilik İl Müdürlüğü, 2011:260)

Tablo 4.10: Yıllara Göre Uçak Ve Yolcu Trafığı

	2011	2012	Değişim
Uçak Sayısı			
İç Hat	10.906	10.954	0,44
Dış Hat	2.192	2.059	-6
Toplam	13.098	13.013	-0,6
Yolcu Sayısı			
İç Hat (Gelen/Giden)	1.181.015	1.277.438	8
Dış Hat (Gelen/Giden)	128.583	166.945	30
Toplam	1.309.598	1.444.383	10

Kaynak:Gaziantep Ticaret Odası ,(2013 Rakamlarla Gaziantep)

İl ve ilçe sınırları içerisinde toplam 256 km. demiryolu hat uzunluğumuz olup, Gaziantep çıkış merkezi olmak üzere il ve ilçelere uzaklığı; Nizip 49 km., Karkamış 91 km. Akçakale 191 km., Kahramanmaraş 128 km., Nurdağı 138 km., İslahiye 161 km. ve Osmaniye 206 km'dir. İskenderun–Narlı arası çalışan trenler elektrik ile çalışmakta olup, Narlı-Karkamış arası çalışan yük ve yolcu trenlerinde ise dizel yakıt mazot kullanılmaktadır. Gaziantep Bölgesinde banliyö treni çalışmamaktadır (T.C.Gaziantep Valiliği İl Çevre Ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2011:255).

Gaziantep Büyükşehir Belediyesi'nin sorumluluğunda gerçekleştirilen kent içi raylı sistem hattının inşaatına 2008 yılı Temmuz ayı içerisinde başlanmış olup, 1. aşamasının 2010 yılında işletmeye açılması planlanılarak deneme sürüşlerine başlanmıştır. Gaziantep kent içi raylı sistemi 3 aşamada gerçekleştirilecektir. 1. aşamada; Güzergâh TCDD Garı istasyonundan başlayacak ve Üniversite Burç Kavşağı'nda sona erecektir. Raylı sistem hattının ikinci aşaması ise Karataş bölgesinin Bağlarbaşı'na bağlanması, üçüncü aşama Gar durağı ile Küçük Sanayi ve Organize Sanayi Bölgesi arasındaki mevcut hattın iyileştirilerek işletmeye alınması şeklinde planlanmaktadır (T.C.Gaziantep Valiliği İl Çevre Ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2011:258) .

Tablo 4.11: Gaziantep Yük Taşımacılığı (2012)

	Dolan Eşya				Boşalan Eşya	
	İhracat		Yurtiçi			
İstasyon	Vagon	Ton	Vagon	Ton	Vagon	Ton
Gaziantep	7	145	137	3.171	2.192	60.714
Başpınar	57	1.560	1.469	38.973	4.099	98.485
İslahiye	3	95	65	2.124	93	1.856
Nizip	-	-	140	6.660	284	5.650
Nurdağı	-	-	19	490	147	6.582
Toplam	67	1.800	1.830	51.418	6.815	173.287

Kaynak:Gaziantep Ticaret Odası, (2013 Rakamlarla Gaziantep)

4.1.8. Nüfus

Gaziantep, GAP Bölgesi'nin nüfusu en fazla olan ilidir. 2012 TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) verilerine göre, Gaziantep ilinin toplam nüfusu 1.799.558 kişi; nüfus yoğunluğu ise 264 kişi/km²'dir. 2012 yılı verilerine göre, yıllık nüfus artış hızı % 25,87 olarak ölçülmüştür. Gaziantep ilinde ortalama hanehalkı büyüklüğü 4,6 kişidir. Nüfusun % 50,4'ü erkekler, % 49,6'sı kadınlardan oluşmaktadır. Nüfusun % 34,4'ü 0-14 yaş grubunda, % 60,9'u 15-64 yaş grubunda, % 4,7'si ise 65 yaş üstü grupta yer almaktadır. İldeki genç nüfus oranı (15-24 yaş grubu) ise, % 17,6'dır. Gaziantep nüfusunun % 89,18'ini kentsel nüfus, % 10,82'sini kırsal nüfus oluşturmaktadır. Gaziantep 2012 yılında 41.672 kişilik göç almış, 39.410 kişilik göç vermiştir. İlin net göç hızı 1,26 olmuştur.

Tablo 4.12: İlçeler İtibariyle Nüfus ve Nüfus Yoğunlukları (2012)

İLÇE ADI	Alan (km ²)	Gaziantep	Nüfus	Gaziantep	Nüfus
		yüzölçümüne		nüfusuna	yoğunluğu
		Oranı		oranı	(Km ² /kişi)
ŞAHİNBEY	960	15,43	795.283	44,19	828,42
ŞEHİTKAMİ	768	12,34	672.159	37,35	875,21
OGUZELİ	617	9,92	28.844	1,60	46,75
ARABAN	534	8,58	32.091	1,78	60,10
İSLAHİYE	821	13,20	66.193	3,68	80,62
KARKAMIŞ	341	5,48	10.587	0,59	31,05
NİZİP	972,5	15,63	135.819	7,55	139,66
NURDAĞI	725,5	11,66	37.382	2,08	51,53
YAVUZELİ	483	7,76	21.200	1,18	43,89
İL TOPLAM	6.222	100	1.799.558	100,00	289,23
	ALAN (KM ²)	ÜLKE	NÜFUS	ÜLKE	NÜFUS
		YÜZÖLÇÜMÜN		NÜFUSUNA	YOĞUNLUĞU
		E		ORANI	(KM2/KİŞİ)
Gaziantep	6.222	0,80	1.799.558	2,37	289,23
TÜRKİYE	769.604		75.627.384		98,2

Kaynak:GTO(Rakamlarla Gaziantep,2013)

4.1.9.Turizm

“Turizm; insanların geçici veya devamlı, asli kazanç elde etme faaliyeti için yerleşmeye dönüşmemek şartıyla konaklamaları, tatil, dinlenme, sağlık, kültür, spor, avlanma, diğer toplumları tanıma ve benzeri amaçlarla yurtiçi ve yurtdışı bölgelere gitmelerinden doğan ekonomik, sosyal, kültürel iletişimlerin doğal ve yapay çevre ortamında paylaşılmasıdır” diye tanımlanabilir (Çevre ve Orman Bakanlığı (ÇOB), 2004:142).

Gaziantep ve çevresi tarihte ilk uygarlıkların doğduğu, Mezopotamya ve Akdeniz arasında bulunmaktadır. Bu nedenle Gaziantep, tarih öncesi çağlardan beri insan topluluklarının yerleşme sahası ve uğrak yeri olmuştur. Tarihi İpek Yolu'nun buradan geçmesi, kesişen yolların kavşağında olması İlin önemini ve canlılığını devamlı olarak korumuştur. Ayıntap olarak bilinen eski kent, Gaziantep'in 12 km. kuzeybatısında şimdiki Dülük Köyü'nde bulunmaktadır. Yapılan arkeolojik araştırmalarda taş, kalkolitik ve bakır dönemlerine ait kalıntılara rastlanmış olması, yörenin Anadolu'nun ilk yerleşim alanlarından birisi olduğunu göstermektedir. Bir

süre Babil İmparatorluğu'nun egemenliğinde kalan Gaziantep, M.Ö. 1700 yıllarında Hitit Devleti' nin bir kenti olmuştur. “ DÜLÜK” şehri ise Hititlerin önemli bir dini merkezi olduğundan ayrı bir önem taşımaktadır.

Gaziantep ve çevresi M.Ö. 700–546 yılları arasında Asur, Med ve Pers İmparatorluklarının yönetimine girmiştir. Büyük İskender'in Pers Devletini yıkmasından sonra Romalılar' ın, M.S. 636 yılına kadar da Bizanslıların egemenliği altında kalmıştır. Halife Hz. Ömer zamanında İslamiyet'in Arap Yarımadası dışına yayılması için sürdürülen mücadeleler esnasında, İslam ordusu, Gaziantep yöresini Bizanslılardan almış ve böylece 639 yılında yöre halkı Müslümanlığı kabul etmiştir. 1071 Malazgirt Savaşı'ndan sonra bölgede Selçuklu İmparatorluğu' na bağlı bir Türk Devleti kurulmuş, 1270 yılında Moğolların istilası ile yıkılan kent, daha sonra Dulkadiroğulları' nın (1389) ve Memlûklüler' in (1471) eline geçmiştir. 1516 yılında Yavuz Sultan Selim tarafından Memlûklüler' e karşı yapılan Mercidabık Meydan Savaşı'ndan sonra Gaziantep ve yöresi Osmanlı İmparatorluğu'nun yönetimine girmiştir.

I. Dünya Savaşı sonunda, Gaziantep önce İngilizler, daha sonra da Fransızlar tarafından işgal edilmiştir. Antep Savunması, Ulusal Kurtuluş Savaşı tarihimizde yiğitlik, kahramanlık ve fedakârlığın ulaşılmaz abidesi olmuştur. 1 Nisan 1920 yılında başlayan Antep Savunması, dost düşman bütün dünyanın hayranlık ve takdirini kazanmış, Ankara Antlaşması gereğince 25 Aralık 1921 tarihinde son Fransız askeri Gaziantep'i terk ederken, kahraman Türk Ordusu halkın coşkulu sevinç gösterileri içinde Gaziantep'e girmiştir. Antep Savunması'nın olağanüstü anlam ve önemini takdir eden T.B.M.M, 8 Şubat 1921 tarihli toplantısında 93 Numaralı Kanunla, dünyada hiçbir şehre nasip olmayan “ GAZİ” lik unvanını vermiştir (GTO, Turizm rapor,2012:14).

Gaziantep'te Antik dönem inançlarının yanı sıra Musevilik, Hıristiyanlık ve Müslümanlık gibi semavi dinlerin önemli dini yapıları günümüze kadar varlıklarını sürdürmüştür. Antik inançlardan; baş tanrısı Teşup olan ve daha sonra İngiltere'den Kuzey Afrika'ya kadar uzanan inancın tapınağı Gaziantep'in Dülük köyündeki Şarklı Mağarada bulunmaktadır. Aynı köyde Mitras inancının Mitras Tapınağı da kazı çalışmalarıyla ortaya çıkarılmıştır (T.C.Gaziantep Valiliği İl Çevre Ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2011:150).

Tablo 4.13: Gaziantep Tarihi Yerler 2012

Müze adı	Bağlı olduğu kurum	Ziyaretçi sayısı (2011)
Zeugma Mozaik Müzesi	Kültür ve Turizm Bakanlığı	79.311
Arkeoloji Müzesi	Kültür ve Turizm Bakanlığı	13.803
Hasan Süzer Etnoğrafya Müzesi	Kültür ve Turizm Bakanlığı	8.609
Yesemek Ağık Hava Müzesi	Kültür ve Turizm Bakanlığı	5.644
Mevlevi Müzesi	Vakıflar Genel Müdürlüğü	35.103
Gaziantep Kültür Tarihi Müzesi	Gaziantep Üniversitesi	25.000
Kahramanlık Panorama Müzesi	Gaziantep Büyükşehir Belediyesi	129.130
Kent Müzesi	Gaziantep Büyükşehir Belediyesi	26.178
Emine Göğüş Mutfak Müzesi	Gaziantep Büyükşehir Belediyesi	82.942
Savaş Müzesi	Şahinbey Belediyesi	205.406
Bakır Eserler Müzesi	Özel	1.000
Medusa Cam Müzesi	Özel	48.000

Kaynak: GTO (2013)

Tarihte çok değişik kültürlerle tanık olmuş Gaziantep'te 250'den fazla höyük bulunmaktadır. Anadolu'nun en eski buluntularından biri, Dülük Mağarası'nda bulunmuş olan taş aletlerdir. Bunların tarihi 600 bin yıl önceye Paleolitik Çağa uzanmaktadır. Yöre, Hurri, Hitit, Pers, Yunan, Roma, Bizans ve İslâm uygarlığının izlerini taşımaktadır. Yörede 30'u aşkın arkeolojik kazı yapılmıştır. Gaziantep Arkeoloji Müzesi eserlerinin çoğunu bu kazılar sayesinde elde etmiştir. Müzede 65 binin üzerinde eser bulunmaktadır. 9 Eylül 2011 tarihinde resmi açılışı yapılan Zeugma Mozaik Müzesi, o dönemde kentte yaşayan insanların inançları, kültürü ve günlük yaşantısını geçirdiği ortam mimarisine uygun olarak sokağı, çeşmesi, duvarı ve tüm yapı taşları ile gerçek ölçüsünde ziyaretçilere sunulmaya çalışılmıştır. Zeugma ile ilgili görülecek diğer kültür varlıkları Zeugma Ören Yeri'nde inşa edilen Korugan Müzesi'nde sergilenmektedir. Zeugma Mozaik Müzesi koleksiyonunda bulunan; Roma ve genç antik döneme ait 2.248 m² mozaik, 140 m² duvar resmi, 4 Roma dönemi çeşmesi, 20 sütun, 4 kireç taşından yapılmış heykel, tunç Mars

Heykeli, mezar stelleri, lahitler ve mimari parçalar restorasyonu yapılarak teşhir edilir hale getirilmiştir (GTO,2013:24).

Tablo 4.14: Gaziantep'teki Konaklama Tesisleri 2012

Belge Türü	Tesis Sınıfı	Mevcut	Oda Sayısı	Yatak Kapasitesi
Turizm Belgeli	5 Yıldızlı Otel	4	601	1219
Turizm Belgeli	4 Yıldızlı Otel	9	822	1523
Turizm Belgeli	3 Yıldızlı Otel	11	608	1124
Turizm Belgeli	2 Yıldızlı Otel	11	399	748
Belediye Belgeli	1.Sınıf Otel	10	348	600
Belediye Belgeli	2.Sınıf Otel	2	42	76
Belediye Belgeli	Özel Otel (Butik)	3	33	26
Belediye Belgeli	Özel Otel	1	55	90
Turizm Belgeli	Özel Otel (Butik)	2	18	37
Belediye Belgeli	Pansiyon	1	10	62
Turizm Belgeli	Köy Evi	1	23	68
Turizm Belgeli	Yat İşletmeciliği	1	-	10
	Turizm Uygulama Oteli	1	64	128
	Belediye Belgeli	18	488	854
	Turizm Belgeli	39	2535	4857
	Toplam	57	3.023	5711

Kaynak:GTO(Rakamlarla Gaziantep,2013)

Tablo 4.15: Gaziantep'te Konaklayan Turist Sayısı

	2009	2010	2011	2012
Yerli Turist	259.182	221.649	260.815	287.019
Yabancı Turist	23.075	35.407	50.896	51.720
Toplam	282.257	257.056	311.711	338.739

Kaynak: GTO(Rakamlarla Gaziantep,2013)

İpek yolu; Asya'yı Avrupa'ya bağlayan ve üzerinden daha çok ipek taşındığı için "İpek Yolu" adıyla anılan tarihi kervan yoludur. Esasında bu yol Antakya'dan başlayıp, Gaziantep'ten de geçerek İran ve Afganistan'ın kuzeyinden Pamir Ovası'na kadar giderdi. Çin'in en uç noktasından başlayıp Anadolu'nun çeşitli yerlerinden geçerek İstanbul'da birleşen ve oradan da Avrupa'nın içlerine giden bu yol boyunca çeşitli alış-veriş merkezleri ve konaklama yerleri bulunurdu. Bu konaklama ve alış-veriş merkezlerinin şehirde bulunanlarına han, yol güzergâhlarında bulunanlarına da kervansaray veya menzil Hanı denilmektedir. 19. yüzyıl başlarına kadar kullanılan bu yapılardan günümüze Gaziantep'te de önemli eserler kalmıştır. Gaziantep merkezine 10 km. mesafedeki Sam Köyünde bulunan han, bir menzil hanı olarak inşa edilmiştir. İl merkezinde halen Tuz Hanı, Şire Hanı, Tütün Hanı, Hışva Hanı, Mecidiye Hanı, Emir Ali Hanı, Anadolu Hanı, Kürkçü Hanı, Belediye Hanı, Elbeyli Hanı, Yeni (Yüzükçü) Han, Hacı Ömer Hanı, Millet Hanı ve daha birçok han varlığını sürdürmektedir (T.C.Gaziantep Valiliği İl Çevre Ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2011:170).

Gaziantep, Kurtuluş Savaşı hatıraları, zengin tarihi ve kültürel çevresi, hizmete giren otoyolu, bölgenin ihtiyacı olan uluslararası havaalanı, GAP'ın kapısı durumundaki konumu, halâ önemini yitirmeyen tren garı, leziz yemekleri, zengin el sanatları, mozaikleri, camileri, kaleleri, antik kentleri, ören yerleri, hanları, hamamları, kastelleri, türbeleri, kiliseleri, yaylaları, ovaları, gezi ve mesire yerleri, adını verdiği baklavası ve fıstığı, sanayi tesisleri, ticari canlılığı ve diğer yönleri ile turizmin son yıllarda adından söz ettirdiği önemli merkezlerden birisidir (T.C.Gaziantep Valiliği İl Kültür Ve Turizm Müdürlüğü, 2012).

4.1.10.Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Düzeyi

Kalkınma, genel anlamda bir ülkenin ekonomik, sosyal ve kültürel alanda ilerlemesini, kurumsal kapasitesinin güçlenmesini, insan kaynakları niteliğinin artmasını, çevreye duyarlılığın gelişmesini ve bireysel refahın yükselmesini ifade eden çok boyutlu ve kapsamlı bir kavramdır. Gelişme, ekonomik büyüme, gelir dağılımı, eğitim düzeyi, sağlık hizmetleri, beslenme düzeyi, iletişim ve kadının statüsü gibi kapsadığı unsurlar nedeniyle çok boyutlu bir olgudur. Çalışma konusu sosyo-ekonomik gelişme, kişi başına gelirin artırılması şeklinde özetlenebilecek ekonomik büyüme kavramıyla birlikte, yapısal ve insani gelişmeyi içine alan sosyal değişkenleri de kapsamaktadır.

Son yıllarda gelişmişlik düzeyi, çok sayıda ekonomik, sosyal ve kültürel değişkenin kullanıldığı ve coğrafi bazda mukayese olanağı sağlayan sosyo-ekonomik gelişmişlik endeksleri oluşturmak suretiyle ölçülmekte ve karşılaştırılmaktadır. Bu kapsamda ülkemizde, illerin ve bölgelerin gelişmişlik düzeylerinin karşılaştırmalı olarak ölçülmesinde Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması (SEGE) Araştırmalarının ayrı bir yeri bulunmaktadır. SEGE araştırması ile illerin ve bölgelerin gelişmişlik sırası tespit edilebilmekte, yapılan kademelenme çalışmaları ile illerin ve bölgelerin hangi gelişme grubunda yer aldığı görülebilmekte, böylece kaynakların daha etkin kullanımı ve dengeli kalkınmanın sağlanması için gerekli olan analiz altyapısı sağlanmış olmaktadır.

Ülke toplam ihracatının yüzde 3,1'i Gaziantep'ten gerçekleştirilmekte, Gaziantep kişi başına düşen ihracat tutarı (2.069 dolar) itibarıyla 81 il içerisinde altıncı sırada yer almaktadır. Diğer rekabetçilik göstergeleri itibarıyla da ilin ülke ekonomisinde önemli bir yeri bulunmaktadır. Mali göstergelerde ise ilin toplam büyüklükleri önemli bir yekûn teşkil ederken kişi başına düşen miktarlarda ülke ortalamasının gerisinde kalmıştır. Banka kredilerinin kullanımı bakımından sekizinci sırada yer alan Gaziantep tasarruf mevduatının ülke içerisindeki payı itibarıyla 21 inci sırada yer almaktadır. Ancak kişi başına düşen banka mevduat tutarında ülke ortalaması 8.335 dolar, Gaziantep ise 2.314 dolardır. Bunun yanında, ilde internet bankacılığı da yeterince etkin kullanılmamaktadır ("İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (2011)",2011:85).

Tablo 4.16: İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (2011)

İl Kodu	İller	SEGE 2011 Sırası	Endeks Değeri
TR221	Balıkesir	22	0,4764
TR331	Manisa	23	0,4711
TR622	Mersin	24	0,4636
TR334	Uşak	25	0,3737
TR613	Burdur	26	0,3684
TR413	Bilecik	27	0,3634
TR812	Karabük	28	0,2916
TR811	Zonguldak	39	0,2758
TRC11	Gaziantep	30	0,2678
TR901	Trabzon	31	0,2218
TR522	Karaman	32	0,1864
TR831	Samsun	33	0,1579

Kaynak:SEGE

Gaziantep ülkemizin önemli sanayi şehirleri arasında yer alması nedeniyle, göç odaklarından birisi haline gelmiştir. Yoğun göç baskısının, ilin sosyal göstergelerini olumsuz yönde etkilediği görülmektedir. Yaşa özel doğurganlık oranı Gaziantep'te binde 96 iken, ikinci kademedede yer alan Isparta'da 50, birinci kademedede yer alan Eskişehir'de 41'dir. 2010 yılı verilerine göre, hem okuryazar nüfus hem de kadın okuryazar nüfus oranı ülke ortalamasının altındadır. Gelişmiş bir sanayi altyapısına sahip olan Gaziantep'in mesleki ve teknik ortaöğretim okullaşma oranı görece düşük düzeyde kalmıştır. Bu alanda ülke ortalaması yüzde 29,3 iken il değeri yüzde 15,2'dir. İlin sosyo ekonomik gelişmesine hız kazandıracak bir başka husus gerek lisans düzeyinde gerek de yüksek lisans ve doktora seviyesinde mezun sayısının artırılmasıdır. Yükseköğretim veya fakülte mezunu nüfusun 22 ve üzeri yaş nüfusa oranı ilde yüzde 5,6 olurken Türkiye ortalaması yüzde 8,8'dir. Yüksek lisans ve doktora sahibi nüfusun 30 ve üzeri yaş nüfusa oranı Gaziantep'te on binde 75,

ülke ortalaması ise on binde 134'tür ("İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (2011)",2011:90).

Tablo 4.17: İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması

İL	İLÇE	GELİŞMİŞLİK SIRASI*	GELİŞMİŞLİK ENDEKSİ**
Gaziantep	Büyükşehir	8	3,70467
	Nizip	289	0,09655
	İslahiye	504	-0,33183
	Nurdağı	590	-0,48473
	Oğuzeli	597	-0,50073
	Araban	732	-0,74659
	Karkamış	746	-0,78244
	Yavuzeli	780	-0,90075

Kaynak:<http://ekutup.dpt.gov.tr/bolgesel/gosterge/2004/ilce.pdf> [Erişim: 20ağustos 2012].

*872 İl ve İlçe İçerisinde Gelişmişlik Sırası **SEGE(Sosyo Ekonomik Gelişmişlik Endeksi)

İller arası Rekabetçilik Endeksi 2007-2008 sonuçlarına göre 10. sırada yer alan Gaziantep'in, 2008-2009 döneminde 11. sıraya gerilediği, 2009-2010 Genel Endeks değerine göre ise Türkiye'nin 81 ili arasındaki en rekabetçi 10. ili olduğu tespit edilmiştir. 27,67 Genel Endeks değerine sahip olan Gaziantep'in rekabet gücünü meydana getiren alt endeksler incelendiğinde; Erişilebilirlik Alt Endeksi'nin payının %48,69 olduğu, bunu sırasıyla %20,22 oranı ile Ticaret Becerisi ve Üretim Potansiyeli Alt Endeksi'nin ve %19,25 oranı ile Beşeri Sermaye ve Yaşam Kalitesi Alt Endeksi'nin takip etmekte olduğu saptanmıştır. Markalaşma Becerisi ve Yenilikçilik Alt Endeksi'nin ilin rekabetçiliğine katkısı ise %11,84 oranındadır.

Erişilebilirlik Alt Endeksi 2009-2010 verilerine göre Gaziantep, Türkiye'deki 81 il içerisinde en rekabetçi 12. il olarak tespit edilmiş olup, önceki yıllara göre endeksteği sıralamasında bir değişim olmamıştır. Bu alt endekse ait değişkenler incelendiğinde; Kilometrekare Başına Düşen Bölünmüş Yol Uzunluğu'na ilişkin

sıralamada bir önceki yıl 42. sırada olan ilin, bu yıl 13 sıra ilerleyerek 29. sırada yer aldığı tespit edilmiştir. Haberleşme ve Ulaştırma Alanında Kamu Yatırımı'nda 2 sıra gerileyerek 32. olduğu görülen Gaziantep'in, İlde Kişi Başına Düşen ADSL Aboneliği Sayısı bakımından 60. sırada yer aldığı saptanmıştır. Otoyol ve demiryolu ağına bağlı olan ile, yurtiçi ve yurtdışı düzenli uçak seferlerinin gerçekleştirilmesi de ile bu alt endekste rekabet avantajı kazandırmaktadır (URAK,2012:34).

Tablo 4.18: EDAM, “Türkiye İçin Bir Rekabet Endeksi” ilin alt endekslere ilişkin durumu, (2009)

Genel Endeks Sırası	10
Genel Endeks Değeri	27,67
Beşeri Sermaye ve Yaşam Kalitesi Alt Endeksi Sırası:	36
Markalaşma Becerisi ve Yenilikçilik Alt Endeksi Sırası	5
Ticaret Becerisi ve Üretim Potansiyeli Alt Endeksi Sırası	8
Erişilebilirlik Alt Endeksi Sırası	12

Kaynak:EDAM

4.1.11.Finansal Hizmetler ve Bankacılık

Türkiye’de 2012 yılsonu itibariyle 45 mevduat, kalkınma ve yatırım bankası ve bu bankalara ait 10.158 şube (yurtiçinde) bulunmaktadır. Bankaların yurtiçi birimlerinde 185.423 kişi istihdam edilmektedir. Mevduat bankalarının sayısı 32’dir. Bu bankaların 3 tanesi kamu, 1 tanesi Fon, 12 tanesi özel ve 16 tanesi yabancı sermayeli bankadır. Bankaların 81 ilde ve 916 ilçede şubesi bulunmaktadır. Beş banka 81 ilin tamamında faaliyet göstermektedir. Bu bankalardan üçü kamu bankası, ikisi özel bankadır. Bir banka 916 ilçede faaliyet gösterirken, iki banka sırasıyla 461 ve 453 ilçede faaliyet göstermektedir. 50’den fazla ilde faaliyet gösteren banka sayısı 13’tür. Toplam 45 bankadan 15’i ise sadece bir ilde/ilçede faaliyet göstermektedir (Türkiye’de Bankacılık Sistemi İllere ve Bölgelere Göre Banka, Şube, Nüfus, Mevduat ve Kredilerin Dağılımı ,2013:12).

Tablo 4.19: İllerde Faaliyet Gösteren Banka Sayıları

Sıra No.	İller	Banka Sayısı		2000-2012	%
		2000	2012	Nominal Değişme	Dağılım
1	İstanbul	78	45	-33	100,0
2	Ankara	51	29	-22	64,4
3	İzmir	54	27	-27	60,0
4	Bursa	42	23	-19	51,1
5	Antalya	39	22	-17	48,9
6	Kayseri	34	22	-12	48,9
7	Gaziantep	37	22	-15	48,9
8	Konya	35	21	-14	46,7
9	Adana	41	21	-20	46,7
10	Denizli	35	20	-15	44,4
11	Eskişehir	32	19	-13	42,2
12	Kocaeli (İzmit)	35	19	-16	42,2
13	Samsun	26	19	-7	42,2
14	İçel (Mersin)	28	18	-10	40,0
15	Sakarya (Adapazarı)	24	18	-6	40,0
16	Hatay (Antakya)	26	17	-9	37,8
17	Muğla	26	17	-9	37,8
18	Trabzon	27	17	-10	37,8
19	Aydın	25	16	-9	35,6
20	Balıkesir	25	16	-9	35,6
21	Çorum	20	15	-5	33,3
22	Diyarbakır	23	15	-8	33,3
23	Manisa	28	15	-13	33,3
24	Tekirdağ	23	15	-8	33,3
25	Zonguldak	21	15	-6	33,3
26	Afyonkarahisar	19	14	-5	31,1
27	Düzce	12	14	2	31,1

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği(2012)

Bankacılık sektöründe Aralık 2012 itibariyle yurtiçinde 33.186 ATM, 2.423.053 POS cihazı ve 2.028.459 üye işyeri bulunmaktadır. En çok ATM sayısına sahip il, 9.008 tane ile İstanbul'dur. Ankara ve İzmir'de sırasıyla 3.042 ve 2.452 ATM bulunmaktadır (Türkiye'de Bankacılık Sistemi İllere ve Bölgelere Göre Banka, Şube, Nüfus, Mevduat ve Kredilerin Dağılımı ,2013:15).

Tablo 4.20: İllere Göre ATM, POS ve Üye İşyeri Dağılımı (2012)

Sıra	İller	ATM Sayısı	POS Sayısı	Üye İşyeri Sayısı
1	İstanbul	9.008	716.273	485.064
2	Ankara	3.042	204.346	168.468
3	İzmir	2.452	178.459	144.326
4	Antalya	1.465	107.357	93.093
5	Bursa	1.324	82.987	72.633
6	Kocaeli (İzmit)	1.000	52.224	44.298
7	Muğla	818	50.260	44.139
8	Adana	763	60.054	51.743
9	Balıkesir	597	37.308	34.452
10	İçel (Mersin)	587	49.009	69.992
11	Konya	581	55.784	48.199
12	Aydın	545	35.418	32.431
13	Manisa	494	34.118	30.605
14	Tekirdağ	479	24.723	22.663
15	Kayseri	440	38.109	32.193
16	Samsun	434	38.686	35.684
17	Gaziantep	425	35.147	31.157
18	Eskişehir	422	25.655	22.140
19	Hatay (Antakya)	384	29.625	27.743
20	Denizli	383	30.246	26.870
21	Sakarya (Adapazarı)	383	27.215	24.012
22	Trabzon	309	26.369	24.460
23	Zonguldak	263	17.476	16.611
24	Diyarbakır	257	17.190	15.263
25	Çanakkale	256	15.791	15.196
26	Erzurum	216	14.082	13.182
27	Afyonkarahisar	215	15.139	14.161

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği,2012

Tablo 4.21: İllere Göre Bankalarda Çalışanların Dağılımı

İller	Çalışan Sayısı		2007-2012	%	Kümülatif
	2007	2012	% Değişme	Dağılım	% Dağılım
İstanbul	70.582	81.378	15,3	43,9	43,9
Ankara	20.838	19.089	-8,4	10,3	54,2
İzmir	9.234	10.632	15,1	5,7	59,9
Antalya	4.110	5.632	37,0	3,0	63,0
Kocaeli (İzmit)	4.156	5.478	31,8	3,0	65,9
Bursa	4.185	5.406	29,2	2,9	68,8
Adana	3.261	3.964	21,6	2,1	71,0
Konya	1.984	2.827	42,5	1,5	72,5
Samsun	1.533	2.432	58,6	1,3	73,8
İçel (Mersin)	1.900	2.386	25,6	1,3	75,1
Gaziantep	1.596	2.182	36,7	1,2	76,3
Kayseri	1.548	2.058	32,9	1,1	77,4
Muğla	1.735	2.046	17,9	1,1	78,5
Balıkesir	1.437	1.846	28,5	1,0	79,5
Manisa	1.382	1.809	30,9	1,0	80,4
Denizli	1.398	1.721	23,1	0,9	81,4
Aydın	1.443	1.713	18,7	0,9	82,3
Trabzon	1.193	1.540	29,1	0,8	83,1
Hatay (Antakya)	1.172	1.486	26,8	0,8	83,9
Eskişehir	1.185	1.472	24,2	0,8	84,7
Erzurum	731	1.415	93,6	0,8	85,5
Tekirdağ	1.066	1.382	29,6	0,7	86,2
Diyarbakır	875	1.207	37,9	0,7	86,9
Sakarya (Adapazarı)	767	1.160	51,2	0,6	87,5
Zonguldak	815	939	15,2	0,5	88,0
Afyonkarahisar	667	815	22,2	0,4	88,5
Çanakkale	671	807	20,3	0,4	88,9
Kahramanmaraş	569	794	39,5	0,4	89,3

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği(2012)

İl bazında, şube başına en yüksek kredi 102,6 milyon TL ile İstanbul'dadır. Bu ilimizi 90,1 milyon TL ile Gaziantep ve 81,8 milyon TL ile Hatay izlemektedir. Şube başına kredinin en düşük olduğu il 24,1 milyon TL ile Tunceli'dir. Hakkâri ve Artvin illerinde bu rakamlar sırasıyla 26 milyon TL ve 26,6 milyon TL'dir.

Tablo 4.22: İllere Göre Şube Başına Ortalama Kredi (2000-2012)

Sıra No.	İller	Şube Başına Kredi (Bin TL)		2000-2012
		2000	2012	% Değişme
1	İstanbul	5.784	102.589	1.673,7
2	Gaziantep	3.139	90.117	2.770,9
3	Hatay (Antakya)	1.524	81.755	5.264,5
4	Ankara	7.890	76.406	868,4
5	Kahramanmaraş	2.256	72.652	3.120,4
6	Kocaeli (İzmit)	7.317	70.074	857,7
7	Adana	4.643	69.283	1.392,2
8	Osmaniye	1.227	66.183	5.293,9
9	Kayseri	2.943	66.018	2.143,2
10	Denizli	4.658	63.291	1.258,8
11	Bursa	3.398	61.441	1.708,2
12	İçel (Mersin)	2.543	60.832	2.292,1
13	Antalya	2.350	60.387	2.469,7
14	Eskişehir	2.687	59.898	2.129,2
15	Tekirdağ	1.366	59.638	4.265,9
16	Niğde	1.563	58.066	3.615,0
17	Diyarbakır	1.251	57.995	4.535,9
18	İzmir	2.945	57.862	1.864,8
19	Samsun	2.181	57.195	2.522,4
20	Malatya	2.048	56.772	2.672,1

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği(2012)

4.1.12. Kamu Yatırımları

Kamu yatırımları büyük ölçüde sulama, enerji, ulaştırma gibi altyapı alanlarında yoğunlaşmakta, eğitim, sağlık, hizmetler ve diğer sektörlerdeki okul, hastane, küçük sanayi sitesi (KSS) ve organize sanayi bölgesi (OSB) gibi birçok proje ise toplulaştırılarak yatırım programında yer almaktadır. Sulama baraj ve kanalları, enerji nakil hatları, devlet yolları, otoyollar, demiryolu, boru hatları gibi projeler ile okul, hastane, OSB, KSS gibi toplulaştırılmış projeler niteliği gereği büyük ölçüde birden fazla ilimizi ilgilendirmekte ve yatırım programında yeri birden fazla il veya "muhtelif olarak belirtilmektedir. Toplu ve toplulaştırılmış projelerin ayrıntılarının yer almadığı yatırım programında, bu tür projeler ödenek itibarıyla kamu yatırımlarının yaklaşık yüzde 60'ını oluşturmaktadır (T.C. Kalkınma Bakanlığı Yatırım Programlama, İzleme ve Değerlendirme Genel Müdürlüğü Yatırımlar ve Proje Analiz Dairesi,2012:132).

Tablo 4.23: Yılı Kamu Yatırımlarının İlçelere Göre Dağılımı Bin TL (2012)

İLÇESİ	2011 YILI			2012		
	Proje Sayısı	Yılı Ödeneği	Harcama Tutarı	Proje Sayısı	Yılı Ödeneği	Harcama Tutarı
ARABAN	79	204.934.095		7	5.503.775	1.605.418
İSLAHIYE	14	5.829.357		23	20.237.779	5.522.146
KARKAMIŞ	51	44.531.064		3	2.005.920	64.000
NİZİP	45	52.745.617		25	66.429.072	53.860.462
NURDAĞI	23	64.766.250		9	51.083.582	976.191
OĞUZELİ	28	3.318.934		6	32.324.448	12.283.214
ŞAHİNBEY	9	3.224.707		46	57.260.869	19.098.263
ŞEHİTKAMİ L.	9	39.017.622		39	263.250.459	220.642.986
YAVUZELİ	1	482.620		7	2.247.123	1.025.724
İL GENELİ	22	5.291.001		86	213.657.640	139.954.770
TOPLAM	281	424.141.268	387.717.469	251	714.000.667	455.033.174

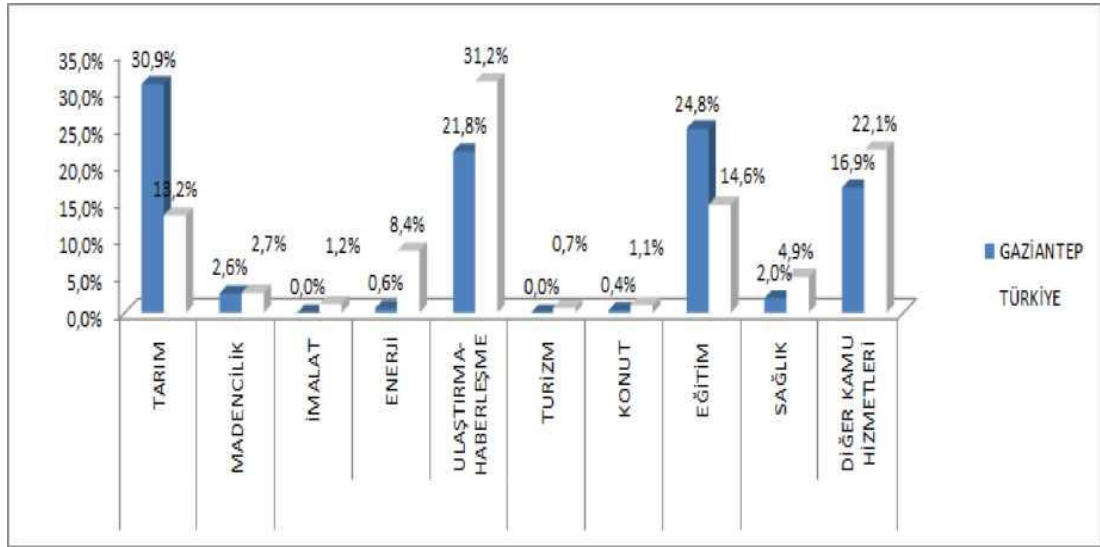
Kaynak: Kalkınma Bakanlığı Yatırım Programlama, İzleme ve Değerlendirme Genel Müdürlüğü Yatırımlar ve Proje Analiz Dairesi,(2012)

Tablo 4.24: Yılı Kamu Yatırımlarının Türkiye'ye Göre Dağılımı Bin TL (2012)

Yıllar	Türkiye	Gaziantep	81 İl içinde Gaziantep
2006	21.608.226	167 935	21
2007	21.513.108	109 123	32
2008	21.915.452	114 359	35
2009	27.458.727	185 884	24
2010	33.832.966	263 758	18
2011	36 400 287	274 170	17
2012	44 434 287	360 239	12

Kaynak:TUIK(2012)

Grafik 4.1:Gaziantep-Türkiye kamu yatırımları dağılımı 2012 ,(%)
Kaynak: TÜİK

4.1.13.İstihdam ve İşsizlik

Sosyo-ekonomik gelişmişlik açısından Türkiye'nin önde gelen illerinden olan Gaziantep aynı zamanda iç göç bakımından bir çekim merkezidir. Bu durum kent açısından; hem genç ve dinamik nüfus yapısıyla fırsatlar sunmakta hem de işgücünün vasıf ve eğitim düzeyinin düşüklüğünden ötürü bir meydan okuma yaratmaktadır. Sanayisinin hızla gelişmesiyle dikkat çeken İlimizin önde gelen sorunları arasında işsizlik de yer almaktadır. Fakat işverenlerimiz aradığı nitelikte işgücünü bulamamakta, işgücünün nitelikleri işverenlerin aradığı nitelik ve beceri ile uyuşmamaktadır. Bu sorunun çözümü için işsizlerin niteliklerini ve işverenlerin hangi mesleklerde ve hangi niteliklerde elemana ihtiyacı olduğunu bilmek oldukça önemli hale gelmiştir (Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü Gaziantep Çalışma Ve İş Kurumu il Müdürlüğü,2013:20).

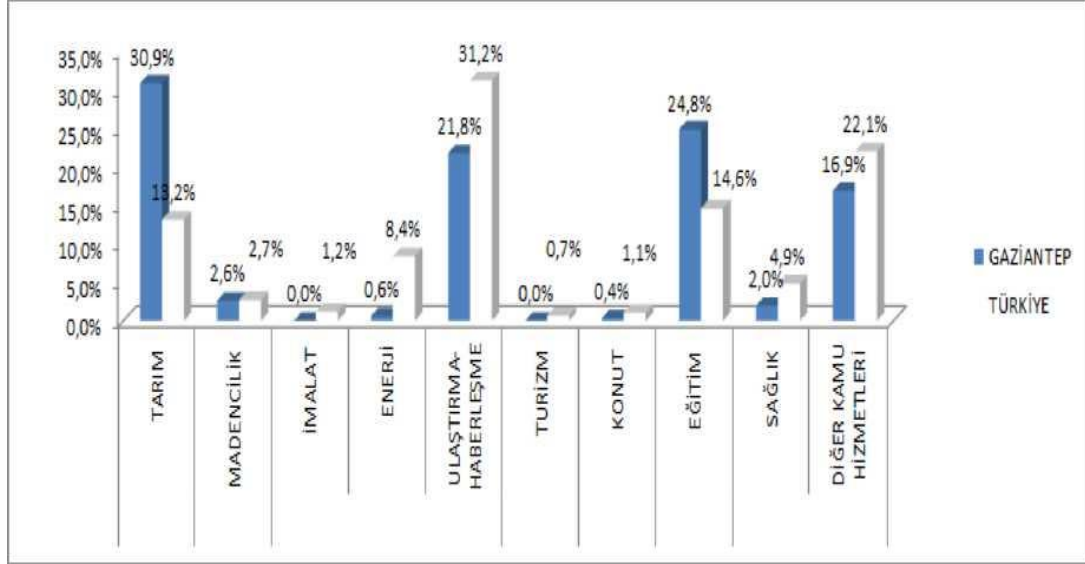
Tablo 4.25: İşgücü, İstihdam, İşsizlik Oranları (2012)

		İşgücüne Katılma Oranı				İşsizlik Oranı				İstihdam Oranı			
		%95 Güven Aralığı				%95 Güven Aralığı				%95 Güven Aralığı			
İl kodu	İl adı	Oran (%)	Değişim katsayısı (%)	Alt sınır	Üst sınır	Oran (%)	Değişim katsayısı (%)	Alt sınır	Üst sınır	Oran Rate (%)	Değişim katsayısı (%)	Alt sınır	Üst sınır
6	Ankara	48,5	1,6	47,1	50,0	9,5	3,9	8,8	10,2	43,9	1,8	42,4	45,5
16	Bursa	50,4	1,6	48,8	52,0	7,1	7,5	6,1	8,2	46,8	1,8	45,2	48,5
20	Denizli	56,7	1,7	54,8	58,5	6,9	9,3	5,6	8,2	52,8	1,9	50,8	54,8
27	Gaziantep	44,2	1,8	42,6	45,7	11,2	7,6	9,5	12,9	39,2	2,2	37,5	41,0
34	İstanbul	51,1	0,0	51,1	51,1	11,3	2,7	10,7	11,9	45,3	0,3	45,0	45,6
35	İzmir	53,2	1,7	51,4	55,0	14,8	4,0	13,6	15,9	45,3	2,1	43,4	47,2
41	Kocaeli	52,7	1,6	51,1	54,4	11,1	7,1	9,6	12,7	46,8	2,0	45,0	48,7

Kaynak: TUIK(2012)

2012 yılı itibariyle Gaziantep Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü'nde kayıtlı işgücü istatistiklerine bakıldığında, Gaziantep'te kuruma kayıtlı 44.406 iş arayanın mevcut olduğu görülmektedir. İş arayanlardan %28,0'ını kadınlar oluşturmaktadır. 2010 yılına göre 2012 yılında kuruma kayıtlı kişi sayısında ciddi bir artış yaşanmıştır. 2010 yılına göre kayıtlı kişi sayısı 2012 yılında %36,6 artarken 2011 yılına göre ise %11,3 artış yaşanmıştır. Bu artış kadınlar arasında ise çok dikkat çekici boyutlara ulaşmıştır. 2010 yılında kayıtlı işsizler arasında kadın oranı %14,8 iken 2011 yılında %26,2, 2012 yılında ise %28,0 olmuştur. 2010 yılına göre kayıtlı kadın işsiz oranında 2012 yılında %158,8 oranında artış sağlanmıştır. Gaziantep'te ki kayıtlı işsizlerin yaş grubu dağılımları incelendiğinde Genç işsiz grubu (20-29) ön plana çıkmaktadır. Bu gruptaki işsizlerin oranı %46,3 iken aynı grubun Türkiye oranı %42,1'dir. 30-34 yaş grubu işsizler Gaziantep'te %18,1 orana sahipken Türkiye oranı %17'dir. Özellikle 20-24 yaş grubunun işsizlik oranının yüksek çıkmasında askerlik vazifesini ifa eden

işsizlerin döndüklerinde hemen iş bulamayıp belirli bir süre beklmeleri neden olarak gösterilebilir. Gaziantep'te ki genç işsizlerin Türkiye'ye oranla daha fazla bekledikleri söylenebilir. Bu durumun tersi 30-44 arası yaş grubunda Türkiye için geçerlidir.

Grafik 4.2: İktisadi faaliyet koluna göre istihdam (%), 2012 (Kaynak: TUIK,20.02.2013)

Tablo 4.26: Gaziantep Sosyal Güvenlik Kapsamında Aktif Çalışan kişi sayısı 2012

Emekli Sandığı(4/c)	38.147
Bağ-Kur(4/b)	61.127
SSK(4/a)	238.218
Toplam	337.492

Kaynak: TUIK(2012)

4.1.14. Sanayi ve Ticaret Yapısı

Tarihi İpek Yolu üzerine kurulu olan Gaziantep İli, batının doğuya ve Ortadoğu'ya, doğunun ise batıya ve güneye açılan kapısıdır. Türkiye'nin batısındaki sanayi şehirleri ile Güneydoğu ve Doğu Anadolu Bölgelerinin tarım şehirleri arasında köprü görevi görerek her türlü irtibatı sağlayıp ihtiyaçları karşılayan; hem

ticari faaliyetleri hem de sanayi üretimi ile geniş bir pazara hitap eden; bölgenin en stratejik metropolü konumundaki şehirdir. Ayrıca önemli karayollarının kavşağında bulunması, Arap Ülkeleri ile ticaretin yapıldığı bir şehir olması açısından da büyük önem taşımakta; Gaziantep Sanayi ve Ticaret yapısı ile Türkiye ekonomisinde önemli bir yer işgal etmektedir (T.C. Gaziantep Valiliği İl Çevre Ve Orman Müdürlüğü, 2008:171) .Günümüz dünyasında bir kent için en önemli gelişmişlik kriteri üretim gücü ve ürettiklerini pazarlayabilme kabiliyetidir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde bu kriterler çok daha ön plandadır.

Gaziantep tarihsel kimliğini, sanayisinin üretim gücü ve ticari becerisiyle birleştirilebilen bir kent konumuna ulaşmıştır. Gaziantep'e Türkiye'nin batısındaki sanayi şehirleri ile Güneydoğu ve Doğu Anadolu Bölgelerinin tarım şehirleri arasında köprü görevi görme misyonu da vermektedir. Özellikle son 30 yıl içerisinde gelişen "Güneydoğu Anadolu Projesi" nin dışa açılan kapısı olma misyonuna da sahip olan Gaziantep, bölgedeki ürünün, emeğin ve sermayenin toplanarak işlendiği ve dağıtımının yapıldığı metropoliten bir yapıya kavuşmuştur.

Gaziantep'te 1886 yılında 3815 dokuma tezgahı, 45 boyahane bulunmaktadır. 1892 tarihli salnameye göre ise, bir önceki döneme göre tezgah sayısı 3110'a düşmüş bunun yanında 11 adet sabunhane, 8 tane de içki fabrikası tespit edilmiştir. Bu dönemde sanayinin yöredeki dağılımında yoğunlaşmanın yalnızca Gaziantep ilinde olmadığı, Halep'e bağlı bir konumda bulunan Kilis ve Nizip'te de önemli sayılabilecek bir yoğunlaşma dikkat çekmektedir. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra, Halep'in Osmanlı devleti sınırları dışında kalması, Halep'in yerine getirdiği işlevleri görebilecek yeni bir ticaret ve sanayi merkezi oluşturma gereği ortaya çıkmıştır. Bölgede bu işlevleri görebilecek, ulaşım ve üretim alt yapısı açısından uygun olan Gaziantep bir ölçüde, bu görevleri yüklenmiştir. Böyle bir gelişme, Gaziantep'in bölge ekonomisinde ön plana çıkmasına yol açmıştır (Ölçal, 2004).

Cumhuriyet öncesi dönemde, Gaziantep çevresinde olumlu iklim şartlarına bağlı olarak ortaya çıkan zengin tarım alanlarının varlığı başta dokumacılık olmak üzere tarımsal sanayinin gelişmesini sağlamış ve ileriki yıllar için önemli bir alt yapı oluşturmuştur. Ayrıca, Halep gibi bir merkeze yakınlık ve Anadolu'nun en eski ulaşım sistemlerinden olan İpek Yolu'nun kent içerisinden geçmesi bu gelişime önemli bir katkı sağlamıştır. Ancak bu dönemde dokumacılık olmak üzere tüm

sektörlerde ev ve atölye tipi üretim tarzının hâkim olması sonucu, çok düşük ve daha çok kol gücüne bağlı bir üretim söz konusu olmuştur

Cumhuriyet öncesi dönemde, Gaziantep'te dokumacılık başta olmak üzere tüm sektörlerde ev ve atölye tipi üretim hakim iken; Cumhuriyetin kurulduğu ilk yıllarda Gaziantep'te ticaret ve sanayinin daha çok tarıma dayalı, dokuma sanayinin baskın olduğu, atölye tipi üretim tarzının hakim olduğu bir yapı gözlenmektedir.

1927 yılı sanayi verilerine bakıldığında, küçük sanayi kuruluşlarından meydana gelen 2.008 tesisinin bulunduğu, bunların %55.5'inin tarıma dayalı sanayi, %21'inin dokuma sanayi, %10'unun ağaç ürünleri ve metal eşya sanayisinden oluştuğu da bu gerçeği doğrulamaktadır. 1920-1933 döneminde ise Kurtuluş Savaşı'ndan yeni çıkılması nedeniyle Gaziantep sanayisinde önemli gelişmeler yaşanmamıştır (Yıldırım ve Örnek, 2009:67-68).

1950'li yıllardan itibaren Sanayi Sektörü canlanmaya başlayan İl son yıllarda gerçekleştirdiği büyük yatırımlarla ve yaptığı atılımlarla Türkiye'nin en önde gelen Sanayi İlleri arasında yerini almayı başarmıştır. En son verilerine göre; yıllık ihracatta Türkiye 6.lığını elde etmesiyle de bu konumunun haklılığını ortaya koymuştur. Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde Ekonomik bir merkez durumunda olan Gaziantep'te özellikle imalat sanayi gelişmiş ve Türkiye'de önemli bir üretim merkezi haline gelmiştir. Gaziantep'te üretimle birlikte ticarete ağırlığını oluşturan kesimler içerisinde ise gıda, tekstil, kimya ve makine imalatı gibi sektörler önemli bir yer işgal etmektedir (Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 81 İl Sanayi Durum Raporu, 2013:151).

1965'li yıllara kadar modern sanayi açısından Gaziantep'te sanayi faaliyetleri yeterince gelişmemiş ancak 1968 yılında Kalkınmada Öncelikli İller Programı'na alınması ve 1970'de Küçük Sanayi Geliştirme Merkezi'nin (KÜGEM) kurulması ile hızlı bir gelişim sürecine girmiştir (Yıldırım ve Örnek, 2009:70-73). Ama ildeki sanayi faaliyetlerinin asıl gelişimi 1980'li yıllardan sonra, özellikle 1990-1996 yılları arasında yaşanmış ve Gaziantep'te bulunan sanayi kuruluşu sayısında ciddi artışlar gözlenmiş; ticaret alanında da önemli gelişmeler yaşanmıştır. 1973 yılında 98 olan tesis sayısı, 1981 yılında 153'e ulaşmış; üretim ve ana mallar sanayisi yerine tüketim malları üretiminde yoğunlaşma yaşanmış ve özellikle 1970-1980'li yıllarda uygulanan teşviklerin de etkisi ile ticaret kesiminde biriken sermaye büyük ölçüde

sanayi yatırımlarına dönüştürülmüş böylelikle de sanayileşme faaliyetlerine hız kazandırılmıştır (Yıldırım ve Örnek, 2009:70-73).

Gaziantep'in sanayi yapısını 3 kategoride incelemek mümkündür:

a) Evlerde Yapılan İmalat: Bu imalat türü öncelikle hane halkının kendi ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yaptığı bir üretimdir. Köylerde, ipekli ve pamuklu dokumalar ile çadır yapımında kullanılan keçe, kilim gibi ürünlerin imalatı yapılmaktadır. Gaziantep'in yerel bir ürünü olan antepfıstığının kabuklarının çıkartılması ve iç haline getirilmesi işi de yine evlerde yapılan bir imalat türüdür. Tekstil sanayinin bir kısım işleri de (bobin sarma, masure, vb.) evlerde fason olarak yapılmaktadır.

b) Atölye Tipi İmalat: Bu tür imalat artık en üst düzeye gelmiş durumdadır. Varlığını kayda değer biçimde hissettiren ve ağır sanayiye geçiş için büyük bilgi ve beceri birikimini bünyesinde sağlamış olan bu imalat türüne torna-tesfiye atölyeleri, demir ve profildileri, bakırcıları, dökümcüleri, kasacıları, kaportacıları, oto tamirhanelerini, dingil ve karoser imalatçıları ve çeşitli makine imalatçıları örnek olarak verebiliriz. Daha öncede belirttiğimiz gibi bölgede hakim olan imalat türü atölye tipi imalattır. Yapılan üretimin %80'i il sınırları dışında tüketilmektedir.

c) Fabrika ve Modern İmalat Tipi: Son yıllarda olağanüstü bir çaba sarf edilerek atölye tipi imalat alanından fabrika tipi imalata geçişin başarıldığı bazı sanayi dalları bu gurubu teşkil etmektedir. Ayrıca bölgede bolca yetişen ve ihraç edilen tarımsal ürünlerin, sanayi mamulü niteliğine dönüştürülmesi işlemleri de bu bölümde yer almaktadır. Özellikle Birleşmiş Milletlerin desteği ile KÜSGET'in (Küçük Sanayiyi Geliştirme Teşkilatı) kurulması ve bu bölgeye 50 adet fabrika binasının inşa edilmesiyle metal sanayi iş kolunda büyük bir ilerleme sağlamıştır. 70'li yıllarda kurulan organize sanayi bölgesi de çok çeşitli imalat türlerini bünyesinde toplayarak Gaziantep'in sanayi görünüşünü büyük çapta değiştirmiştir. Aşağıda özetlemeye çalıştığımız istatistikî bilgilerin nitelikleri ve nicelikleri de bu yükselişi en iyi biçimde doğrulamaktadır.

Tarih boyunca uygarlıkların kesişme noktasında bulunmanın sağladığı artı değeri, çalışkanlığı, becerisi ve özverisi ile her dönem daha da yukarılara taşıyan Gaziantep; 1950'li yıllara kadar ticaret sektörünün canlılığıyla ayakta durmuş, bu tarihten günümüze kadar da gerçekleşen büyük sanayi hamlesi ile ticaret ve sanayiyi

harmanlayarak bugünkü üstün üretim seviyesine ulaşarak, Güneydoğu ve Doğuda bir model kent olmuştur. Bölge insanının atılımcı gücü birçok gelişmeyi de beraberinde getirmiştir. Başlangıçta aile şirketi olarak yola çıkan kuruluşlar, zamanla büyümüş ve dev holdingler meydana getirmişlerdir. Şu anda Türkiye’de sayılı kuruluşlar ve şirketler arasında Gaziantep firmaları da bulunmaktadır (Bilim,Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı,81 İl Sanayi Durum Raporu,2013:155) .

4.1.14.1. İl Sanayisinin Değerlendirilmesi

4.1.14.1.1.Türkiye Sanayisinde Gaziantep İli Sanayisi

Kayıtlara göre sanayi işletmelerinin, başta İstanbul (%31) olmak üzere, Bursa (% 8), Ankara(% 7), İzmir(% 5), Konya(% 4), Gaziantep (% 3), Denizli(% 3), Kocaeli(% 2) , Adana(% 2), Tekirdağ(% 2), Kayseri(% 2), Mersin(% 2) olmak üzere, toplam % 71 i, oniki ilimizdedir. Bölgelere göre bir değerlendirme yaptığımızda, sanayi işletmelerinin % 48 Marmara Bölgesinde, %17 İç Anadolu Bölgesinde, % 14 Ege Bölgesinde, % 8 Akdeniz Bölgesinde, %6 Karadeniz Bölgesinde, % 5 Güneydoğu Anadolu Bölgesinde, % 2 Doğu Anadolu Bölgesinde olduğu görülmektedir.

Gaziantep İlinde sanayi siciline kayıtlı sanayi işletmesi sayısı 2340 dür. Toplam sanayi işletmesi içerisinde % 3 lük bir oran ile sanayisi gelişmiş ilk oniki iller arasında yer almaktadır. Güneydoğu Anadolu Bölgesi’ndeki İllerin sanayisine göre bir değerlendirilmesi yapıldığında, % 65 lik bir oran ile Gaziantep İli bölge illeri arasında birinci sırada yer alırken, %10 Şanlıurfa, % 9 Diyarbakır, % 6 Adıyaman, % 4 Batman, % 3 Mardin, % 1 Kilis, % 1 Siirt, % 1 Şırnak yer almaktadır (Bilim,Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı,81 İl Sanayi Durum Raporu,2013:151) .

4.1.14.1.2.Gaziantep İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı

Gaziantep İlinde bulunan sanayi işletmelerinin sektörel dağılımına baktığımızda, % 26 lik bir oran ile Tekstil ürünleri imalatı ve % 20 ile Gıda ürünleri imalatının ilk iki sırada olduğu görülmektedir. Diğer sektörler sırasıyla;

- % 9 Giyim eşyası imalatı; kürkün işlenmesi ve boyanması,
- % 8 Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı,

- % 7 Deri ile ilgili ürünlerin imalatı,
- % 5 Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı,
- % 3 Fabrikasyon metal ürünleri imalatı, Makine teçhizatı hariç;
- % 3 Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı
- % 2 Kağıt ve kağıt ürünleri imalatı,
- % 2 Ana metal sanayi
- % 2 Diğer madencilik ve taşocakçılığı
- % 2 Mobilya imalatı,
- % 1 Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı,
- % 1 Elektrikli teçhizat imalatı, % 1 Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı
- % 1 Ağaç ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç)
- % 1 Diğer imalatlar,
- % 7 Diğer (İçecek imalatı, Metal cevherleri madenciliği, Kayıtlı medyanın basılması ve çoğaltılması, Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı, Diğer ulaşım araçlarının imalatı, Elektrik, gaz, buhar ve havalandırma sistemi üretim ve dağıtımı, Temel eczacılık ürünlerinin ve eczacılığa ilişkin malzemelerin imalatı, Ham petrol ve doğal gaz çıkarımı ve saha arama ve tetkiki hariç petrol ve gaz çıkarımı ile ilgili hizmetler) Çalışan sayısı ve AR-GE: Sanayi sicil kayıtlarına göre, Gaziantep ilinde kayıtlı işletmelerde çalışan personel sayısı toplam 66.287 dir Ar-Ge birimi bulunan firma sayısı 51, kalite kontrol birimi olan firma sayısı 104 dür. Kalite kontrol sayısı 168 çalışan 376 dir.

Gaziantep ilinde lider sektör Tekstil ürünleri sektörüdür. Diğer sektörlerin tekstil ürünleri sektörü merkezli bir kümelenme içinde olduğu görülmektedir. Sanayide çalışanların, % 55 si Tekstil ürünleri imalatı, % 14 ü Gıda ürünlerinin imalatı sektörlerinde istihdam edilmektedir. İstihdamın % 82 ü işçi, % 3 si mühendistir. Gaziantep ilinde bulunan sanayi işletmelerinin % 62 si mikro ölçekli, % 28 si küçük ölçekli, % 8 i orta ölçekli, % 2 si büyük ölçekli işletmelerdir (Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 81 İl Sanayi Durum Raporu, 2013:151).

Türkiye'nin önemli sanayi ve ticaret merkezlerinden biri olan Gaziantep İli, sanayi ve ticarete yaratılan çok çeşitli ve zengin üretim değerleri ile gerek ülke gerekse bölge ekonomisi açısından önemli bir ekonomik güce sahiptir. Hızlı bir

büyüme ile dikkatleri çeken Gaziantep, gelişmekte olan illere örnek bir il olarak gösterilmektedir (Yıldırım ve Örnek, 2012:5-6).

4.1.14.1.3.Organize Sanayi Bölgeleri

Gaziantep Organize Sanayi Bölgesi sanayi parseli, tükettiği elektrik, istihdam rakamı ile Türkiye'nin en büyük organize sanayi bölgesidir.

1120 ha'lık 5.OSB'ye, yatırım için arsa tahsis başvurusu yapan yatırımcıların yoğunluğu sonucunda 805 ha'lık alan ilave edilmiştir. 1927 hektar alana ulaşan 5.OSB'de arsa tahsis işlemleri devam etmektedir(GTO.Rakamlarla Gaziantep,2013).

a) Tamamlanan Organize Sanayi Bölgeleri

Gaziantep (I.etap) Organize Sanayi Bölgesi :

- 260 hektar büyüklüğündedir.
- 1988 yılında tamamlanmıştır.
- Bölgedeki; 173 adet sanayi parselinin, tamamı tahsisi yapılmıştır. Tahsisi yapılan parsellerin hepsi üretime geçmiştir.
- Üretime geçen parsellerde yaklaşık 15.000 kişi istihdam edilmektedir.
- Ağırlıklı sektör grubu; dokuma-giyim, gıda ve kimya sanayidir.

Gaziantep (II. etap) Organize Sanayi Bölgesi :

- 435 hektar büyüklüğündedir.
- 1998 yılında tamamlanmıştır.
- I-II-III etaba ait 90.000 m³/gün kapasiteli arıtma tesisinin I. ve II etaba ait 30.000 m³/gün kapasiteli kısımları 2002 yılında tamamlanarak hizmete girmiştir.
- Bölgedeki; bulunan 282 adet sanayi parselinin tamamı tahsis edilmiştir. Tahsis edilen parsellerin; 274 adedi üretim, 8 adedi inşaat aşamasındadır.
- Üretime geçen parsellerde yaklaşık 26.000 kişi istihdam edilmektedir.
- Ağırlıklı sektör grubu; dokuma-giyim, gıda ve plastik sanayidir.

Gaziantep (III. etap) Organize Sanayi Bölgesi :

- 616,3 hektar büyüklüğündedir.
- 2000 yılında tamamlanmıştır.

- Bölgedeki; 294 adet sanayi parselinin, tamamı tahsis edilmiştir. Tahsis edilen parsellerin; 246 adedi üretim, 37 adedi inşaat, 11 adedi proje aşamasındadır.
- Üretime geçen parsellerde yaklaşık 20.000 kişi istihdam edilmektedir.
- Ağırlıklı sektör grubu; dokuma-giyim, gıda ve kimya sanayidir.

Nizip Organize Sanayi Bölgesi :

- 92,7 hektar büyüklüğündedir.
- 2008 yılında tamamlanmıştır.
- Bölgedeki; 33 adet sanayi parselinin, tamamı tahsis edilmiştir. Tahsis edilen parsellerin; 3 adedi üretim, 4 adedi inşaat, 26 adedi proje aşamasındadır.
- Üretime geçen parsellerde yaklaşık 90 kişi istihdam edilmektedir.

Gaziantep (IV. etap) Organize Sanayi Bölgesi :

- 1.100 hektar büyüklüğündedir.
- 2008 yılında tamamlanmıştır.
- Bölgedeki; 131 adet sanayi parselinin, tamamı tahsis edilmiştir. Tahsis edilen parsellerin; 61 adedi üretim, 35 adedi inşaat, 35 adedi proje aşamasındadır.
- Üretime geçen parsellerde yaklaşık 14.000 kişi istihdam edilmektedir.
- Ağırlıklı sektör grubu; dokuma-giyim, gıda ve plastik sanayidir.

Gaziantep Besi Organize Sanayi Bölgesi:

- 460 hektar büyüklüğündedir.
- 2011 yılında tamamlanmıştır.
- Müteşebbis heyet imkanları ile tamamlanmıştır.

B) YATIRIM PROGRAMINDA YER ALMAYAN OSB PROJELERİ

Islahiye Organize Sanayi Bölgesi:

- 09.03.2006 tarih ve 1688-1694 sayılı yazımızla yer seçiminin uygun görüldüğü bildirilmiştir.
- İmar planı aşamasındadır.

Gaziantep Merkez V Organize Sanayi Bölgesi (ilave I):

- 770 hektar büyüklüğündeki alanın, uygun görüldüğü 22.12.2010 tarih ve 10582-10588 sayılı dağıtımlı yazımızla OSB Yönetim Kurulu Başkanlığı'na ve ilgili kurumlara bildirilmiştir.
- İmar planı aşamasındadır.

Gaziantep Merkez V Organize Sanayi Bölgesi (ilave II):

- 350 hektar büyüklüğündeki alanın, uygun görüldüğü 29.09.2011 tarih ve 1886-95 sayılı dağıtımlı yazımızla OSB Yönetim Kurulu Başkanlığı'na ve ilgili kurumlara bildirilmiştir.
- İmar planı aşamasındadır.

Tablo 4.27: İstihdam ve enerji tüketimi

	1.Bölge	2.Bölge	3.Bölge	4.Bölge	Toplam
İstihdam	16.000	25.000	26.000	23.000	90.000
Firma sayısı	148	278	252	82	760
Elektrik tüketimi (kwh/ay)	35.000.000	81.849.823	110.000.000	50.000.000	276.849.823
Su tüketimi (ton/ay)	120.000	200.000	252.745	31.000	603.745
Doğalgaz tüketimi (m³/Ay)	2.950.000	7.804.000	4.056.000	9.500.000	24.310.000

Kaynak: Bilim ve Sanayi Bakanlığı,(2012)

Tablo 4.28: Firmaların sektörel dağılımı (2012)

Bölge	Tekstil	Gıda	Plastik	Kimya	Diğer	Toplam
1.Bölge	57	46	10	11	24	148
2.Bölge	113	69	23	21	52	278
3.Bölge	128	62	14	23	45	252
4.Bölge	26	21	11	9	15	82
Toplam	324	178	58	64	136	760

Kaynak:GTO(Rakamlarla Gaziantep 2013)

Tablo 4.29: Ticaret ve Sanayi Odalarına Kayıtlı Toplam Üye Sayısı (2012)

KAYITLI TOPLAM ÜYE SAYISI	ADET
GAZİANTEP SANAYİ ODASI	2.533
GAZİANTEP TİCARET ODASI	17.553
NİZİP TİCARET ODASI	1.012
İSLAHİYE TİCARET ODASI	626
TOPLAM	21.724

KAYNAK: GTO(Rakamlarla Gaziantep 2013)

4.14.1.4.Küçük Sanayi Siteleri

a) Tamamlanan Küçük Sanayi Siteleri

Gaziantep İlinde 4.211 işyerlik 10 adet Küçük Sanayi hizmete sunulmuştur.

Tablo 4.30:Küçük Sanayi Sitesi Dağılımı (2012)

Adı	İşyeri Sayısı	Dolu İşyeri	Boş İşyeri	Doluluk Oranı (%)
25 Aralık KSS	347	333	14	96
Ayakkabıcılar Sitesi	330	330	0	100
Gaziantep KSS (I.Bölüm)	300	300	0	100
Gaziantep KSS (II.Bölüm)	1.146	1.126	20	98
Gaziantep KSS (III.Bölüm)	1.235	300	935	24
Nizip KSS (I.Bölüm)	238	166	72	70
Nizip KSS (II. Bölüm)	380	380	0	100
İslahiye KSS	95	95	0	100
Oğuzeli KSS	64	64	0	100
Nurdağı KSS	96	40	56	42
Toplam	4.231	3.134	1.097	74

Kaynak:Bilim,Sanayi ve Ticaret Bakanlığı,(2013)

b) Yatırım Programında Yer Almayan Kss Projeleri

Merkez Demir Doğramacılar Küçük Sanayi Sitesi:

06.04.2006 tarih ve 3244-3247 sayılı yazımızla yer seçiminin uygun görüldüğü bildirilmiştir

Kendi imkanları ile devam etmektedir.

Ağaç İşleri Küçük Sanayi Sitesi:

16.05.2007 tarih ve 5162–5166 sayılı dağıtımli yazımızla yer seçiminin uygun görüldüğü bildirilmiştir (Bilim,Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı,81 İl Sanayi Durum Raporu,2013:151) .

Tablo 4.31: Yıllar İtibariyle Toplam Ticaret Hacimleri

Yıl	Tutar (\$)	Değişim (%)
2003	207.261.408	89
2004	156.898.450	-24
2005	132.431.759	-16
2006	93.909.907	-29
2007	72.785.643	-22
2008	143.306.438	97
2009	110.740.103	-23
2010	128.337.659	16
2011	112.052.922	-13
2012	102.659.391	-8

Kaynak:GTO (Rakamlarla Gaziantep 2013)

Tablo 4.32: TOBB Sanayi Veri Tabanına Göre Gaziantep'in Bazı Ürünlerde Türkiye Üretimindeki Payı (%)

Makine Halısı	95
Polipropilen İplik	92
Terlik ve Ayakkabı	80
Fıstık Üretimi Ve İşleme	50
Makarna	40
Bulgur	40
Gofret – Şekerleme-Bisküvi-Çikolata	30
Kırmızı Biber (Kuru)	27

Kaynak:GTO,(2013:45)

4.1.15. Gaziantep Dış Ticareti

“Bir ülkenin dış dünya ile yaptığı ve yalnızca mal alım ve satımlarını kapsayan işlemlere dış ticaret adı verilmektedir” (Seyidoğlu, 2001:3).Gaziantep, sanayi ve ticaret yapısıyla Türkiye ekonomisinde önemli bir yer tutmaktadır. Gaziantep'te kurulu büyük sanayi işletmeleri sayısı, Türkiye genelinin %4'ünü; küçük sanayi işyerleri sayısı ise %6'sını oluşturmaktadır. Bu yapısıyla küçük ve orta ölçekli başta olmak üzere sanayi sektörü, geniş istihdam olanakları sunmaktadır. İktisaden faal nüfusun % 28.72'si imalat sanayi kollarında çalışmaktadır. Gaziantep'te imalat sanayi gelişmiş durumdadır. İmalat sanayinde küçük imalathane ve atölyelerin yanı sıra büyük tesislerin de sayıca çokluğu dikkat çekmektedir. Gaziantep sanayisi bir çok sektörde Türkiye'nin en önemli üretim merkezi konumundadır. Gaziantep Organize Sanayi Bölgelerinde faaliyet gösteren işletmelerin sektörel dağılımı incelendiğinde tekstil ve gıda sektörleri öne çıkmaktadır. İşletmelerin %43'ü tekstil sektöründe, %22'si gıda sektöründe, %9'u boya-kimya sektöründe, %7'si plastik sektöründe, %3'ü temizlik-hijyen sektöründe, %16'sı ise diğer sektörlerde faaliyet göstermektedir. Gaziantep Organize Sanayi Bölgesi'nde 270 firma doğalgaz kullanmaktadır. Doğalgaz tüketiminde akrilik polip(%25), boyama(%20) ve halı(%16) sektörleri ilk üç sırada yer almaktadır.

Tablo 4.33: Firmaların sektörel dağılımı (2012)

Bölge	Tekstil	Gıda	Plastik	Kimya	Diğer	Toplam
1.Bölge	57	46	10	11	24	148
2.Bölge	113	69	23	21	52	278
3.Bölge	128	62	14	23	45	252
4.Bölge	26	21	11	9	15	82
Toplam	324	178	58	64	136	760

Kaynak: GTO (Rakamlarla Gaziantep 2013)

Coğrafi konumu bakımından bölgeler arasında bir köprü olan Gaziantep önemli bir ticaret merkezidir. Türkiye'nin; makine halısı üretiminin % 82'si, fıstık işletme ve üretiminin % 75'i, jüt ipliği(nihai ürün)üretiminin %74'ü, akrilik, sentetik, polyester üretiminin %60'ı, çuval ve poşet üretiminin %60'ı, non-woven kumaş üretiminin %59'u, triko üretiminin %50'si, un, makarna ve irmik üretiminin %40'ı, bulgur üretiminin %40'ı, Şekerleme, çikolata ve bisküvi üretiminin %30'u ve mercimek üretiminin %23'ü Gaziantep ilinde gerçekleştirilmektedir.

Tablo 4.34: Yıllara Göre Dış Ticaret Göstergeleri (1000\$)

	2008	2009	2010	2011	2012
İhracat	3.481.082	3.260.097	3.887.663	4.928.968	5.879.414
İthalat	2.793.357	2.126.150	3.430.052	4.722.623	5.053.852
Dış ticaret dengesi	687.725	1.133.947	457.611	206.345	825.562
Dış ticaret hacmi	6.274.439	5.386.247	7.317.715	9.51.591	10.933.266
İhracatın İthalatı Karşılama oranı (%)	125	153	113	104	116

Kaynak: GTO(Rakamlarla Gaziantep 2012)

Kayıtlara göre sanayi işletmeleri; başta İstanbul(%31) olmak üzere, Bursa(%8), Ankara(%7), İzmir(%5), Konya(%4), Gaziantep(%3), Denizli(%3), Kocaeli(%2), Adana(%2), Tekirdağ(%2), Kayseri(%2), Mersin(%2) olmak üzere; toplam % 71'i on iki ilimizdedir. Bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %48'i Marmara Bölgesinde, %17'si İç Anadolu Bölgesinde, %14'ü Ege Bölgesinde, %8'i Akdeniz Bölgesinde, %6'sı Karadeniz Bölgesinde, %5'i Güneydoğu Anadolu Bölgesinde, % 2'si Doğu Anadolu Bölgesindedir (Bilim,Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı,81 İl Sanayi Durum Raporu,2013:151).

Tablo 4.35: İhracatın Sektörel Dağılımı 2012

Sektör	2011	2012	Artış (%)
Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamulleri	1.202.605	1.526.846	27
Halı	1.123.867	1.451.663	29
Tekstil ve Hammaddeleri	954.122	932.480	-2,3
Kimyevi Maddeler ve Mamulleri	551.504	610.803	11
Ağaç Mamülleri ve Orman Ürünleri	252.112	325.887	29
Çelik	245.681	291.217	18
Hazırgiyim ve Konfeksiyon	101.504	98.196	-3,2
Meyve Sebze Mamulleri	95.275	123.591	30
Makine ve Aksamları	74.114	80.790	9
Kuru Meyve ve Mamulleri	65.629	88.894	35
Deri ve Deri Mamulleri	64.521	80.738	25
Demir ve Demir Dışı Metaller	48.239	57.425	19
İklimlendirme Sanayi	34.935	45.298	29
Su Ürünleri Ve Hayvancılık Mamulleri	26.224	37.455	43
Çimento Cam Seramik Ve Toprak Ürünleri	25.413	58.897	132
Zeytin ve Zeytinyağı	18.093	22.947	27
Elektrik - Elektronik	12.712	17.174	35
Maden ve Metaller	9.852	10.343	5
Taşıt Araçları ve Yan Sanayi	8.746	6.219	-29
Gemi Ve Yat	7.557	42	-99
Fındık ve Mamulleri	2.273	6.150	170
Yaş Meyve ve Sebze	629	933	48
Tütün	533	104	-80
Değerli Maden ve Mücevherat	310	431	39
Savunma Ve Havacılık Sanayi	271	4.387	1.519
Diğer Sanayi Ürünleri	240	92	-62
Süs Bitkileri ve Mamulleri	180	409	127

Kaynak: GTO(Rakamlarla Gaziantep 2013)

Gaziantep'ten 2012 yılında gerçekleştirilen toplam ihracatın ilk 3 sırasında; hububat, bakliyat, yağlı tohumlar(%26), halı(%24,7) ve tekstil ürünleri(%16) gelmektedir. Diğerleri ise sırasıyla; kimya, demir, metal, ağaç ve orman ürünleri, meyve-sebze mamulleri, hazır giyim, kuru meyve ve mamulü, deri, makine ve aksamı, toprak sanayi ürünü, iklimlendirme sanayi ürünü, canlı hayvan, hayvan ürünleri, süt ve süt ürünleri, zeytin, zeytinyağı ve türevleri, elektrik-elektronik ürünleri, madencilik ürünleri, otomotiv sanayi ürünleri, fındık ve mamulleri, savunma ve havacılık ürünleri, yaş sebze ve meyve ürünleri, turunçgil, çay, değerli maden mücevherat, süs bitkisi, tütün ve tütün mamulü, gemi ve yat sanayi ürünü ve diğer yan sanayi ürünleridir.

Tablo 4.36: En Fazla İhracat Yapan 10 İl Arasında Gaziantep'in Yeri 2012

Sıra	İl	2012 yılı İhracatı 1000\$)
1	İstanbul	60.999.030
2	Kocaeli	13.080.861
3	Bursa	11.916.551
4	İzmir	8.484.258
5	Ankara	6.550.267
6	Gaziantep	5.879.414
7	Manisa	4.314.900
8	Denizli	2.739.107
9	Hatay	2.083.842
10	Adana	1.802.802
	İlk 10 Toplamı	11.877.569
	Türkiye Toplamı	117.851.032
	İlk 10 İlin Türkiye İhracatındaki Payı	% 10

Kaynak: GTO

Tablo 4.37: Türkiye Ekonomisinde Gaziantep'in Yeri

Türkiye ekonomisinde İhracat yapan firma sayısı	1.270
İhracat yapılan ülke sayısı	172
Türkiye toplam ihracatındaki payı (2012)	3,87
En fazla ihracat yapan 10 il sıralamasındaki yeri (2012)	6
İlk 1.000 ihracatçı firma arasındaki firma sayısı (2011)	63
İSO birinci 500 büyük firma sıralamasındaki firma sayısı (2011)	19
İSO ikinci 500 büyük firma sıralamasındaki firma sayısı (2011)	24

Kaynak: GTO (2012)

Gaziantep'te ihracatın ithalatı karşılama oranı % 116'dır. İlin 2012 yılı toplam ihracatı, bir önceki yıla göre %12,57 oranında artmıştır. Son 3 yılın ihracat rakamları her yıl düzenli artış göstermiştir. Elde edilen son verilere göre; ihracat yapan firma sayısı 1.270, ihracat yapılan ülke sayısı 172 ve ilin Türkiye ihracatındaki payı %3.87 olmuştur. 2012 yılı verilerine göre en çok ihracat yapılan ilk 3 ülke toplamda % 49'luk paya sahip, Irak, Suudi Arabistan ve A.B.D.'dir (Gaziantep Ticaret Odası,2013:56).

Tablo 4.38: En fazla ihracat yapılan 10 ülke (1000 \$)

	2011	2012	Değişim (%)	Gaziantep'in Toplam İhracatındaki Payı (%)	
				2011	2012
1. Irak	1.839.060	2.374.466	29	37	40
2. Suudi Arabistan	250.573	302.499	21	5	5
3. A.B.D	176.000	211.960	20	3,6	3,6
4. Libya	77.757	204.358	163	1,6	3,5
5. Almanya	174.752	164.131	-6	3,5	2,8
6. İngiltere	137.716	146.522	6	2,8	2,5
7. Mısır	68.186	143.652	111	1,4	2,4
8. Rusya	90.021	123.747	37	1,8	2
9. İran	122.479	105.174	-14	2,5	1,8
10. İtalya	115.811	95.890	-17	2,3	1,6
İlk 10 Toplam	3.052.355	3.872.399	27	62	66
Toplam ihracat	4.927.141	5.879.414	19		

Kaynak: GTO

Bölgesel itibariyle firma sayısı ve İhracat değerleri ile Gaziantep ilini karşılaştırdığımız da, Gaziantep ili 2002 yılından 2013 yılına kadar olan sürede gerek firma sayılarındaki artış gerekse de ihracat değerlerindeki artış ilin ekonomik gelişiminin bir göstergeleri arasında sayılabilir. 2002 yılında Gaziantep ihracat değeri 619.536 milyon dolar iken 2013 yılına geldiğimizde 6.161.409 milyon dolar olmuştur.

Tablo 4.39: Bölgeler İtibariyle Firma Sayısı Ve İhracat Değeri İle Gaziantep Karşılaştırması(Milyon Dolar)

FİRMA ADET	YILLIK											
	İHRACATCI FİRMA SAYISI											
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
AKDENİZ	2.081	2.323	2.518	2.826	2.979	3.226	3.272	3.359	3.558	3.738	3.937	4.278
DOĞU ANADOLU	248	290	387	433	466	435	448	568	591	559	610	623
EGE BÖLGESİ	4.226	4.790	5.293	5.472	5.663	6.227	5.826	5.639	5.881	6.181	6.436	6.776
GÜNEYDOĞU ANADOLU	782	965	1.107	1.320	1.395	1.444	1.581	1.776	1.883	2.016	2.135	2.674
İÇ ANADOLU	3.075	3.423	3.955	4.365	4.619	5.022	5.316	5.566	5.755	6.261	6.677	7.127
KARADENİZ	755	822	800	855	851	1.016	1.109	1.125	1.112	1.152	1.214	1.287
MARMARA	20.563	22.989	25.376	26.884	28.192	30.898	30.591	30.557	31.584	33.362	35.422	37.339
BİLİNMEYEN	1	1	1	1	1	1	1	1	15	13	9	13
GAZİANTEP	578	639	712	822	854	932	976	1.046	1.086	1.163	1.279	1.697
TOPLAM	31.731	35.603	39.437	42.156	44.166	48.269	48.144	48.591	50.379	53.282	56.440	60.117
Milyon Dolar	YILLIK											
	İHRACAT DEĞERİ											
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
AKDENİZ	1.481	2.081	2.751	3.004	3.529	4.421	5.530	4.934	6.024	7.260	7.421	8.020
DOĞU ANADOLU	136	184	242	324	411	622	703	839	890	901	927	1.180
EGE BÖLGESİ	4.111	5.193	6.424	7.330	8.565	10.365	12.290	9.644	13.467	16.410	17.065	17.737
GÜNEYDOĞU ANADOLU	689	987	1.566	2.241	2.423	3.287	4.390	4.446	5.178	6.945	8.061	8.873
İÇ ANADOLU	2.253	2.933	3.519	4.219	5.445	6.796	8.436	7.611	9.007	10.782	11.734	12.743
KARADENİZ	736	863	1.414	2.079	1.971	2.518	3.337	2.608	2.983	3.653	3.514	3.678
MARMARA	26.642	35.009	47.246	54.275	63.186	79.253	97.339	72.059	76.301	88.956	103.738	99.552
BİLİNMEYEN	11	4	5	3	5	10	1	1	34	0	1	2
GAZİANTEP	619.536	866.153	1.295.292	1.652.554	1.857.722	2.447.656	3.237.061	2.952.993	3.517.993	4.759.952	5.579.875	6.161.409
TOPLAM	36.059	47.253	63.167	73.476	85.535	107.272	132.027	102.143	113.883	134.907	152.462	151.787

Kaynak:TUIK(20.06.2012)

Tablo 4.40: Bölgeler İtibariyle Firma Sayısı Ve İthalat Değeri İle Gaziantep Karşılaştırması(Milyon Dolar)

ADET	YILLIK											
	İTHALATÇI FİRMA SAYISI											
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
AKDENİZ	1.846	2.025	2.416	2.749	2.743	3.075	3.117	2.890	3.181	3.698	3.635	3.705
DOĞU ANADOLU	280	284	340	344	349	365	360	368	540	1.011	719	879
EGE BÖLGESİ	3.962	4.385	4.860	5.091	5.456	5.967	5.805	5.609	5.901	6.812	6.583	6.705
GÜNEYDOĞU ANADOLU	1.010	1.162	1.377	1.343	1.301	1.556	1.455	1.406	1.610	1.903	1.891	1.934
İÇ ANADOLU	4.737	5.122	5.931	6.356	6.742	7.372	7.338	7.153	7.824	8.987	8.667	8.873
KARADENİZ	720	830	963	1.032	1.004	1.104	1.035	985	1.060	1.180	1.138	1.213
MARMARA	26.553	29.583	32.231	34.386	36.172	39.496	38.685	36.688	39.144	43.310	42.438	43.776
GİZLİ VERİ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
BİLİNMEYEN	2	1	1	1	1	1	1	2	2	5	5	4
GAZİANTEP	661	730	848	841	811	902	886	852	986	1.125	1.191	1.214
TOPLAM	39.110	43.392	48.119	51.302	53.768	58.936	57.796	55.101	59.262	66.906	65.076	67.089
Milyon Dolar	YILLIK											
	İTHALAT DEĞERİ											
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
AKDENİZ	1.571	2.079	2.911	3.560	4.532	6.558	7.737	6.190	8.481	11.664	11.210	10.601
DOĞU ANADOLU	68	115	104	162	208	201	218	218	311	405	402	330
EGE BÖLGESİ	2.998	4.249	5.805	6.461	7.413	9.522	11.268	8.490	13.768	17.366	17.248	17.100
GÜNEYDOĞU ANADOLU	773	1.171	1.535	1.904	2.159	2.771	3.243	2.504	4.018	5.422	5.619	7.431
İÇ ANADOLU	5.151	4.538	5.537	6.510	7.695	9.506	10.899	9.603	12.406	16.110	14.463	15.003
KARADENİZ	788	1.163	1.689	2.316	2.725	2.820	3.993	2.602	3.094	3.727	3.648	3.582
MARMARA	33.620	47.857	70.380	81.009	94.332	115.177	130.634	92.658	121.197	151.862	144.474	163.058
GİZLİ VERİ	6.460	8.095	9.499	14.802	20.477	23.482	33.953	18.656	22.232	34.284	39.478	34.540
BİLİNMEYEN	124	73	79	49	35	24	20	7	36	2	3	4
GAZİANTEP	658.227	1.000.182	1.332.130	1.686.155	1.846.300	2.269.084	2.793.357	2.128.417	3.430.219	4.723.312	5.053.993	6.658.020
TOPLAM	51.554	69.340	97.540	116.774	139.576	170.063	201.964	140.928	185.544	240.842	236.545	251.650

Kaynak:TÜİK(20.06.2012)

Bölgesel itibariyle firma sayısı ve İthalat değerleri ile Gaziantep ilini karşılaştırdığımız da,Gaziantep ilinde yıllara göre 2002 den 2013 yılına gerek ithalat gereksede ithalatçı firma sayısında artış olmuştur.2002 yılında ithalat değerlerine bakarsak 658.227 milyon dolardan 2013 yılına baktığımızda 6.658.020 milyon dolar

değerlerine ulaşmıştır. Bölgesel ihracat ve ithalat değerlerine bakarsak yine yıllara göre bir artış olmuştur.

Tablo 4.41: İlk 1.000 İhracatçı Firma Arasında Gaziantepli Firma Sayısı

İL	2008	2009	2010	2011	2012
İstanbul	503	492	483	475	464
Gaziantep	48	49	53	63	71
İzmir	65	67	66	66	61
Kocaeli	47	41	44	62	56
Ankara	48	52	47	45	50
Bursa	55	52	55	48	44
Denizli	28	22	27	23	24
Adana	15	15	17	17	22
Manisa	18	20	20	14	20
Kayseri	11	11	12	12	14

Kaynak:GTO (Rakamlarla Gaziantep 2013)

Türk Patent Enstitüsüne yapılan başvurulara bakarsak 2001 yılından toplam 300 başvuru marka patent için 4 iken Endüstriyel Tasarımda ise 44 başvuru olmuşken izleyen yıllarda gerek teknolojiye verilen önem gerekse de üreticilerin bilinçlenmesine bağlı olarak 2012 yılına gelinde bir artış olmuştur.2012 yılında başvurulara bakarsak toplam 2898 başvuru marka ,patent için 51 iken endüstriyel tasarım ise 268 olarak görünmektedir.

Tablo 4.42:Gaziantep'in Türk Patent Enstitüsüne Yapılan Başvuru ve Tescillerin Türlerine ve Yıllara Göre Dağılımı

Yıl	Marka		Patent		Endüstriyel Tasarım		Faydalı model	
	Başvuru	Tescil	Başvuru	Tescil	Başvuru	Tescil	Başvuru	Tescil
2001	300	221	4	1	44	26	5	0
2002	599	214	7	0	112	84	3	3
2003	768	193	6	1	112	80	3	1
2004	1155	406	7	2	116	110	15	3
2005	1513	730	17	2	140	111	17	5
2006	1366	963	12	1	153	153	16	15
2007	1441	957	16	4	176	159	31	16
2008	1771	898	27	7	194	195	44	14
2009	1780	1080	19	5	173	144	29	22
2010	2126	819	26	9	197	184	27	24
2011	2560	938	33	6	221	204	41	16
2012	2898	1289	51	7	268	231	55	23

Kaynak:GTO (Rakamlarla Gaziantep 2013)

En fazla ihracat yapılan ülkeler sıralaması incelendiğinde komşu ve yakın ülkelerin ilk sıralarda yer aldığı ve güçlü pazarlara sahip Avrupa ve ABD pazarlarının da üst sıralarda bulunduğu görülmektedir. Türkiye'nin Irak'a yapmış olduğu ihracatın % 28'ini Gaziantep tek başına gerçekleştirmektedir.

Tablo 4.43: Orta Doğu Ülkelerine İhracat (1000 \$)

Ülke	2011 (1000 \$)	2012 (1000 \$)	Değişim (%)
Bahreyn	2.278	3.558	56
Birleşik Arap Emirlikleri	54.403	71.582	32
Dubai	0	115	
Irak	1.839.060	2.374.466	29
İran (İslam Cum.)	122.479	105.174	-14
İsrail	75.201	76.871	2
Filistin Toprakları	2.341	1.494	-36
Katar	6.955	8.389	21
Kuveyt	24.356	24.343	-0
Lübnan	22.360	23.270	4
Suriye	97.668	54.633	-44
Suudi Arabistan	250.573	302.499	21
Umman	16.657	9.596	-42
Ürdün	25.683	22.099	-14
Yemen	13.118	18.697	43
Toplam	2.553.132	3.096.786	21

Kaynak:GTO(Rakamlarla Gaziantep 2013)

2009 yılı itibarıyla toplam 64.454 girişim sayısı ile Türkiye haritasında Gaziantep ilinin 1. grupta yer aldığı görülmektedir. İller için kamu yatırımları sıralaması yapıldığında Gaziantep 16. sıradadır. Yapılan kamu yatırımları incelendiğinde tarım ve eğitimin ön plana çıktığı, imalat, enerji ve turizm

sektörlerinde ise bölgeye kamu yatırımı ayrılmadığı dikkati çeken bir husustur. Bölgede bulunan 132 yabancı firma sayısının 120'si Gaziantep'tir. Gaziantep'teki firmaların 51'i Irak, 22'si Suriye, 16'sı Almanya menşelidir. Bunların dışındaki firmalar ise Romanya, Özbekistan, İran ve Birleşik Arap Emirlikleri ülkelerindedir (Genç İstihdamının Desteklenmesi Operasyonu:2012,18).

Tablo 4.44:Gaziantep'in AB Ülkelerine İhracat (\$)

Ülke	2011 (1000 \$)	2012 (1000 \$)	Değişim (%)
Almanya	174.752	164.131	- 6
Avusturya	12.620	12.780	1
Belçika	88.043	93.093	6
Birleşik Krallık	137.716	146.522	6
Bulgaristan	24.147	20.966	- 13
Çek Cumhuriyeti	6.105	6.324	4
Danimarka	10.417	11.237	8
Estonya	1.098	1.350	23
Finlandiya	8.052	6.542	- 19
Fransa	47.265	36.064	- 24
Hollanda	71.308	67.392	- 5
İrlanda	9.263	8.411	- 9
İspanya	42.971	38.324	- 11
İsveç	10.726	11.181	4
İtalya	115.811	95.890	- 17
Kıbrıs	458	0	- 100
Letonya	371	619	67
Litvanya	1.546	3.403	120
Lüksemburg	9	22	144
Macaristan	24.664	27.923	13
Malta	2.447	3.104	27
Polonya	79.041	77.618	- 2
Portekiz	14.205	13.372	- 6
Romanya	53.312	50.253	- 6
Slovakya	3.660	2.926	- 20
Slovenya	714	11.137	1460
Yunanistan	27.070	24.608	- 9
Toplam	967.791	935.192	- 3

Kaynak:GTO(2012)

4.1.16.SINIR TİCARETİ

22.10.1985 tarih ve 18906 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan 2 No’lu Tebliğ ile Gaziantep İli’nin Karkamış ve Öncüpınar sınır kapılarından sınır ticareti yapılmasına izin verilmiştir. Ancak idari yapıdaki değişiklik sonucu Kilis’in il olmasının ardından Gaziantep’in sınır ticareti yapılan tek kapısı Karkamış Sınır Kapısı olmuştur. 10.03.2000 tarih ve 2000/364 sayılı “Sınır Ticaretinin Düzenlenmesine İlişkin Bakanlar Kurulu Kararı” hükümlerine istinaden, Karkamış Sınır Kapısı’ndan Suriye ile yapılacak olan sınır ticareti, Gaziantep Valiliği Sınır Ticareti Yönergesi’ne göre yapılacaktır.

Tablo 4.45: Karkamış Sınır Kapısı’ndan Suriye ile Olan Sınır Ticareti Rakamları (1986-2001) \$

YILLAR	İHRACAT	İTHALAT
1994	40.544 \$	590.326 \$
1995	7.558.876.300 TL	1.322.457 \$
1996	36.000.000 TL	147.439 \$
1997	-	7.793.674 \$
1998	-	7.089.934 \$
1999	-	949.070 \$
2000	-	246.912
2001	-	122.684

Kaynak:Yıldırım,2004:83-84

1994 yılından sonra ise ithalatta ciddi artışlar yaşanmış, Karkamış sınır kapısından ihracata oranla daha fazla ithalat gerçekleştirilmiştir. 1990 yılına kadar ithalat yapılamazken, 1996 yılından sonra da ihracatın yapılmadığı gözlenmektedir. Nitekim bu veriler doğrultusunda sınır ticaret dengesi, Suriye lehine gerçekleşmiştir. 1997’de Suriye’den ithal edilen eşya cinsleri arasında ayakkabı, benzin, motorin, şeker, kahve, pirinç, hası, çay, kebere, pirina yer alırken, 1998 yılında bu mallara ilave olarak domates, muz, oyun kağıdı, pamuk yağı, susam, tavla, karabiber ve hurma ithali eklenmiştir. 1999 yılında ithal edilen mallar; pirinç, kebere, plastik hasır

ve susam olurken, 2000 ve 2001 yıllarında sadece kebere ithal edilmiştir (Yıldırım, 2004: 85-86).

Sınır ticaretimiz Karkamış Gümrük Müdürlüğü'nde 2001 yılında askıya alınmış, tekrar 2009 yılında çıkarılan tebliğ ile canlandırılmaya çalışılmıştır. Ancak bununla ilgili Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından belirlenen kotalar firmalar tarafından yetersiz görüldüğünden ithalat gerçekleştirilememiştir. 26.10.2009 tarihinde sadece Denimaks Gıda Ltd. Şti. tarafından sınır ticareti kapsamında tutarı 40.885\$ olan 24.050 kg kebere ithalatı yapılmış; yine aynı firma tarafından 05.11.2009 tarihinde 37.910\$ tutarında 22.300 kg'lık kebere ithalatı yapılmıştır.

Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından 2009 ve 2010 yılında ithalatına izin verilen ürünler kapsamında odun (yakmaya mahsus), pirinç, karpuz çekirdeği, kebere yer almaktadır. Tarım ürünlerinde 2009 yılı ithalat kotası: 87.000\$, sanayi ürünlerinde ise 2010 yılı ithalat kotası 200.000\$ olarak belirlenmiştir (Karkamış Gümrük Müdürlüğü). Sınır ticareti 2010 yılı ithalat kotası ile ticaretine izin verilen bu ürünlerin Suriye menşeli olması gerekmektedir. Sınırdaki fasulye (kuru) ithalatına 8 aylık süre zarfında izin verilirken, nohut ithalatına ise 9 aylık bir süre için izin verilmiştir. Ayrıca sınırdaki en fazla ithalatına izin verilen ürünlerin başında ekmeklik buğday, arpa, yeşil mercimek, kırmızı mercimek ve pirinç gelmektedir.

Türkiye-Suriye arasındaki sınır ticaretinin gelişmesi açısından, 2003 yılında Gaziantep'te Suriye ile sınır ticaretinin kolaylaştırılması amacıyla Sınır Ticaret Merkezi kurulmasına karar verilmiştir. Yapılan çalışmalar neticesinde, Oğuzeli-Akçakoyunlu köyü mevkiinde her türlü ulaşım, denetim ve kontrol açısından kolaylığa sahip olan bölge tespit edilmiş (Yıldırım, 2004:89), Akçakoyunlu Sınır Ticaret Merkezi'nin kurulmasına yönelik bir fizibilite çalışması yapılmıştır ve ihale tamamlanmıştır. Bu durumda Gaziantep-Halep sınırında Akçakoyunlu Sınır Kapısı'nın da açılması Gaziantep ekonomisine, bölge ekonomisine ve dahası Türkiye ekonomisine canlılık katacaktır (www.projekoordinasyon.org, 01.12.2010).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Dünya ekonomisinde 1970’li yılların ortalarında başlayan kriz ve izleyen yıllarda gündeme gelen yeniden yapılanma politikaları sonucunda yerel gelişme dinamiklerine dayalı kalkınma politikaları giderek belirleyici olmaya başlamış, bunun sonucunda kalkınma ajanslarının yönlendirdiği ve yerel birimlerin aktif katılımına dayalı gelişme stratejileri oluşturulmuştur.Yeni bölgecilik olarak da tanımlanan bu sürecin özneleri bölgesel kalkınma politikalarına dayalı makro ölçekteki gelişme stratejilerinden ziyade yerel mekânların (kentler) gelişmesine dayalı yeni bir anlayış almıştır.Bu çerçevede uluslararası dünya ekonomik sistemine uyum yeteneği ya da uluslararası ağlara eklemlenme kapasitesi yüksek kentler bu yeni süreçte avantajlı konuma gelmekte, rekabet güçleri sayesinde bu süreçten kazançlı çıkmaktadırlar.Aksi durumda, yani bilgi, teknoloji ve yetersiz donanımına sahip kentler dışlanma olgusu ile karşı karşıya kalmakta ve küresel ekonomik döngünün dışına savrulma riski ile karşı karşıya bulunmaktadır.

Küresel finansal krizin dünya ekonomisi üzerindeki etkisi aradan geçen dört yıla rağmen 2012 yılında da devam etmiştir.Amerika Birleşik Devletleri ve Euro Bölgesi’nde yer alan gelişmiş ekonomiler başta olmak üzere birçok ülke, makro ekonomik ve finansal konularda yaşamakta oldukları sorunları tam olarak aşamamışlardır.Kriz sonrasında büyüme oranlarında 2010 yılında yaşanan yükseliş, 2011 ve 2012 yıllarında korunamamıştır. Küresel ekonomi yeni sorunlar ve belirsizlikler nedeni ile durgun bir görüntü sergilemiştir. Dünya üretimi ve ticaret hacmindeki iyileşme, büyük ölçüde Euro Bölgesi kaynaklı sıkıntıların etkisi ile sınırlı düzeyde kalmıştır. Türkiye ekonomisi diğer ülke ekonomileri gibi krizden olumsuz yönde etkilenerek 2009 yılında küçülmüştür. Bununla birlikte uygulamaya konulan para ve maliye politikası ile güçlü bankacılık sektörü sayesinde pek çok ülkeye göre daha istikrarlı bir görünüm sergilemiştir. Bu sayede küresel ekonomideki bozulmadan kaynaklanan dış şokların ekonomimiz üzerindeki etkisi görece daha

sınırlı düzeyde kalmıştır. Türkiye birçok ülkeye kıyasla krizden daha çabuk ve daha yüksek büyümeyle çıkarak %9 civarında büyüme hızı yakalamıştır. 2010-2011 yıllarında sağlanan yüksek oranlı büyümenin dinamiğini özel sektör tüketim ve yatırım harcamalarına dayalı iç talep oluşturmuştur. Ancak iç talebe dayalı büyüme sonrasında 2011 yılında dış denge hızla bozulmuş ve cari açığın gayri safi yurtiçi hasılaya oranı %10'lara ulaşmıştır. Bu durumun yol açtığı kırılganlığın sürdürülemez boyuta ulaştığının görülmesiyle 2011 yılı ortasından itibaren büyümenin kompozisyonunu iç ve dış talep arasında dengeleyecek adımlar atılmaya başlanmıştır. Böylece ekonomide yumuşak iniş öngörülmüştür.

Türkiye Ekonomisinde mevcut bulunan sorunlar ve çözümlere bakacak olursak bunları birçok kategoride sıralayabiliriz. Türkiye 2012 yılında Avrupa ekonomilerinde devam eden durgunluk ve komşularında yaşanan siyasi ve ekonomik sorunlardan kaynaklanan belirsizlik ortamında ekonomik dengelerini korumaya çalışmıştır. Son dönemde dünya ekonomisinde görülen hızlı dönüşüm, Türk imalat sektöründe de benzer bir dönüşümü zorunlu kılmaktadır. Uluslararasılaşan üretim zincirleri, pek çok ürünün küresel çapta üretimine yol açmış ve ülkelerin bu zincirlerden aldıkları katma değerde değişimlere yol açmıştır. İmalat sanayi daha gelişmiş olan ülkeler, üretim zincirlerinin AR-GE ve tasarım gibi daha çok katma değer üretilen basamaklarını gerçekleştirirken, geriye kalan ülkeler ise düşük maliyet gerektiren ve katma değeri az üretim süreçlerinde yer alabilmektedir. Günümüzün küresel üretim zincirlerinde Türk firmalarının katma değeri yüksek olan üretim basamaklarında yer almaları ve bunu sağlamaya yönelik dönüşümün teşvik edilmesi önemlidir. İller genel değerlendirmelerine bakacak olursak, Türkiye ihracatının motor gücünün %46,7 oranındaki payıyla İstanbul olduğunu açıkça göstermektedir. İstanbul'u %8 bandında birbirine çok yakın oranlarla, sırasıyla Bursa ve Kocaeli izlemiştir. Böylelikle Marmara Bölgesi'nin, sadece bu ilk 3 il bazında, Türkiye ihracatının %63'e yakın bir bölümünü karşıladığı anlaşılmaktadır. Öte yandan, 2012'den farklı olarak Bursa'nın, 2013'te yaptığı atakla Kocaeli'yi geçerek 2. sıraya yerleştiği göze çarpmaktadır. Kocaeli'yi, sırasıyla yaklaşık %6,1 ve %5,3'lük dilimlerle İzmir ve Ankara takip etmiştir. Gaziantep de %4,1 ile 6. sırada yer almıştır. Geri kalan illerin toplam ihracattaki paylarının %3 altında olduğu görülmektedir. Manisa'nın yaptığı ihracat %8,3 düşerek 3.850 milyon dolar seviyesine gerilemiştir. Veriler detaylı olarak incelendiğinde, bu gelişmenin de

Kocaeli'ye benzer bir şekilde mal ihracatına bağlı bir düşüş olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda Manisa, 2013 yılında Türkiye ihracat büyüme hızını, 0,2 gibi düşük sayılabilecek bir puanla da olsa, olumsuz etkilemiştir. Bunlar arasında, büyüme hızıyla en dikkat çeken il ise Sakarya olmuştur. Sakarya ili, ihracatını 2012 yılına göre %32,7 oranında artırarak yıllık toplam ihracat artış oranına 0,4 puanlık bir katkı sağlamıştır. Hız performansında Sakarya'yı, %19,4'lük artış ile Mersin'in takip ettiği gözlenmektedir. Bununla birlikte, en çok ihracat yapan 5. il olan Ankara, gerek nispeten yüksek payı gerekse %11,8 oranında gerçekleştirdiği artışla, toplam ihracat hızını en olumlu etkileyen iller arasında gelmiştir. 4. sırada yer alan İzmir ise, %7,6'lık ihracat artışıyla yıllık performansa yukarı yönlü etki eden illerden olmuştur. Bunun yanı sıra, Gaziantep, Denizli ve Adana illeri de, 2013 yılında çift haneli artış oranlarına imza atarak ihracatta iddialı olduklarını bir kez daha ispatlamıştır.

Tarih boyunca uygarlıkların kesişme noktasında bulunmanın sağladığı artı değeri, çalışkanlığı, becerisi ve özverisi ile her dönem daha da yukarılara taşıyan Gaziantep; 1950'li yıllara kadar ticaret sektörünün canlılığıyla ayakta durmuş, bu tarihten günümüze kadar da gerçekleşen büyük sanayi hamlesi ile ticaret ve sanayiye harmanlayarak bugünkü üstün üretim seviyesine ulaşarak, Güneydoğu ve Doğuda bir model kent olmuştur. Bölge insanının atılımcı gücü birçok gelişmeyi de beraberinde getirmiştir. Başlangıçta aile şirketi olarak yola çıkan kuruluşlar, zamanla büyümüş ve dev holdingler meydana getirmişlerdir. Şu anda Türkiye'de sayılı kuruluşlar ve şirketler arasında Gaziantep firmaları da bulunmaktadır.

Gaziantep ekonomisi için ilde sanayi sektörüne yönelik güncel sorunlar ve çözüm önerilerine bakarsak.2012 Yılında yayınlanan 3305 sayılı "Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı" ile ilk defa gündeme gelen, "Stratejik Yatırım" kapsamına giren firmaların sağlanacak desteklerden yararlanmaları için; yatırımların belirli bir kısmını gerçekleştiren,ancak henüz üretime başlamayan firmaların bu uygulama kapsamına alınmaları için mevcut mevzuatta düzenleme yapılması uygun ve yararlı olacaktır.Sanayicilerin keşide tarihinden önce bankaya ibraz edilemeyen çeklere ilişkin yasal düzenlemenin devamı süresince, bu özellikteki çeklerin reeskonta tabi tutulabilmesi için yeni bir düzenleme yapılması; karşılıksız çek işlemlerinde kalkan hapis cezası uygulamalarının ortaya çıkardığı kontrol mekanizması boşluğunu doldurmak üzere alınan komisyon ücretlerinin düşürülmesi ve alacak sigortasının devreye sokulması uygun

olacaktır. Ayrıca, bankaların çek yaprağına verdiği garantiler artırılmalı, çek raporu basitleştirilmeli, bu konuda bazı bankaların yaptığı ATM, internet ve cep telefonu teknolojilerinden yararlanma yaygınlaştırılmalıdır. 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu uygulamaları ile ilgili olarak, iş güvenliği uzmanı ve işyeri hekimi çalıştırılması konusundaki bölümün uygulanması, en az 5 yıl ötelenmeli ve bu zaman içerisinde sayısal eksiklikler giderilerek uygulamaya kademeli olarak büyük işletmelerden başlanmalı ve düzenleme zamanla yaygınlaştırılmalıdır. Uluslararası konteyner taşımacılığı ile ilgili mevzuatta, “Boyut ölçüm toleransı, araçların 5. maddede belirtilen boyutlarının en çok % 10'u olarak kabul edilir” şeklinde revize edilmesi gerekmektedir. Gaziantep ve Kilis illerinin ortak girişimi olan ve iki il sınırındaki yaklaşık 2.500 hektarlık alanda yapılması düşünülen yeni Organize Sanayi Bölgesi'nin hayata geçirilmesi gerekmektedir. Gaziantep-Polateli-Hassa-Dörtüyük-İskenderun güzergahının geçerli transit yol olarak belirlenmesi ve bu yolun uluslararası ve ulusal taşımacılığa uygun standartlara getirilmesi sağlanmalıdır. Ar-Ge çalışmaları ve katma değer yaratan ürünleri geliştirme konuları desteklenmeli ve teşvik edilmelidir. Marka ve patent konusuna firmaların bilinçlenmesi için gerekli eğitim ve danışmanlık hizmetleri ile uygulamalı çalışmalara ağırlık verilmelidir. Üretimde yüksek kaliteyi düşük maliyetle sağlamak konusunda, Gaziantep Bölgesel Endüstriyel Tasarım ve Modelleme Merkezi'nin (GETAM) kuruluşu ve işleyişi desteklenmelidir. Tekstil, triko, ayakkabıcılık, bulgur üretimi, çikolata ve Şekerleme ürünleri, teknik tekstil ve dokumasız üretim konularında faaliyette bulunan firmaların çeşitli yöntemlerle teşvik edilmesi ve bunların kümelenmesi sağlanmalıdır.

Ekonominin canlandırılması, bölgesel, ulusal ve uluslararası düzeyde rekabet edebilirliğinin artırılması için, erişilebilirlik bakımından elverişli bir konumda yer alan Gaziantep'in bu konumu güçlendirilmelidir. Gaziantep'ten yurtdışına direkt uçuşların çeşitlendirilmesi ve uçuş sayısının artırılması gerekmektedir. Konut altyapısı anlamında Gaziantep'te özellikle afet risklerinin azalmasına yönelik kentsel dönüşüm çalışmaları öne çıkmaktadır. Hem kentsel dönüşüm hem de diğer konut gelişmelerinde sağlıklı, erişilebilir ve farklı hanehalkı ihtiyaçlarına yönelik konut üretimi amaçlanmaktadır. Bölgede önemli miktarda yer tutan ikinci konutların da verimli kullanılmasının sağlanması öne çıkan bir başka konudur.

Üretim ve tüketim ağlarının buluşmasını sağlayan, bu yönüyle diğer sektörlerin gelişimine de hizmet eden lojistik sektörü, yaşanan küreselleşme süreciyle birlikte her geçen gün önem kazanan alanlardan biridir. Jeopolitik konumunun verdiği avantajların yanı sıra son yıllarda gerçekleştirilen yatırımlarla, Türkiye de bu sektörde önemli ve gelişim kaydeden bir aktör olarak yerini almıştır. Lojistik sektörü, Gaziantep için önem taşıyan, ilin mevcut durumu ve potansiyeli dikkate alındığında yatırım yapılabilecek cazip alanlardan birini oluşturmaktadır. Sektörde faaliyet gösteren firma sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Gaziantep'in lojistik konusunda sahip olduğu bu potansiyelin ekonomik değere dönüşmesi açısından; Gaziantep'in erişilebilirliğini güçlendirecek karayolu ve demiryolu projelerinin hızla hayata geçirilmesi gerektir. Ulaşım sisteminin iyileştirilmesine ve farklı türlerin birbirleri ile entegrasyonlarının artırılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Yaya ve bisiklet ulaşımına ait alanların yaygınlaştırılması konusu da önem taşıyan bir başka alandır.

Gaziantep; güçlü ulaşım olanakları, organize sanayi bölgeleri, serbest bölgeleri, tarih boyunca ülkemizin ticaret merkezlerinden biri olmuştur. Bu alanda yaşanan kan kaybının önüne geçilmesi için, ihracatın çeşitliliğinin yüksek, sıradanlığının ise düşük olduğu iller arasında yer aldığı tespit edilen, orta ve ileri teknoloji ürün ihracatında gelişime açık olan Gaziantep ekonomisinin ihracat ağırlıklı olarak yapılanması ve sektörlerin ihracat kapasitesinin Türkiye'nin 2023 ihracat hedefi doğrultusunda yükseltilmesi gerekmektedir.

Türkiye'nin önemli turizm merkezlerinden biri olan Gaziantep, kruvaziyer turizmin de etkisiyle son yıllarda turizm sektöründe hızlı bir gelişme göstermekte, gelen yabancı turist sayısında ciddi artışlar yaşanmaktadır. Buna rağmen, Gaziantep'in turizm potansiyelinin etkin kullanıldığını söylemek güçtür. Özellikle tarihi doku ve kültür nedeniyle büyük potansiyel taşıyan kent turizminin canlandırılması, sağlık, doğa, kongre, fuar turizmi gibi alternatif turizm çeşitlerinin geliştirilmesi, koruma ve sürdürülebilirlik ilkeleri göz önünde bulundurularak kamu ve özel yatırımların artırılması ve hizmet kalitesinin yükseltilmesiyle, ziyaretçi sayısı ve elde edilen gelirlerde Gaziantep daha üst sıralarda yer alacaktır. Gaziantep'in hem yerli hem de yabancı turist nezdinde bilinirliğinin artırılması için tanıtım stratejisinin hayata geçirilmesi ve Gaziantep'e ilişkin ortak bir dil ve algı geliştirilmesi önem

taşımaktadır.Ayrıca erişilebilirliği güçlendirecek, yurtdışına direkt ulaşım kanallarının artırılmasına yönelik çalışmalar yapılması gerekmektedir.

Gaziantep ekonomisinin genel ekonomik sorunlara yönelik çözüm önerilerine bakarsak: Yatırım teşvikinin yanı sıra üretim teşvikleri de yürürlüğe konulmalıdır. İhracat desteklenmeli, bu doğrultuda kur politikaları yeniden ele alınmalı, Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın daha etkin çalışması sağlanmalı, piyasa araştırması yapmak isteyen firmaların fuarlara katılımları ve bu amaçla başka ülkelere yapacakları ziyaretler daha etkin bir biçimde desteklenmelidir.Gaziantep; bazı üretim konularında Türkiye'de en önde gelen İl konumundadır. Bu üretim konularında Bölgemiz sektörel destek teşviği kapsamına alınmalıdır. Bu sayede bu iş ile iştilal eden firmalarımızın dış pazarda rekabet şansı artırılmalıdır. Ayrıca; makine, metal, mobilya ve tekstil apre yatırımlarında belirlenen minimum sektörel yatırım tutarları indirilmelidir.Makine İmalat Sektörü özel olarak desteklenmelidir. Bu doğrultuda; Odalar, Üniversiteler, TÜBİTAK ve ilgili diğer Kamu Kuruluşlarının konu ile ilgili olarak koordineli çalışması sağlanmalıdır.Piyasadaki Genel durgunluğun kaldırılması amacıyla çeşitli destekler ve krediler devreye sokulmalı bu amaçla KOSGEB kredileri yeniden ele alınıp bu kredilerde canlanma sağlanmalıdır.Uzakdoğu kaynaklı nihai ürünlerin ülkeye girişi zorlaştırılmalı, yerli üretime gerçek anlamda teşvik verilmelidir.Komşu ülkelerle ticaret geliştirilmelidir.Ülke genelinde üretim maliyetlerini düşürmek için gerekli önlemler alınmalıdır.İl gerçek anlamda ve kapsamlı bir biçimde teşvik kapsamına alınmalıdır.KOBİ kredileri ve teminat koşulları iyileştirilmelidir.KOSGEB destekleri arttırılmalı ve KOSGEB kredilerinin daha uygun koşullarda verilmesi sağlanmalıdır.Yatırım indirimi tekrar hayata geçirilmelidir. Ülkenin tamamına refahı yansıtacak vergi reformu yürürlüğe konmalı ve bu sayede İlin de bu iyileştirmeden yararlanmasının önü açılmalıdır.Elektrik altyapısı güçlendirilmeli, sağlıklı ve ihtiyacı karşılar hale gelmelidir.Yatırım ortamı iyileştirilmelidir.Gaziantep ve civarı “Turizm Yatırım Bölgesi” ilan edilmelidir.Reformist karakteri taşıyacak Yeni Türk Ticaret Mevzuatı en kısa zamanda yasalaştırılmalıdır.Hipermarketler Yasası günümüz koşullarına uygun olarak yeniden düzenlenip en kısa zamanda yürürlüğe konulmalı ve bu sayede İlin de bundan olumlu bir şekilde etkilenmesi sağlanmalıdır.

KAYNAKLAR

Antakya Ticaret Odası (ATO), (2012), *Hatay Bölgesinin Dış Ticaret Yapısı*.

Davutoğlu, A. (2004). *Stratejik Derinlik: Türkiye'nin Uluslararası Konumu*.
Küre Yayınları.İstanbul.

Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK). (2010).*Suriye Ülke Bülteni*, ss.13-23.

DTP, "*İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (2011)*".ss.10-15

DOĞAKA,2012.TR63 *İllerin İhracat Analizi*.ss.12-19

EDAM (Ekonomi ve Dış Politika Araştırmalar Merkezi) (2009).

Gaziantep Sanayi Odası (GSO). (2003). *İstatistiklerle Gaziantep*.

Gaziantep Ticaret Odası (GTO). (2012). 2012 *Rakamlarla Gaziantep*.
GTO Yayın No.2012/3.

Gaziantep Ticaret Odası (GTO). (2013). 2013 *Rakamlarla Gaziantep*.
GTO Yayın No.2013/3.

Gaziantep Türkiye İhracatında 6. Sırada. (2012). *Ortadoğu Business*. Kasım-Aralık

Gaziantep Valiliği, (2006). *Gaziantep'te Ekonomi, Sanayi ve Ticaret*. Gaziantep.
Gaziantep Valiliği Yayın No.2.

Gaziantep Valiliği İl Çevre Ve Orman Müdürlüğü. (2012). *Gaziantep İl Çevre Durum Raporu*.

Genç İstihdamının Desteklenmesi Operasyonu (2012).

İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi (İGEME). (2008). *Suriye Arap Cumhuriyeti Ülke Raporu*.

İstanbul Sanayi Odası.2013.*Türkiye Ekonomisi*.ss.60-65

İzmir Ticaret Odası (İZTO). (2010). *Türkiye Ekonomisine Yön Veren Bir Kent: İZMİR*.

KARKAMIŞ Gümrük Müdürlüğü İstatistikleri.

KOSGEB Pazar Araştırma ve İhracatı Geliştirme Merkezi, (2005), *Ülke Raporu*.

MEB, (2010). Gaziantep İl MEM 2010-2014 *Stratejik Planı*. ss. 11-13.

MEB, (2012). Milli Eğitim İstatistikleri 2013-2014. *Resmi İstatistik Programı*.
Ankara.ss. 44-45.

Nakipoğlu, F.(2011). *Türkiye-Suriye İlişkilerinde Gaziantep'in Yeri*.Yüksek Lisans Tezi.Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,Gaziantep.ss.80-90.

Nakipoğlu, F. ve Yıldırım, M. (2010). *Türkiye-Suriye İlişkilerinde Dış Ticaretin Yeri*. Uluslar arası Sınır Ticareti Kongresi, Kilis 7 Aralık Üniversitesi (4-6 Kasım 2010) ss.13-18.

OĞUZ, İbrahim Halil (2014). *Gaziantep İlinde Dış Ticaret*. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (10.06.2014) ss.15-16

Ölçal, Mesut (2004), *Mesleki Örgütlerin Tarihsel Gelişimi Ve Gaziantep Ticaret Odası*, Gaziantep Üni. Sosyal Bilimler Enstitüsü Seminer Çalışması.

Pekdoğan, C. (1999). *Gaziantep Ticaret Odası'nın 100 Yılı 1898-1998*. GTO Kültür Yayınları 99/3. Gaziantep.

Resmi Gazete. 04.04.2010. Sayı:27542.

Seyidoğlu, H. (2009). *Uluslararası İktisat Teori Politikası ve Uygulama*. Güzem Yayınları. İstanbul. ss. 155-261.

T.C. Gaziantep Valiliği İl Çevre Ve Orman Müdürlüğü. (2012). *Gaziantep İl Çevre Durum Raporu*.

T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi. (2008).

T.C. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (2013). *81 İl Durum Raporu*.

T.C. Merkez Bankası. 2012. *Dış Ödemeler Dengesi Durum Raporu*.

T.C. Gaziantep Valiliği İl Çevre Ve Orman Müdürlüğü. (2008). *Gaziantep İl Çevre Durum Raporu*.

T.C. Şam Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği (2007). *Suriye'nin Genel Ekonomik Durumu ve Türkiye İle Ekonomik – Ticari İlişkileri*. Şam.

T.C. Kalkınma Bakanlığı. (2012). Yatırım Programlama, İzleme ve Değerlendirme Genel Müdürlüğü, Yatırımlar ve Proje Analiz Dairesi.

T.C. Kalkınma Bakanlığı. (2011). *İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması*.

T.C.Maliye Bakanlığı.2013.*Yıllık Ekonomik Rapor*.ss.14-25

T.C.Maliye Bakanlığı.2012.*Yıllık Ekonomik Rapor*.ss.45-58

Türkiye'de Bankacılık Sistemi, *İllere ve Bölgelere Göre Banka, Şube, Nüfus, Mevduat ve Kredilerin Dağılımı* (2012) .ss 14-17

Türkiye İhracatçılar Meclisi.2014.*Ekonomi ve Dış Ticaret Raporu*.ss.123-150

Türkiye Odalar Ve Borsalar Birliği.2012.*Ekonomik rapor*.ss.150-160

UNDP. (2008). Government of Syrian Arab Republic & United Nations Development Programme. ss.4-7.

URAK(Uluslararası Rekabet Araştırmaları Kurulu), 2009-2010.

Yıldırım, M. (2004). Sınır Ticareti ve Sınır Ticareti Merkezleri: *Gaziantep Örneği, Selçuk Üniversitesi Karaman İİBF Dergisi*, IV (1): ss. 77-89

Yıldırım, M. ve Örnek, İ. (2009). Walt Whitman Rostow'un Kalkınma Aşamaları Yaklaşımına Göre Gaziantep Ekonomisinin İncelenmesi. *Gaziantep Sanayinde İhracat, Finansman ve İstihdam Sorunları*. İmaj Yayın Evi. . Ankara. ss. 66-80

İnternet adresleri

Adana Ticaret Odası, (2014).
<http://www.adana-to.org.tr/tr/gazeteler/atogazete>. (28.02.2014).

Anadolu Ajansı,
<http://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/341629--turkiye-birilerini-uzecek>
(09.05.2014).

Ankara Ticaret Odası ,
<http://www.atonet.org.tr/yeni/index.php?p=1&l=1> (10.05.2013)

Antakya Ticaret ve Sanayi Odası,
<http://www.antakyatso.org.tr/hatay-/hatay-ili-sektor-verileri> (21.05.2013)

ALPASLAN, İdil BİLGİÇ.
 Türkiye'nin İhracat Yapısındaki Değişmeler-Firma Dinamiklerinde Değişim.
 [Çevrimiçi][AlıntıTarihi:26Ocak2013.]
http://www.tepav.org.tr/upload/files/1352360958-.Turkiye_nin_Ihracat_Yapisindaki_Gelismeler_Firma_Dinamiklerindeki_Degisim.pdf.

Denizli Ticaret Odası,
<http://www.dto.org.tr/> (10.05.2013)

Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK),
http://www.deik.org.tr/2781/Dis_Ekonomik_iliskilerde_Guncel_Konular_Serisi.html (01.03.2013).

Dış Ticaret Müsteşarlığı (DTM) (2009),
<http://www.dtm.gov.tr/dtmweb/yaziciDostu.cfm?dokuman=pdf&action=&dil=TR&icerikid=2253&yayinid=2096> (11.05.2010).

DPT,
<http://www.dpt.gov.tr/bgyu/illersedesanayi/Gaziantep.pdf> (20.05.2010).
 ..... Dünden Bugüne Gaziantep Raporu, (2007)
http://www.gazianteplilerderneği.org/swf/2023_gaziantep_raporu.swf
 (25.04.2010). ss.3-9.

DOĞAKA.2012.
 TR63 İllerin İhracat Analizi. <http://www.dogaka.org.tr/dogu-akdeniz.asp?B=12&Bolgemiz=hatay> erişim tarihi:12.05.2014

Ekonomi Bakanlığı.
 Ekonomik_Gorunum. [Çevrimiçi] [Alıntı Tarihi: 15 Mayıs 2013.]
www.ekonomi.gov.tr.

Ekonomi Bakanlığı, TİM.

2023 Türkiye İhracat Stratejisi ve Eylem Planı. [Çevrimiçi] [Alıntı Tarihi:25.06 2013.] <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/06/20120613-31-1.pdf>.

Ekonomi, Bakanlığı.

İl Bazında İhracatçı Sayısı ve İhracat Miktarları. [Çevrimiçi] [Alıntı Tarihi: 20 Ocak2013.] <http://www.ekonomi.gov.tr/upload/AC413E8B-D8D3-8566-4520D3E41BB732A4/eko14.xls>.

Ekonomi, Bakanlığı,.

İl İl Dış Ticaret Potansiyeli. [Çevrimiçi] [Alıntı Tarihi:25Ocak2013.] <http://www.ekonomi.gov.tr/upload/7EF56F48-D8D3-8566-452092D48A1F70B1/kitapmakro.pdf>

Gaziantep Demiryolu (Gaziantep Garı),

<http://www.gaziantep.com/tr/sehir/gaziantep-demiryolu-gaziantep-gari>
(16.05.2012).

Gaziantep Üniversitesi Haber Merkezi,

<http://www1.gantep.edu.tr/~habermerkezi/> (30.11.2012).

Gaziantep Sağlık Müdürlüğü,

<http://www.gaziantepsaglik.gov.tr/2012istatistikler.pdf> (14.05.2013).

Gaziantep.Ticaret.Odası,

<http://www.gto.org.tr/icerik.asp?sayfa=GaziantepEkonomisiveihracati>
(21.05.2013).

İzmir Ticaret Odası,

<http://www.izto.org.tr/bilgi-bankasi/izmir/ekonomi/dis-ticaret-yapisi>
(17.04.2014)

KalkınmaBankası.

Dış Ticarettteki Rekabet Gücüne Göre Sanayinin Değerlendirilmesi.

KarayollarıGenelMüdürlüğü.

<http://www.kgm.gov.tr/Sayfalar/KGM/SiteTr/Bolgeler/5Bolge/İller/İlGaziantep.aspx>(16.05.2013).

OECD.

ISIC REV. 3 TECHNOLOGY INTENSITY DEFINITION-Classification of manufacturing industries into categories based on R&D intensities. [Çevrimiçi] 7Temmuz2012.[AlıntıTarihi:8Nisan2013.]

<http://www.oecd.org/sti/ind/48350231.pdf>.

TEPAV.

Türkiye'de Dış Ticaret ve Dış Ticaretin Finansmanı Durum Değerlendirmesi.
[Çevrimiçi] 2009. [Alıntı Tarihi: 25 Ocak 2013.]
<http://www.tepav.org.tr/tur/admin/dosyabul/upload/TR-TEPAV-Ticaretin%20Finansmani%20Raporu.pdf>.

Teşkilatı, Devlet Planlama.

Dokuzuncu Kalkınma Planı. [Çevrimiçi] 2006. [Alıntı Tarihi:2 Ocak 2013.]
<http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan9.pdf>.

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, (2009),

<http://www.kultur.gov.tr/TR/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF2B8193D5B60AFAFFDE13C621852F44> (11.08.2010).

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı,

(2010),
<http://www.gaziantepkulturturizm.gov.tr/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF445139E278E0BCE2D74D7F49A972A0AA> (25.04.2010).

TİM,

http://www.tim.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=625&Itemid=135 (23.05.2010).

TİM,

<http://www.tim.org.tr/tr/ihracat-ihracat-rehberi.html> (04.05.2014)

TOBB,

<http://www.tobb.org.tr/ekonomstat/Sayfalar/istat-v-Dis-Ticaret.php>
(02.05.2014)

TÜİK,

www.tuik.gov.tr (04.10.2012).

TÜİK,

http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=39&ust_id=11 (23.05.2012).

TÜİK.

Bölgesel İstatistikler.[Çevrimiçi][Alıntı Tarihi:15 Ocak 2012.]
<http://tuikapp.tuik.gov.tr/Bolgesel/menuAction.do>

Türkiye Cumhuriyeti Çevre ve Orman Bakanlığı ,
http://www.cevreorman.gov.tr/cob/haberduyuru/guncelhaber/10-01-07/Asi_Nehri_Dostluk_Baraj%C4%B1_Mutabakat_Zapt%C4%B1_%C4%B1_omzaland%C4%B1.aspx?sflang=tr (04.07.2010).

Türkiye-Suriye Bölgelerarası İşbirliği Programı,
www.projekoordinasyon.org (01.12.2010).

Türkiye-SuriyeBölgelerarasıİşbirliğiProgramı,(2008),
http://www.projekoordinasyon.org/tr/UserFiles/File/kaynak_bilgiler/Nisan_Haziran_2008.doc (11.05.2009).

Türkiye İstatistik Kurumu,
<http://www.tuik.gov.tr/disticaretapp/Rapor.do> (09.05.2013).

Türkiye'nin İhracat Performansı-Sektörel Bazda Çeşitlilik.
 [Çevrimiçi] [Alıntı Tarihi: 1 Ocak 2013.]
<http://www.tepav.org.tr/upload/files/1304320075->

Trade Profile.
 [Çevrimiçi] 2012. [Alıntı Tarihi: 20.06.2012]
http://www.wto.org/english/res_e/statis_e/its2012_e/its12_highlights2_e.pdf.

United Nations (UN),
<http://www.un.org.tr/> (09.04.2012).

Vikipedi Özgür Ansiklopedi,
<http://tr.wikipedia.org/wiki/Ekonomi> (01.05.2013).

World Trade, Organization.
http://www.wto.org/english/res_e/statis_e/its2012_e/its12_appendix_e.htm
www.gaziantep.com/tr/haber/gto-gaziantep-ve-halepli-isadamlarini-halepte-bulusturdu (28.10.2010).

ÖZGEÇMİŞ

İbrahim Halil OĞUZ 1987 yılında Gaziantep'in Nizip ilçesinde doğmuştur. Gaziantep Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümünden 2011-2012 öğretim yılında 3,5 senede bölüm birinciliği ile mezun olmuştur. Uluslararası öğrenci değişim programı olan Erasmus Programı dahilinde 2009/2010 döneminde 6 ay boyunca opole university of technology'da eğitim almıştır. Ayrıca Erasmus staj hareketliliği ile Almanya'nın Frankfurt üniversitesinde 3 ay staj yapmıştır. 2012'de Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat ABD'de yüksek lisansa başlamıştır. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisinde "Gaziantep İlinde Dış Ticaret " konulu makalesi yayınlanmıştır. İyi derece İngilizce bilmektedir. TOBB Genç Girişimciler üyeliği ile Gaziantep Ticaret Odası üyeliği bulunmaktadır.

VİTEA

İbrahim Halil OĞUZ was born in Gaziantep/Nizip in 1987. he graduated from Faculty of Economic and Administrative Sciences, the Department of Economy at Gaziantep University in 2008. and 3.5 years as the first finished. In the period of 2009/2010 within Erasmus Program which is the international student exchange program, he had studied for 6 months at opole university of technology. In the period of 2010/2011 within Erasmus staj Program which is the international student exchange program, he had studied for 3 months at Frankfurt university. She has started master program at Graduate School of Social Science, the Department of Economy at Gaziantep University in 2012. Gaziantep journal of social sciences in the 'trade in Gaziantep' on the article was published. She knows English at advance level .TOBB Young Entrepreneurs membership has membership with the Gaziantep Chamber of Commerce.